

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΝΟΜΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΠΜΣ ΑΣΤΙΚΟΥ, ΑΣΤΙΚΟΥ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ
ΔΙΚΑΙΟΥ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

«ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ»

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΓΚΑΝΙΟΥΔΗ (Α.Ε.Μ 1045)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΠΑΪΣΙΔΟΥ

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ: ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑΣ

ΛΗΔΑ-ΜΑΡΙΑ ΠΥΨΟΥ

ΝΙΚΟΛΕΤΤΑ ΠΑΪΣΙΔΟΥ

Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2021

Κυριότερες Συντομογραφίες

ΑΚ	Αστικός Κώδικας
Ανωτέρ.	Ανωτέρω
ΑΠ	Άρειος Πάγος
Άρθρ.	άρθρο
Αριθ.	αριθμός
Αρμ.	Αρμενόπουλος
Αστ.Δικ.Δίκ	Αστικό Δικονομικό Δίκαιο
ΑχΝομ	Αχαϊκή νομολογία
ΑρχΝ	Αρχείο Νομολογίας
Βλ.	βλέπε
ΓενΑρχ	Γενικές Αρχές του Αστικού Δικαίου
Δ.	Δίκη
ΔΕΑΚ	Δίτομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα
ΔικΖητΕμπρΑγ	Δικονομικά Ζητήματα Εμπράγματος Αγωγών
Δικογρ.	Δικογραφία(έκδοση Δικ. Συλλ. Λάρισας)
Δνη	Δικαιοσύνη
ΕγγΧΠολΔ	Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας
Εδ.	Εδάφιο
ΕΕΝ	Εφημερίδα Ελλήνων Νομικών
Ειρ.	Ειρηνοδικείο
ΕλλΔνη	Ελληνική Δικαιοσύνη
ΕμπρΔ	Εμπράγματο Δίκαιο
Ενημ.Σημ.	Ενημερωτικό Σημείωμα
ΕνοχΔ	Ενοχικό Δίκαιο
ΕξασφΠιστ	Εξασφάλιση των Πιστώσεων
Επ.	επόμενα
ΕπΑκ	Επιθεώρηση Ακινήτων

ΕΠολΔ	Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας
ΕρμΑΚ	Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
ΕρμΚΠολΔ	Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας
ΕΡΝΟΜΑΚ	Ερμηνεία Νομολογία Αστικού Κώδικα
Εφ.	Εφετείο
ΕφαΔΔΠολΔ	Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας
Κατωτέρ.	κατωτέρω
Κ.λπ.	και λοιπά
ΚληρΔ	Κληρονομικό Δίκαιο
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
ΜΠρ	Μονομελές Πρωτοδικείο
Ν.	νόμος
ΝοΒ	Νομικό Βήμα
Ολ	Ολομέλεια
Ό.π	όπως παραπάνω
Παρ	Παράγραφος
Πλειοψ.	πλειοψηφία
ΠολΔ	Πολιτική Δικονομία
ΠΠρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο
Πρβλ	Παράβαλε
ΣΕΑΚ	Σύντομη Ερμηνεία Αστικού Κώδικα
Σημ.	σημείωση
Τιμ. Τόμ.	τιμητικός τόμος
ΤΝΠ	Τράπεζα Νομικών Πληροφοριών
Υποσημ.	Υποσημείωση
ΧρΙΔ	Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

Πίνακας περιεχομένων

Κυριότερες συντομογραφίες	1
Εισαγωγικές Παρατηρήσεις.....	5

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΥΛΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ

I. Καθ' ύλην αρμοδιότητα.....	7
1. Γενικές παρατηρήσεις	7
2. Εμπράγματα αγωγές.....	8
Α. Διεκδικητική αγωγή (rei vindicatio)	8
Β. Αναγνωριστική αγωγή.....	9
Γ. Αρνητική αγωγή(actio negatoria)	9
Δ. Αγωγές προστασίας της νομής ή της κατοχής	11
Ε. Υποκειμενικά σύνθετες δίκες	12
ΣΤ. Αγωγές γειτονικού δικαίου	15
Ζ. Αγωγή διανομής.....	16
II. Κατά τόπον αρμοδιότητα.....	17

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟΥ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	22
II. Αντικειμενικά όρια εκκρεμοδικίας και δεδicasμένου.....	23
1.Εκκρεμοδικία και δεδicasμένο ως προς το κύριο ζήτημα	23
Α. Ταυτότητα αιτήματος.....	24
α) Ταυτότητα δικαιώματος.....	24
β) Ταυτότητα αντικειμένου.....	26
γ) Ταυτότητα αιτούμενης έννομης προστασίας.....	29
Β. Ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας	33
α) Περισσότεροι λόγοι κτήσης εμπράγματος δικαιώματος.....	36

β) Συρροή αξιώσεων	38
2. Δεδικασμένο και εκκρεμοδικία στα προδικαστικά ζητήματα	40
Α. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις	40
Β. Δεδικασμένο στα προδικαστικά ζητήματα	41
Γ. Εκκρεμοδικία στα προδικαστικά ζητήματα	46
3. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις του ουσιαστικού δικαίου	47
Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις.....	47
Β. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις που προτάθηκαν	48
Γ. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις που δεν προτάθηκαν.....	55
III. Υποκειμενικά όρια εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου	58
1. Έναντι των διαδίκων.....	58
2. Έναντι τρίτων.....	61
Α. Καθολικοί και ειδικοί διάδοχοι	61
Β. Νομείς ή κάτοχοι.....	64
Γ. Μη δικαιούχοι-Μη υπόχρεοι διάδικοι	66

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΕΣ ΑΓΩΓΕΣ

I. Ζητήματα σώρευσης.....	71
II. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων	73
III. Προσκόμιση πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ	75
IV. Προσκόμιση πιστοποιητικού άρθρου 5 ν. 2308/1995	79
V. Καταβολή δικαστικού ενσήμου.....	80
Επίλογος	85
Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία	86
Ιστότοποι	91

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με το άρθρο 17 παρ. 1 του Σ «*Η ιδιοκτησία τελεί υπό την προστασία του Κράτους, τα δικαιώματα όμως που απορρέουν από αυτή δεν μπορούν να ασκούνται σε βάρος του γενικού συμφέροντος*». Ομοίως, το άρθρο 1 παρ. 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ ορίζει : «*Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους*».

Με αυτές τις διατάξεις, εθνικού και υπερεθνικού χαρακτήρα αντίστοιχα, παρέχεται συνταγματική και διεθνής προστασία στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας¹. Στο δικαίωμα της ιδιοκτησίας περιλαμβάνονται αναντίρρητα τα εμπράγματα δικαιώματα, τα οποία ορίζονται ως οι νομικές μορφές εξουσίας των οικονομικών αγαθών από τον άνθρωπο και τα οποία, σύμφωνα με το άρθρο 973 ΑΚ, παρέχουν «*εξουσία άμεση και εναντίον όλων πάνω στο πράγμα*»². Οι εμπράγματες αξιώσεις, που γεννώνται από την προσβολή των δικαιωμάτων αυτών, τα οποία, από τη φύση τους, επιδέχονται περισσότερες προσβολές, αποσκοπούν στην αποκατάσταση της άμεσης εξουσίας του δικαιούχου πάνω στο πράγμα και επιδιώκονται δικαστικά μέσω των εμπράγματων αγωγών³.

Από τα προαναφερόμενα προκύπτει ότι το εμπράγματο δίκαιο διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην κοινωνική και οικονομική ζωή μιας χώρας, ενώ συμβάλλει και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του ανθρώπου⁴. Οι ιδιαίτερα πολύπλοκες σχέσεις, τις οποίες ρυθμίζει το εμπράγματο δίκαιο, δημιουργούν, αντίστοιχα, σύνθετα προβλήματα και στο χώρο του αστικού δικονομικού δικαίου.

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης αποτελούν τα δικονομικά ζητήματα που αναφύονται στο χώρο του εμπραγμάτου δικαίου. Στο πρώτο μέρος της μελέτης, θα αναλυθούν τα ζητήματα που αφορούν στην καθ' ύλην και την κατά τόπον αρμοδιότητα. Εν συνεχεία, στο δεύτερο μέρος, θα γίνει επεξεργασία των ζητημάτων εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου και στο τρίτο και τελευταίο μέρος θα αναλυθούν τα ειδικότερα δικονομικά

¹ Χρυσόγονος, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, §24 σ. 361 επ.

² Γεωργιάδης ΕγγΕμπρΔ, §3 αριθ. 1

³ Γεωργιάδης, Ποια η έννοια της εμπράγματης αγωγής, 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, σ. 63 επ.(σ. 64)

⁴ Γεωργιάδης, ΕγγΕμπρΔ, §1 αριθ. 4-12

ζητήματα των εμπράγματων αγωγών. Η ανάδειξη και ανάπτυξη των επιμέρους ζητημάτων εστιάζεται στο αστικό δικονομικό δίκαιο, έχοντας, ασφαλώς ως σημείο αναφοράς το εμπράγματο δίκαιο.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΚΑΘ' ΥΛΗ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΟΠΟΝ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΑΣ

I. Καθ' ύλην αρμοδιότητα

1. Γενικές παρατηρήσεις

Ο ισχύων ΚΠολΔ οριοθετεί την καθ' ύλην αρμοδιότητα των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων, κινούμενος, κατά βάση, σε δύο επίπεδα: από τη μια πλευρά κατανέμει τις διαφορές ανάλογα με την αξία του αντικειμένου τους, οπότε γίνεται λόγος για τη συνήθη- λόγω ποσού- αρμοδιότητα των δικαστηρίων· από την άλλη, υπάγει ορισμένες διαφορές στα επιμέρους πρωτοβάθμια δικαστήρια ανεξάρτητα από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, με κριτήριο τη φύση ή την ταχύτερη διάγνωσή της και τότε γίνεται λόγος για την εξαιρετική αρμοδιότητα των δικαστηρίων⁵.

Εφόσον, λοιπόν, η καθ' ύλην αρμοδιότητα των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων κρίνεται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, ο ΚΠολΔ θεσπίζει στα άρθρα 7 έως 11 ορισμένους κανόνες, οι οποίοι ρυθμίζουν τον τρόπο προσδιορισμού αυτής, τον κρίσιμο χρόνο για τον προσδιορισμό και, μέσω αυτών, καθορίζεται και η εκάστοτε ακολουθητέα διαδικασία (π.χ 466 ΚΠολΔ για τις μικροδιαφορές) ή το παραδεκτό του ενδίκου μέσου (512 ΚΠολΔ).

Για την εκτίμηση, λοιπόν, του αντικειμένου της διαφοράς - σύμφωνα με το άρθρο 9 εδ. α ΚΠολΔ- λαμβάνεται υπόψη το κύριο αίτημα της αγωγής⁶, δηλαδή ό,τι ζητά με το εισαγωγικό του δικόγραφο ο ενάγων, ενώ κρίσιμος χρόνος για τον προσδιορισμό της αξίας είναι

⁵ Χαρακτηριστικό παράδειγμα εξαιρετικής αρμοδιότητας δικαστηρίου αποτελεί το άρθρο 15 ΚΠολΔ όπου καθιερώνεται η εξαιρετική αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου για συγκεκριμένες κατηγορίες διαφορών. Το εν λόγω άρθρο αφορά σε υποθέσεις, οι οποίες αρμόζουν στον ιδιαίτερο χαρακτήρα του Ειρηνοδικείου ως δικαστηρίου της υπαίθρου και ως δικαστηρίου που είναι άμεσα προσιτό στους πολίτες και το οποίο μπορεί να παρέχει γρήγορη επίλυση των προβλημάτων της καθημερινότητάς τους. Βλ.. *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ., αριθ. 36 σ. 28, ο οποίος αναφέρει ότι : «..ο νόμος (15), ακολουθώντας και τη δικαστηριακή μας παράδοση, θέλησε τον ειρηνοδίκη ως τον ενδεδειγμένο δικαστή για διαφορές που είναι κατά κανόνα απλές και έχουν ανάγκη από γρήγορη λύση και επιπλέον ως τον κατεξοχήν δικαστή της υπαίθρου..» και *Νίκα*, ΠολΔ I, §14 II αριθ. 8 κατά τον οποίο : «.. Τα ειρηνοδικεία θεωρούνταν ανέκαθεν ως δικαστήρια της υπαίθρου, που παρέχουν γρήγορη και προσιτή δικαιοσύνη. Εύλογα, λοιπόν, ανατίθενται σε αυτά οι διαφορές, οι οποίες από τη φύση τους και την απλότητά τους ανταποκρίνονται στις ανωτέρω απαιτήσεις..». Αντίστοιχα το άρθρο 16 ΚΠολΔ κατοχυρώνει την εξαιρετική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου για τις υπαγόμενες σε αυτό υποθέσεις βλ. *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ., αριθ. 37, σ. 37 ο οποίος, με αφορμή τις εργατικές διαφορές, οι οποίες εμπίπτουν στο ρυθμιστικό πεδίο του εν λόγω άρθρου, αναφέρει τα εξής: «.. Πρόκειται για τον σπουδαιότερο τομέα εξαιρετικής αρμοδιότητας του μονομελούς πρωτοδικείου, το οποίο αναδεικνύεται έτσι ως το κατεξοχήν δικαστήριο του εργατικού δικαίου...».

⁶ Το οποίο συμπληρώνεται από την ιστορική βάση της αγωγής, δηλαδή από τα πραγματικά περιστατικά τα οποία πληρούν τη νομοτυπική μορφή του επικαλούμενου με την αγωγή κανόνα ουσιαστικού δικαίου, συνθέτοντας το αντικείμενο της πολιτικής δίκης· βλ. αντί άλλων *Νίκα*, ΠολΔ I, §34 αριθ. 7. Ο προσδιορισμός δε της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς ανήκει, σύμφωνα με το άρθρο 8 ΚΠολΔ, στην ελεύθερη κρίση του δικαστηρίου, το οποίο, αν χρειάζεται, μπορεί να διατάξει απόδειξη.

κατά το άρθρο 10 ΚΠολΔ ο χρόνος που ασκείται η αγωγή, δηλαδή ο χρόνος κατάθεσης του δικογράφου της, εφόσον επακολουθήσει επίδοσι(άρθρα 215, 221 ΚΠολΔ).

2. Εμπράγματατες αγωγές

Ενώ για τις χρηματικές ενοχές ο προσδιορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας γίνεται με βάση τις γενικές διατάξεις, δηλαδή σύμφωνα με τα άρθρα 8-11 και 14-18 ΚΠολΔ, στην περίπτωση των εμπράγματων δικαιωμάτων και ειδικότερα στις εμπράγματατες αγωγές, που ασκούνται για την προστασία τους, ο νομοθέτης έθεσε ορισμένους ειδικότερους κανόνες στο άρθρο 11 ΚΠολΔ.

Α. Διεκδικητική αγωγή (rei vindicatio)

Στο σπουδαιότερο μέσο ένδικης προστασίας της κυριότητας, δηλαδή στη διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ), η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, κινητού η ακινήτου, η οποία, ως προς την κυριότητα, καθορίζεται από την αξία του πράγματος (11 αριθ.1 ΚΠολΔ), κατά τον κρίσιμο χρόνο της άσκησης της αγωγής(10 ΚΠολΔ)⁷. Ως αξία του πράγματος νοείται η αγοραία αξία του κατά τον χρόνο άσκησης της αγωγής και όχι η αντικειμενική, που έχει καθορισθεί για τις ανάγκες επιβολής του φόρου μεταβίβασης⁸. Για την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, το δικαστήριο κρίνει με ελεύθερη απόδειξη, χωρίς να δεσμεύεται από τους δικονομικούς κανόνες απόδειξης⁹. Μάλιστα, για τον υπολογισμό της αξίας του ακινήτου, λαμβάνονται υπόψη και τα

⁷Βλ. ΕφΑθ 2067/2005 ΕλλΔνη 2006,53· ΕφΘες 1957/2003 Αρμ.2004,1725· ΕφΛαρ.164/2002, Δικογραφία 2002, 245· ΕφΘες 2255/1996 Αρμ. 1998, 1101, από τη θεωρία βλ. Βαθρακοκοίλη, Η Διεκδικητική Αγωγή, αριθ.108· τον ίδιο, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρ. 1094 αριθ.62· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ.,αριθ.35 σ. 25· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ,§117 σ. 304· Παπαστερίου, ΕμπρΔ ΙΙ, §59 αριθ.103· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ,§58 V αριθ.94· Ρούσση σε ΣΕΑΚ, άρθρα 1094-1095 αριθ.43·Νίκα, ΠολΔ Ι, §15 V αριθ.14 · τον ίδιο σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ. 1.

⁸ Βλ. Βαθρακοκοίλη, ΗΔιεκδΑγ, αριθ.109· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ,§117 σ. 305· Δεληκωστόπουλο-Σινανιώτη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 ΙΙ αριθ.1 ·Νίκα, ΠολΔ Ι,§15 V αριθ.14· τον ίδιο σε Κεραμέα/ Κονδύλη/ Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ.1·Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ.2· Αλικάκο, σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1094 αριθ. 12.

Με το ίδιο κριτήριο, δηλαδή την αξία του πράγματος, προσδιορίζεται η καθ' ύλην αρμοδιότητα και στην πονβλικιανή αγωγή του άρθρου 1112 ΑΚ όταν ασκείται ως διεκδικητική βλ. Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §161 σ.380 · Γεωργιάδη ,ΕμπρΔ §73 ΙV αριθ. 16.

⁹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 290/1970 ΝοΒ 1960. 18· ΕφΠατρ 279/2008 ΑχΝομ 2009, 312· ΕφΛαρ 164/2002 Δικογραφία 2002, 245· ΕιρΡοδ 38/2008 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 14 · Γεωργιάδη σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ.49· τον ίδιο, ΕμπρΔ, §58 V αριθ.95· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, σ. 305· Ρούσση σε ΣΕΑΚ, άρθρα 1094-1095 αριθ. 43· Γεωργιάδου, ΑγΕμπρΔ , [2] αριθ. 157.

συστατικά του, όπως τα δέντρα και τα κτίσματα, διότι φέρουν παρακολουθηματικό χαρακτήρα σε σχέση με το ακίνητο¹⁰.

Β. Αναγνωριστική αγωγή

Όπως και στη διεκδικητική αγωγή έτσι και στην περίπτωση της αναγνωριστικής της κυριότητας αγωγής, η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από την αξία του αντικειμένου της αγωγής (11 ΚΠολΔ)¹¹. Στην αρνητική αναγνωριστική αγωγή, η οποία αποτελεί την αντίστροφη όψη της θετικής, με την έννοια ότι έχουν αντιστραφεί οι ρόλοι του ενάγοντος και του εναγομένου, καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο, κατά τη μάλλον κρατούσα άποψη, την οποία ασπάζεται και η παρούσα μελέτη, είναι το δικαστήριο, το οποίο θα είχε αρμοδιότητα, αν είχε ασκηθεί η αγωγή είτε ως θετική αναγνωριστική είτε ως καταψηφιστική¹². Επομένως, εφαρμόζονται και εδώ οι ειδικότεροι κανόνες που θέτει το άρθρο 11 ΚΠολΔ. Ωστόσο, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία, η αρνητική αναγνωριστική αγωγή είναι πάντοτε και οπωσδήποτε μη αποτιμητή σε χρήμα και άρα καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκασή της είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο (18 ΚΠολΔ)¹³.

Γ. Αρνητική αγωγή (actio negatoria)

Στην περίπτωση της αρνητικής αγωγής (άρθρ. 1108 ΑΚ), υποστηρίζονται διαφορετικές απόψεις ως προς την καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου. Σύμφωνα με την μάλλον κρατούσα άποψη- με την οποία συμφωνεί και η γράφουσα - καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση αυτής της αγωγής είναι πάντοτε το Πολυμελές Πρωτοδικείο (18 ΚΠολΔ), διότι το αντικείμενο της αγωγής είναι μη αποτιμητό σε χρήμα. Το επιπλέον επιχείρημα που προβάλλεται υπέρ αυτής της άποψης συνίσταται στο ότι η αρνητική αγωγή,

¹⁰ Βαθρακοκοίλης, Η ΔιεκδΑγ, αριθ. 112· ο ίδιος, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 62 με περαιτέρω παραπομπές σε Ειρ Λεβ 3/1981 Δ/νη 22/578 ·ΕιρΠειρ 88/1976 ΑρχΝ 32/583·Παπαδόπουλος, ΑΓΕμπρΔ, §117 σ. 305· Γεωργιάδου, ΑΓΕμπρΔ, [2] αριθ. 157.

¹¹ Βλ. ΑΠ 916/2012 ΤΝΠ Νόμος· Εφαθ 2067/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΘες 15703/2011 Αρμ.2011, 1650· ΠΠρ Θες 14356/2003 Αρμ. 2004.1675· ΠΠρΘες 598/1986 Αρμ.1987, 39· υπέρ αυτής της άποψης και οι : Μητσόπουλος, Αναγνωριστική Αγωγή, §6 Π 2 σ. 174· Παπαδόπουλος, ΑΓΕμπρΔ, §138 σ. 346 .

¹² Βλ. ΠΠρΘες 2637/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΘες 18605/2003 Αρμ.2004, 579· ΠΠρΘες 598/1986 Αρμ. 1987, 39· αντί άλλων στη θεωρία : Καστανίδης, Αρνητική Αναγνωριστική Αγωγή, §14 σ. 226 επ.· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 14-15· Πρωτονοτάριος, ΕλλΔνη 1986. 432 (433-4).

¹³ Βλ. ΕφΠειρ 237/2002, Πειρ Νομ 2002, 177 · Εφαθ 866/1980 ΝοΒ 1980, 854 · ΠΠρΣαμ 3/2009, ΑρχΝ 2009, 451·ΜΠρΘες 4072/2019, Αρμ 2020, 247.

έχοντας ως αίτημα την παύση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον, σχετίζεται με την εν γένει ομαλή λειτουργία της κυριότητας, δίχως να ενδιαφέρει το αποτέλεσμα της προσβολής στο δικαίωμα ή την υλική του υπόσταση¹⁴.

Ωστόσο, υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία η υλική αρμοδιότητα του δικαστηρίου κρίνεται από τις γενικές διατάξεις των άρθρων 14 και 18 ΚΠολΔ, δηλαδή ανάλογα με την αξία του αντικείμενου της διαφοράς¹⁵, χωρίς, όμως, να υπάρχει ομοφωνία ως προς τον τρόπο, με τον οποίο θα υπολογιστεί η αξία του αντικείμενου της υπό κρίση αγωγής. Σύμφωνα με μια γνώμη, η καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου καθορίζεται από την αξία του ίδιου του πράγματος, σύμφωνα με το άρθρο 11 παρ. 1 ΚΠολΔ, διότι στο αίτημα της αγωγής εμπεριέχεται και η αναγνώριση του δικαιώματος της κυριότητας¹⁶. Κατά δεύτερη γνώμη, ως αξία του αντικείμενου της διαφοράς λαμβάνεται το ποσό κατά το οποίο μειώθηκε η αξία του πράγματος λόγω της διατάραξης¹⁷, ενώ, τέλος, έχει υποστηριχθεί και η αναλογική εφαρμογή του άρθρου 11 αριθ. 3 ΚΠολΔ, κατά το οποίο, η αξία

¹⁴ Βλ. ΕφΔωδ 31/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠατρ 310/2007 ΑχΝομ 2008, 171· ΕφΠατρ 256/2006 ΑχΝομ 2007, 149· ΕφΑθ 2067/2005 ΕλλΔνη 2006, 535· ΕφΔωδ 306/2004 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠατρ 888/2004 ΑχΝομ 2005, 327· ΕφΑθ 1115/2000 ΧρΙΔ 2001, 130· ΕφΠειρ 353/1990 Δικ/νη 1992, 410· ΕφΘες 1530/1989 Αρμ. 1989, 1123· ΠΠρΧαλκ 62/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 558/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 238/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 2277/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΣαμ 8/1990, Δ1990, 549· ΜΠρ Κω 531/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΡοδ 25/2004 ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΛαγκαδά 107/2007 Αρμ. 2007, 1548· υπέρ αυτής της άποψης από τη θεωρία : Ράμμος, ΕρμΑΚ άρθρο 1108 αριθ. 34· Παπαδόπουλος, Η αρνητική αγωγή, §18 Ι σ. 153· ο ίδιος, ΑγΕμπρΔ, §155 σ. 370· Γεωργιάδης σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1108 αριθ. 28· ο ίδιος, ΕμπρΔ, §62 V αριθ. 26· Ρούσσης σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1108 αριθ. 12· Αλικάκος σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1108 αριθ. 12.

¹⁵ Βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 38 Ι σ. 44· Μπαλή, ΕμπρΔ, §164 σ. 244· Μαραμαθά, Το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αρνητικής αγωγής, ΕλλΔνη 2001, 874

¹⁶ Βλ. ΕφΑθ 7997/1999 Δικ/νη 2001, 450· ΕφΑθ 8206/1974 Αρμ. 1975, 153. Σύμφωνα με την υπό ΕφΠειρ 1709/1987, Δ 1989, 257: «.. Σε περίπτωση αντικειμενικής σωρεύσεως της αρνητικής αγωγής με άλλες, όπως με αγωγή προστασίας πραγματικής δουλείας κατά το άρθρο 1132 ΑΚ, θα γίνει κατά το άρθρο 9 ΚΠολΔ συνυπολογισμός της αξίας που η δουλεία έχει για το δεσπόζον κτήμα, εκτός αν το ποσό κατά το οποίο μειώνεται η αξία του δουλεύοντος είναι μεγαλύτερο, οπότε θα ληφθεί υπόψη η τελευταία (άρθρ. 11 αριθ. 3 ΚΠολΔ) και ο καθορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας θα γίνει βάσει του συνόλου των αξιών...». Στην εν λόγω άποψη έχει ασκηθεί κριτική, κατά την οποία οι υποστηρικτές της παραγνωρίζουν τις διαφορές μεταξύ αρνητικής και διεκδικητικής αγωγής και κυρίως ότι η πρώτη δίδεται επί μερικής προσβολής της κυριότητας, ενώ η δεύτερη επί καθολικής και έτσι το αίτημα και ο σκοπός της τελευταίας είναι η απόδοση του αφαιρεθέντος πράγματος στον ενάγοντα κύριο και με βάση την οπωσδήποτε ενδιαφέρουσα αυτόν και κατά κανόνα σημαντική αξία του εν λόγω πράγματος του βλ. ενδεικτικά Εφ Πειρ 353/1990 ΕλλΔνη 1992, 410· ΜΠρΡοδ 25/2004 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ.Καλαμπ 33/2006 ΤΝΠ Νόμος.

¹⁷ ΑΠ 96/1957 ΑρχΝ 8,446 κατ' εφαρμογή της ΚρητΠολΔικ· ΕφΠειρ 112/1982 ΑρχΝ 1983, 290. Στην άποψη αυτή ασκείται ομοίως -όπως και στην προηγούμενη- κριτική με το επιχείρημα, ότι δεν λαμβάνει υπόψη της, αφενός μεν πως ο καθορισμός του ποσού κατά το οποίο μειώθηκε η αξία του διαταραχθέντος πράγματος θα είναι αυθαίρετος, εφόσον δεν υπάρχει γι' αυτό αντικειμενικό κριτήριο, αφετέρου δε το αδιέξοδο στο οποίο οδηγεί, στην περίπτωση που η προσβολή δεν έχει καμία αρνητική επίπτωση, στην αξία του πράγματος· βλ. ΕφΠειρ 353/1990 Δικ/νη 1992, 410· ΜΠρΘες 8563/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΡοδ 25/2004 ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΚαλαμπ 33/2006, ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΚαλαμπ 49/2006 ΤΝΠ Νόμος. Βλ. όμοια κριτική σε αυτή την άποψη και από την Πίγου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 17-18 και σημ. 16, η οποία θεωρεί ορθότερο τον προσδιορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας βάσει της αξίας του επίδικου αντικείμενου, με το επιπρόσθετο επιχείρημα, ότι υπό την ισχύουσα μορφή του ΑΚ και σε αντίθεση με την actio negatoria του ρωμαϊκού δικαίου, με την οποία προστατευόταν ο κύριος απέναντι σε αυτόν που αντιποιόταν περιορισμένο εμπράγματο δικαίωμα δουλείας πάνω στο πράγμα, η αρνητική αγωγή δεν εμφανίζεται, πάντοτε

του αντικειμένου της διαφοράς καθορίζεται στην περίπτωση πραγματικής δουλείας από την αξία που έχει η δουλεία για το δεσπόζον κτήμα, εκτός αν το ποσό, κατά το οποίο η δουλεία ελαττώνει την αξία του δουλεύοντος κτήματος, είναι μεγαλύτερο, οπότε λαμβάνεται υπόψη αυτό¹⁸.

Δ. Αγωγές προστασίας της νομής ή της κατοχής

Όσον αφορά στις διαφορές που ανακύπτουν από την προσβολή της νομής ή της κατοχής (987, 989, 997-8 ΑΚ), το άρθρο 16 αριθ. 12 ΚΠολΔ προβλέπει ρητά, ότι στην εξαιρετική καθ' ύλην αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου υπάγονται, ακόμη και αν η αξία του αντικειμένου της διαφοράς υπερβαίνει τις διακόσιες πενήντα χιλιάδες ευρώ, οι διαφορές από την προσβολή της νομής ή της κατοχής κινητών ή ακινήτων. Η διάταξη αυτή, η οποία εισήχθη με το άρθρο 3 παρ.2 εδ.β του ν.2207/1994, θεσπίζει την εξαιρετική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου για την εκδίκαση των υποθέσεων νομής ή κατοχής, η οποία, όπως είναι γνωστό, λειτουργεί μόνο σε βάρος του Πολυμελούς Πρωτοδικείου και όχι του Ειρηνοδικείου¹⁹. Έτσι, σε αντίθεση με το άρθρο 17 ΚΠολΔ, που θεσπίζει την εξαιρετική αρμοδιότητα του Μονομελούς Πρωτοδικείου ανεξαρτήτως ποσού για τις εκεί ρητά αναφερόμενες κατηγορίες, η υλική αρμοδιότητα επί των διαφορών νομής καθορίζεται από την αξία του επίδικου πράγματος (11 αριθ. 1 ΚΠολΔ). Επομένως, εφόσον η αξία του είναι έως 20.000 ευρώ, αρμόδιο καθ' ύλην δικαστήριο για τις διαφορές της νομής παραμένει το Ειρηνοδικείο, όπως προκύπτει από το συνδυασμό των άρθρων 11 αριθ.1 και 14 παρ.1 στ.α ΚΠολΔ, ενώ στην περίπτωση που η αξία του επίδικου αντικειμένου υπερβαίνει τις 20.000 ευρώ, εξαιρετικά αρμόδιο για όλες τις διαφορές ακόμη και άνω των

και μόνο, ως άρνηση της αξιούμενης από τον εναγόμενο δουλείας επί του πράγματος. Αντίθετα, ο ισχύων ΑΚ έχει υιοθετήσει τη σχετική αγωγή από το Ιουστινιάνειο Δίκαιο, κατά το οποίο με την *actio negatoria* προστατευόταν ο κύριος από οποιαδήποτε προσβολή της κυριότητας, που δεν έφτανε μέχρι την αφαιρέση ή την κατακράτηση του πράγματος.

¹⁸ Μπέης, Δ 1990. 551 επ.(553).

¹⁹ Βλ. ΑΠ 1162/2001 ΝοΒ 2002.1838·ΠΠρΑθ 4274/2008 ΤΝΠ Ισοκράτης· στη θεωρία αντί άλλων, Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 37 Ι σ. 34· Νίκας, ΠολΔ Ι, §14 ΙΙΙ αριθ.27· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 16 αριθ. 1.

250.000 ευρώ είναι το Μονομελές Πρωτοδικείο²⁰. Στην ίδια διαπίστωση καταλήγουμε και όταν ο ενάγων εγείρει αξιώσεις αποζημίωσης κατά τα άρθρα 987εδ. β και 989 εδ. β ΑΚ²¹.

Ε. Υποκειμενικά σύνθετες δίκες

Σε υποκειμενικά σύνθετες δίκες (περιπτώσεις ενεργητικής ή παθητικής ομοδικίας), ο προσδιορισμός της καθ' ύλην αρμοδιότητας του δικαστηρίου εξαρτάται από τον χαρακτηρισμό του επίδικου δικαιώματος ως διαιρετού²² ή αδιαίρετου (άρθρο 9 εδ. δ ΚΠολΔ). Ειδικότερα, αν πρόκειται για διαιρετό δικαίωμα, λαμβάνεται υπόψη το ποσό που ζητεί ο κάθε ενάγων ή που ζητείται από τον κάθε εναγόμενο, αδιάφορα από το αν αμφισβητείται η ύπαρξη της όλης απαίτησης ή αν η σχετική απαίτηση πηγάζει από την ίδια ιστορική και νομική αιτία ή αν η σχέση των ομοδικών είναι αυτή της απλής ή της αναγκαίας ομοδικίας²³. Μάλιστα, σε περίπτωση που οι απαιτήσεις υπάγονται στην καθ' ύλην αρμοδιότητα διαφόρων δικαστηρίων αρμόδιο είναι το ανώτερο από αυτά. Αντίθετα, αν πρόκειται για αδιαίρετο δικαίωμα, δηλαδή για δικαίωμα το οποίο δεν επιδέχεται κτήση, άσκηση ή απώλεια κατ' ιδανικά μέρη²⁴, λαμβάνεται υπόψη η αξία ολόκληρου του επίδικου δικαιώματος. Στον τομέα του εμπραγμάτου δικαίου, στον πρώτο προαναφερόμενο τρόπο υπολογισμού της καθ' ύλην αρμοδιότητας υπάγονται οι προστατευτικές του δικαιώματος της κυριότητας και της νομής αγωγές, αφού πρόκειται για κατεξοχήν διαιρετά δικαιώματα. Επί ενεργητικής ομοδικίας, δηλαδή σε αναγνωριστική²⁵ ή διεκδικητική²⁶ της κυριότητας αγωγή

²⁰ Βλ. ΕφΑθ 1101/1996 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΡοδ 93/2018 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 4338/2011 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΠΠρ Ροδ 3/2010 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΜΠρ Πατρ 5/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΕυρυτ. 26/2017 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ Καλυμν 37/2015 ΤΝΠ Νόμος, η οποία αφορούσε προστασία οιονεί νομέα, που απολαμβάνει- κατά το άρθρο 996 ΑΚ -ίδια προστασία με τον νομέα του πράγματος· Ειρ Καλαυριάς 11/2002 ΝοΒ 2002,1727· ΕιρΑγίας 7/1995 Δ.1995,7 με ενημερωτικό σημείωμα Ε. Μπαλογιάννη· από τη θεωρία, βλ. αντί άλλων, Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 18-19· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §45 σ. 146· Σπυριδάκη, ΕμπρΔ, αριθ. 85.13.5 σ. 310· Φίλιο, ΕμπρΔ, §50 σ. 93· Παπαστερίου, ΕμπρΔ Ι, §25 V αριθ. 81· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §23 V αριθ. 60· τον ίδιο σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα 987-988 αριθ. 30· Κουμάνη σε ΣΕΑΚ, άρθρο 987 αριθ. 24· Μαργαρίτη Μ./ Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 16 αριθ. 19.

²¹ ΠΠρ ΑΘ 694/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΘες 6497/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 3440/2013 ΤΝΠ Νόμος

²² Διαιρετό είναι το δικαίωμα όταν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο κτήσης, άσκησης ή απώλειας κατ' ιδανικά μέρη βλ. Παπαστερίου, ΓενΑρχ, §16 αριθ. 67.

²³ Βλ. Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, §9 Π σ. 64 η οποία αναφέρει επί λέξει τα εξής : «... Η διάκριση των περιπτώσεων, εις τας οποίας γίνεται συνυπολογισμός, δέον να γίνεται βάσει της φύσεως της αιτούμενης παροχής εις εκάστην περίπτωσιν και δεν εξαρτάται εκ του χαρακτηρισμού της ομοδικίας ως απλής ή αναγκαίας. Τούτο συνέπεται εκ του γενικού κανόνος του άρθρου 9, καθ' ό δια την εκτίμησιν του αντικειμένου της διαφοράς λαμβάνεται υπόψιν το αίτημα της αγωγής. Συνεπώς το διαιρετόν ή μη διαιρετόν δέον να κρίνεται εκάστοτε εκ της φύσεως της αιτούμενης παροχής, ουχί δε και εκ του καθόλου ασκούμενου δικαιώματος...».

²⁴ Βλ. Παπαστερίου, ΓενΑρχ, §16 αριθ. 69.

²⁵ Βλ. ενδεικτικά: ΕφΘες 1957/2003 Αρμ.2004,1724-5· ΕφΘες 1745/1986 ΕλλΔνη 1986,667· ΠΠρΑθ 4274/2008 ΤΝΠ Ισοκράτης, από τη θεωρία αντί άλλων : Νίκας, ΕγγΠολΔ, §15 ΙΙ αριθ. 8· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 20· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 10.

²⁶ Βλ. ενδεικτικά: ΑΠ 1162/1974 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΛαρ 20/2012 Δικογραφία 2012, 446· ΕφΠατρ 197/2008 ΑχΝομ 2009,296· ΕφΛαρ 164/2002 Δικογραφία 2002,245· ΕφΑθ 4608/2001 ΕλλΔνη 2002,234· ΕφΑθ 8414/1983 ΕλλΔνη 1984,185· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων: Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ,

που ασκείται από περισσότερους συγκύριους (1113 ΑΚ)²⁷ καθώς και σε αγωγή αποβολής της νομής που ασκείται από περισσότερους συννομείς (987 ΑΚ)²⁸, προκειμένου να προσδιορισθεί η αξία του αντικειμένου της διαφοράς και, συνακόλουθα, η καθ' ύλην αρμοδιότητα του δικαστηρίου, λαμβάνεται υπόψη το ιδανικό μερίδιο του κάθε ενάγοντος και, σε περίπτωση άνισων μερίδων, το μεγαλύτερο από αυτά και όχι η αξία ολόκληρου του επίδικου πράγματος²⁹.

Από την άλλη πλευρά, παρατηρείται διχογνωμία ως προς τον τρόπο υπολογισμού της καθ' ύλην αρμοδιότητας, στην περίπτωση άσκησης αρνητικής αγωγής από περισσότερους συγκύριους (1108 ΑΚ) ή αγωγής διατάραξης της νομής από περισσότερους συννομείς (989 ΑΚ). Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι ο προαναφερόμενος τρόπος υπολογισμού ως προς τα διαιρετά δικαιώματα εφαρμόζεται και στην αρνητική αγωγή εκ μέρους περισσότερων συγκυρίων, καθώς και στην αγωγή διατάραξης της νομής εκ μέρους περισσότερων συννομέων³⁰. Στον αντίποδα αυτής της άποψης, ορθά υποστηρίζεται ότι οι εν λόγω αγωγές εισάγουν αξίωση για παράλειψη, η οποία είναι από τη φύση της αδιαίρετη και, επομένως, για τον προσδιορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας, λαμβάνεται υπόψη η αξία ολόκληρου του επίδικου δικαιώματος³¹.

σ. 20·Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 35 σ. 24· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §117 σ. 305· Βαθρακοκοίλη, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 634· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 95· τον ίδιο σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ. 50· Γεωργιάδου, ΑγΕμπρΔ, [2] αριθ. 158· Δασκαλοπούλου σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1117, αριθ. 7 .

²⁷ Σύμφωνα με το άρθρο 1113 ΑΚ : «.. Αν η κυριότητα του πράγματος ανήκει σε περισσότερους εξ αδιαίρετου κατ' ιδανικά μέρη, εφαρμόζονται οι διατάξεις για την κοινωνία...». Με αυτή τη διάταξη του ΑΚ γίνεται αντιληπτό ότι δεν νοείται κυριότητα εις ολόκληρον επί ενός πράγματος, αλλά μόνο επί διακριτών μερών βλ. ΕφΘες 185/1994 Αρμ.1994,1411. Χαρακτηριστικό της μορφής αυτής είναι ότι το κοινό πράγμα ως αντικείμενο του βασικού δικαιώματος κυριότητας διαιρείται όχι κατά τους νόμους της φύσεως αλλά κατά τους νόμους της νοήσεως σε «ιδανικά μέρη», που αποτελούν ακριβώς το αντικείμενο των επιμέρους δικαιωμάτων συγκυριότητας βλ. Καράση σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1113 αριθ. 8.

²⁸ Βλ. ενδεικτικά ΠΠρΑθ 4274/2008 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΜΠρΘες 22857/1995 Αρμ. 1996,225· από τη θεωρία αντί άλλων :Παπαδόπουλος, ΑγΕμπρΔ,§55 σ. 174 με περαιτέρω παραπομπή σε §45 σ. 146· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 20· Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 987 αριθ. 229· Γεωργιάδου, ΑγΕμπρΔ, [1] IV αριθ. 82· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 12.

²⁹ Αντίθετος στην άποψη αυτή η οποία επικρατεί στη θεωρία και στη νομολογία εμφανίζεται ο Νίκας, ΠολΔ Ι, §15 αριθ. 8· ο ίδιος, ΕγγΠολΔ, §15 αριθ. 8 ο οποίος θεωρεί ότι επί διεκδικητικής αγωγής που ασκείται από περισσότερους συγκύριους και επί αγωγής απόδοσης της νομής θα πρέπει να προσδιορίζεται από τη συνολική αξία του επίδικου αντικειμένου και όχι από το ιδανικό μερίδιο του κάθε ενάγοντα, διότι πρόκειται για αδιαίρετο δικαίωμα. Κατά τον ίδιο η αντίθετη άποψη δύσκολα συμβιβάζεται με τις διατάξεις των άρθρων 1116.2 και 495 Ι ΑΚ, αφού και σε αυτές τις περιπτώσεις η απαίτηση των δανειστών αφορά σε αδιαίρετη παροχή, το δε δικαίωμα που αφορά σε αδιαίρετη παροχή είναι επίσης αδιαίρετο.

³⁰ Βλ. Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §45 σ. 146-7 ο οποίος δεν διακρίνει μεταξύ αγωγών αποβολής από τη νομή και αγωγών διατάραξης της νομής και αναφέρει πως και στις δύο περιπτώσεις αν ομοδικούν ενεργητικά πολλοί διάδικοι, το ποσό αρμοδιότητας επιμερίζεται κατά το άρθρο 9 ΚΠολΔ και αν οι διάφορες απαιτήσεις υπάγονται σε διάφορα καθ' ύλην δικαστήρια, αρμόδιο είναι το ανώτερο από αυτά.

³¹ Βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 21· Νίκα, ΠολΔ Ι,§15 αριθ. 8· τον ίδιο, ΕγγΠολΔ, §15 αριθ. 8· Βαθρακοκοίλη, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 989 αριθ. 17· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 9.

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον ασκείται η αγωγή του άρθρου 1116 εδ. β ΑΚ ή η αγωγή του 994 εδ. 1 ΑΚ, με την οποία ο ενάγων αιτείται την προς όλους απόδοση του πράγματος, η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από τη συνολική αξία του επίδικου πράγματος, διότι, εφόσον πρόκειται για αξίωση που επεκτείνεται σε ολόκληρο το πράγμα, αντικείμενο δικαστικής εκτίμησης καθίσταται ολόκληρο το δικαίωμα συγκυριότητας ή συννομής και όχι μόνο το ιδανικό μερίδιο του κάθε συννομέα ή συγκυρίου αντίστοιχα³².

Στην περίπτωση υφιστάμενης παθητικής ομοδικίας, δηλαδή όταν οι προστατευτικές αγωγές της κυριότητας ή της νομής ασκούνται κατά περισσότερων εναγόμενων, δημιουργείται ζήτημα αναφορικά με τον προσδιορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας. Ειδικότερα, σύμφωνα με μια άποψη σε θεωρία και νομολογία, όταν ασκείται αναγνωριστική ή διεκδικητική αγωγή κατά περισσότερων εναγόμενων, η καθ' ύλην αρμοδιότητα καθορίζεται από το ποσό που προκύπτει μετά τη διαίρεση της αξίας ολόκληρου του ακινήτου διά του αριθμού των εναγόμενων³³. Επίσης, σε περίπτωση συνύπαρξης ενεργητικής και παθητικής ομοδικίας, η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από το αίτημα κάθε ενάγοντος έναντι κάθε εναγόμενου. Ειδικότερα, η αξία της διαφοράς προκύπτει μετά από τη διαίρεση της αξίας του πράγματος διά του αριθμού των εναγόντων και, στη συνέχεια, το προκύψαν πηλίκο διαιρείται διά του αριθμού των εναγόμενων³⁴.

Ωστόσο, ορθά υποστηρίζεται ότι, στην περίπτωση παθητικής ομοδικίας, δεν θα πρέπει να αποτελεί κριτήριο για τον υπολογισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας ο διαιρετός ή μη χα-

³² Στην περίπτωση του 1116 εδ. β ΑΚ κατάγεται στη δίκη ολόκληρο το δικαίωμα συγκυριότητας ενώ η διάταξη αυτή δεν μπορεί να εφαρμοσθεί επί διαιρετής παροχής. Περαιτέρω, εφαρμόζεται αναλογικά και στην περίπτωση του άρθρου 994 εδ.α ΑΚ, δηλαδή επί άσκησης από κάθε συννομέα αγωγής αποβολής από τη νομή εναντίον τρίτου, οπότε ο καθένας πρέπει να αιτείται την απόδοση της νομής του πράγματος σε όλους τους συννομείς· βλ. αντί άλλων, *Δασκαλοπούλου* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1116 αριθ. 1,4 · *Καράση* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1116 αριθ. 6-9 · *Γεωργιάδου*, ΑΓΕμπρΔ, [2] αριθ. 159.

³³ Βλ. ΑΠ 493/1996 Δικ/νη 1997,77· ΑΠ 1089/1981, ΕΕΝ 1982.752-3· ΕφΠατρ 1/2004 ΑχΝομ 2005,213· ΠΠρΑθ 1889/1999 ΑρχΝομ 1999,559· ΜΠρΡοδ 105/2009 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΘες 22857/1995 Αρμ 1996,225· από τη θεωρία : *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 95 κατά τον οποίο : «.. Αν υπάρχει ενεργητική ή παθητική ομοδικία, η αρμοδιότητα θα κριθεί με βάση το αίτημα καθενός από τους ενάγοντες ή κατά καθενός από τους εναγόμενους, διότι η κυριότητα είναι δικαίωμα διαιρετό...». Ομοίως: *Παπαδόπουλος*, ΑΓΕμπρΔ, §117 σ. 305 για τη διεκδικητική αγωγή και §45 σ. 146 για τις αγωγές νομής · *Βαθρακοκοίλης*, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1094 αριθ.634· προς αυτή την κατεύθυνση *Εμμανουηλίδου Κωνσταντία (Εφέτης)* σε επιμορφωτικό σεμινάριο ΕΣΔΙ με θέμα «Οι Ειρηνοδίκες ως λειτουργοί της Δικαιοσύνης», Θεσσαλονίκη 26 Ιουνίου 2018, δημοσιευμένη σε https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/emmanouilidou_June2018.pdf, η οποία αναφέρει ότι : «.. Για τον καθορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας, σε περίπτωση που οι εναγόμενοι είναι περισσότεροι, κρίσιμη είναι και η αξία του μέρους που ζητείται από τον καθένα εναγόμενο να αποδώσει...» · *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 10.

³⁴ Βλ. ΕφΘες 1957/2003 Αρμ.2004,1724-5· ΕφΘες 988/1993 Αρμ.1993, 749· ΕιρΡοδ 38/2008 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία βλ. *Νίκα* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 7· τον ίδιο, ΕγχΠολΔ, §15 αριθ. 9· *Αλικάκο* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1094 αριθ. 12.

ρακτήρας του επίδικου δικαιώματος, αλλά το αίτημα που προβάλλεται στην εκάστοτε περίπτωση. Δηλαδή, όταν ενάγονται περισσότεροι με αίτημα την απόδοση του πράγματος το οποίο κατέχουν, παρότι πρόκειται για το διαιρετό δικαίωμα της κυριότητας ή της νομής αντίστοιχα, καθοριστικό στοιχείο συνιστά ο χαρακτήρας της υποχρέωσης σωματικής παράδοσης του επίδικου πράγματος, οπότε πρόκειται για αδιαίρετη παροχή, άρα η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από τη συνολική αξία του επίδικου πράγματος³⁵. Επίσης, σύμφωνα με αυτή την άποψη, σε περίπτωση συνύπαρξης ενεργητικής και παθητικής ομοδικίας, η αξία της διαφοράς προκύπτει από τη διαίρεση της αξίας του πράγματος με τον αριθμό των εναγόντων, δίχως να ακολουθήσει περαιτέρω διαίρεση του προκύψαντος πηλίκου με τον αριθμό των εναγόμενων. Η ίδια λύση δίνεται και στην περίπτωση άσκησης αρνητικής αγωγής ή αγωγής διατάραξης της νομής, αφού η υποχρέωση των εναγόμενων προς παύση της προσβολής και παράλειψή της στο μέλλον είναι αδιαίρετη³⁶.

ΣΤ. Αγωγές γειτονικού δικαίου

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 15 στ. 3 ΚΠολΔ «.. οι διαφορές που προκύπτουν από τις διατάξεις των άρθρων 1003 έως 1009, 1018 έως 1020 και 1023 έως 1031 του Αστικού Κώδικα, καθώς και εκείνες που αφορούν σε ζημίες που προκλήθηκαν από την παράβαση τους υπάγονται στην εξαιρετική αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου ανεξαρτήτως της αξίας του αντικειμένου της διαφοράς...». Με τη διάταξη αυτή κατοχυρώνεται ως κατεξοχήν αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση των διαφορών του γειτονικού δικαίου το Ειρηνοδικείο, ανεξάρτητα μάλιστα από την αξία του επίδικου αντικειμένου³⁷. Ωστόσο, παρατηρεί κανείς πως ο νομοθέτης δεν έχει εντάξει στην εξαιρετική αρμοδιότητα του Ειρηνοδικείου την ενοικοδόμηση σε γειτονικό ακίνητο (άρθρα 1010-1011 ΑΚ), την υποχρέωση παροχής δόδου (άρθρα 1012-1017 ΑΚ) και το διαχώρισμα μεταξύ συνεχόμενων ακινήτων (άρθρα 1021-1022 ΑΚ).

Όσον αφορά στην καθ' ύλην αρμοδιότητα σε αυτές τις μη ρητά ρυθμιζόμενες περιπτώσεις έχουν υποστηριχθεί στη θεωρία και στη νομολογία διάφορες απόψεις. Σύμφωνα με την

³⁵ Βλ. ΕφΘες 3862/1990 Αρμ. 1991, 276 η οποία αναφέρει επί λέξει ότι : «..Η υποχρέωση όμως της σωματικής παράδοσης ορισμένου πράγματος αποτελεί αδιαίρετη παροχή. Επομένως, όταν ενάγονται περισσότεροι για την απόδοση πράγματος, που κατέχουν από κοινού, η παροχή είναι αδιαίρετη. Το δικαίωμα δε που αφορά αδιαίρετη παροχή είναι επίσης αδιαίρετο (πρβλ. 494 ΑΚ)...» με όμοια διατύπωση, ΕφΘες 2255/1996 Αρμ. 1998, 1101· Εφ Θες 988/1993 Αρμ. 1993, 749· ΕφΠειρ 1709/1987 Δ.1989, 257· από τη θεωρία βλ. Πίγου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 24-25· Νίκα, ΠολΔ Ι, §15 αριθ. 8.

³⁶ Βλ. ΕφΠειρ 1709/1987 Δ.1989, 257· ΕφΑθ 8206/1974 Αρμ. 1975, 153-4· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, υποσημ. 12 σ. 24· Νίκα, ΕγγΠολΔ, §15 αριθ. 8· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 9.

³⁷ Για το δικαιολογικό έρεισμα της επιλογής του νομοθέτη, βλ. ανωτέρ. υποσημ. 5.

πρώτη άποψη, αρμόδιο καθ' ύλην δικαστήριο είναι το Πολυμελές Πρωτοδικείο, εφόσον πρόκειται για διαφορές με αντικείμενο ανεπίδεκτο χρηματικής αποτίμησης (άρθρο 18 ΚΠολΔ)³⁸. Κατά τη δεύτερη άποψη, η οποία εξομοιώνει την υποχρέωση παροχής δίοδου με τις υπόλοιπες περιπτώσεις περιορισμών της κυριότητας, αρμόδιο είναι το Ειρηνοδικείο, ανεξάρτητα από την αξία του αντικειμένου της διαφοράς, με ανάλογη εφαρμογή του άρθρου 15 στ.3 ΚΠολΔ³⁹. Τέλος, σύμφωνα με την τρίτη άποψη, η υλική αρμοδιότητα του δικαστηρίου καθορίζεται σύμφωνα με τις γενικές διατάξεις των άρθρων 14 και 18 ΚΠολΔ, δηλαδή ανάλογα με την αξία του αντικειμένου της διαφοράς⁴⁰. Σε αυτή την άποψη, κρατούσα είναι η εκδοχή, ότι βάση υπολογισμού της αξίας του αντικειμένου αποτελεί το ύψος της ανάλογης αποζημίωσης (πρβλ. άρθρο 1021 ΑΚ)⁴¹, ενώ υποστηρίζεται και η άποψη, ότι η αξία υπολογίζεται όπως και στις πραγματικές δουλειές, δηλαδή ανάλογα με την αξία που έχει η δίοδος για το δεσπόζον ακίνητο (άρθρο 11 αριθ. 3 ΚΠολΔ)⁴².

Z. Αγωγή διανομής

Όσον αφορά στη μικτή αγωγή διανομής⁴³, κατά την κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία κριτήριο για τον προσδιορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας αποτελεί η αξία

³⁸ Βλ. ΜΠρΘηβ 117/1983 ΝοΒ 1984,524 · ΜΠρΑθ 3835/1971 ΝοΒ 20,775.

³⁹ Βλ. *Μπέη*, παρατηρήσεις στην υπό ΑΠ 290/1970 Δ 1970, 598 · *Μπαλή*, ΕμπρΔ, §40 σ. 114. Κατά την άποψη αυτή, η υποχρέωση παροχής δίοδου αποτελεί περιορισμό της κυριότητας και γι' αυτόν το λόγο θα πρέπει να υπάγεται στο άρθρο 15 αριθ.3 ΚΠολΔ, όπως και οι υπόλοιποι περιορισμοί της κυριότητας. Βλ. και *Μητσόπουλο*, ΠολΔ, σ. 266-267 σημ. 186 κατά τον οποίο η μη αναγραφή στην ΚΠολΔ 15 αριθ. 3 των άρθρων 1010 επ., 1012 επ. ΑΚ και 1021-1022 «..οφείλεται εις τον λόγον ότι δεν είναι μικράς σπουδαιότητος αι εξ αυτών προκύπτουσαι διαφοραί...».

⁴⁰ Βλ. ΑΠ 1050/2013 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΠΠρ Σερ 266/1999 Αρμ.2000,669· ΕιρΘες 6856/2006 ΤΝΠ Ισοκράτης·Ειρ Ρόδ 31/2005 ΤΝΠ Νόμος·ΕιρΘες 5971/2002 Αρμ. 2005, 1384· ΕιρΘες 1236/1999 Αρμ.1999, 1424· από τη θεωρία βλ. *Σπυριδάκη*, Παροχή Δίοδου κατά ΑΚ 1012-1017, σ. 94-95· *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 36 Π σ. 30· *Νίκα* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 15 αριθ. 3· *τον ίδιο*, ΕγγΧΠολΔ, §14 Π αριθ. 17· *Γεωργιάδη* σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1012 αριθ. 15· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1012 αριθ. 48· *τον ίδιο*, ΕμπρΔ, §35 VI αριθ. 50· *Παπαστερίου*, ΕμπρΔ., §37 VI αριθ. 33, §38 V αριθ. 49· *Μαργαρίτη Μ./ Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 15 αριθ. 10· *Αλικάκο* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1010 αριθ. 5.

⁴¹ Βλ. ΑΠ 1050/2013 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΑΠ 1547/1985 ΝοΒ 1986,1585· ΑΠ 290/1970 ΝοΒ 1970,1060· ΠΠρΘες 20546/2000 Αρμ.2003, 326· ΠΠρΣερ 266/1999 Αρμ. 2000, 669· ΕιρΘες 5971/2002 Αρμ. 2005, 1384· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 36 Π σ. 30· *Νίκα*, ΠολΔ Ι, §14 Π αριθ. 17· *τον ίδιο*, ΕγγΧΠολΔ, §14 Π αριθ. 17.

⁴² Βλ. *Μητσόπουλο*, ΠολΔ, σ. 266 σημ.186· *Παπαστερίου*, ΕμπρΔ ΙΙ, §38 V αριθ. 49· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §35 VI αριθ. 51· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1012 αριθ. 49.

⁴³ Η αγωγή διανομής χαρακτηρίζεται από τη θεωρία και τη νομολογία μικτή, δηλαδή με χαρακτήρα τόσο εμπράγματο όσο και ενοχικό. Ο εμπράγματος χαρακτήρας προκύπτει αφενός μεν από το γεγονός ότι για τη παραδεκτό αυτής απαιτείται συγκυριότητα του ενάγοντος στο κοινό πράγμα, αφετέρου δε από το ότι η αναγνώριση αυτού του δικαιώματος αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση της δικαστικής διανομής (479 ΚΠολΔ). Από την άλλη πλευρά, ο ενοχικός χαρακτήρας της αγωγής προκύπτει, από τη δυνατότητα επιδίωξης με την αγωγή αυτή και προσωπικών ή ενοχικών αξιώσεων από την κοινωνία (802 ΑΚ) λόγω δαπανών (794 ΑΚ), από τη λήψη ωφελημάτων (792 παρ. 2 ΑΚ) κ.λπ. βλ. ΕφΑθ 4127/2001 Δ/νη 2003,1402, από τη θεωρία : βλ. *Πίψου*, Δικαστική Διανομή, §2 ΙΙΙ σ. 67· *την ίδια*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 25· *Καράση* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1113 αριθ. 92· *Παπαδόπουλο*, ΑγΕμπρΔ, §180 σ. 402· *Μαργαρίτη Μ./ Μαργαρίτη Α*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ. 4.

ολόκληρου του διανεμητέου αντικειμένου (11 αριθ. 5 ΚΠολΔ) και όχι η αξία της μερίδας του ενάγοντος (9 εδ. δ ΚΠολΔ)⁴⁴. Ακόμη, και στην περίπτωση ύπαρξης ενεργητικής ή παθητικής ομοδικίας, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη σε θεωρία και νομολογία η καθ' ύλην αρμοδιότητα προσδιορίζεται από την αξία ολόκληρου του διανεμητέου αντικειμένου και όχι από την αξία της ιδανικής μερίδας του ενάγοντος κοινωνού⁴⁵. Και αυτό, επειδή αντικείμενο της δίκης διανομής δεν είναι το διαιρετό δικαίωμα του ουσιαστικού δικαίου, δηλαδή το δικαίωμα της συγκυριότητας (άρθρο 1113 ΑΚ)⁴⁶, αλλά το δικαίωμα του κάθε συγκυρίου-κοινωνού να ζητήσει οποτεδήποτε τη λύση της κοινωνίας με διανομή (795 ΑΚ), δικαίωμα το οποίο είναι από τη φύση του αδιαίρετο⁴⁷. Επομένως, δεν αποτελεί κριτήριο για τον προσδιορισμό της καθ' ύλην αρμοδιότητας, η -κατά τον γενικό κανόνα του άρθρου 9 εδ. δ ΚΠολΔ-αξία της μεγαλύτερης ιδανικής μερίδας του ενάγοντος, διότι με τη διαπλαστική απόφαση της διανομής καταλύεται ολόκληρος ο δεσμός της κοινωνίας δικαίωματος και δημιουργείται ένα νέο δικαίωμα εντελώς διάφορο του προηγούμενου⁴⁸.

II. Κατά τόπον αρμοδιότητα

Ως προς την κατά τόπον αρμοδιότητα στις εμπράγματατες αγωγές, θα πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ κινητών και ακινήτων.

⁴⁴ Βλ. ενδεικτικά Παπαδόπουλος, ΑΓΕμπρΔ, §205, σ. 451· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 25. Για περαιτέρω παραπομπές, βλ. κατωτέρ. υποσημ. 45.

⁴⁵Βλ. ΑΠ 1644/2000, ΕλλΔνη 2001,692· ΕφΛαρ 92/2006 Δικογραφία 2006, 304· ΕφΘες2647/2000 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΠΠρΡοδ 52/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 226/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΚαβ 76/1980 ΕλλΔνη 1981,49· ΠΠρΠειρ 983/1979 Αρμ.1981,42· ΜΠρΠατρ 130/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΚαβ 12/2014 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 48· την ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 25-26· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 35 σ. 26· Νίκα σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 9 αριθ. 11, άρθρο 478 αριθ. 8· Παπαδόπουλο, ΑΓΕμπρΔ, §205 σ. 451· Καράση σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1113 αριθ. 92· Νίκα, ΕγχΠολΔ, §15 αριθ.17·Μαργαρίτη Μ./ Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ. 4· Εμμανουηλίδου Κωνσταντία (εφέτης) σε εισήγησή της σε σεμινάριο ΕΣΔΙ με θέμα « Οι Ειρηνοδίκες ως λειτουργοί της Δικαιοσύνης». δημοσιευμένη σε https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/emmanouilidou_June2018.pdf.

⁴⁶ Η συγκυριότητα δεν περιλαμβάνεται στο κύριο αντικείμενο της δίκης, αλλά αποτελεί προδικαστικό ζήτημα, το οποίο καλύπτεται από το δεδικασμένο(331 ΚΠολΔ) βλ. Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 49.

⁴⁷ Βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 35 σ. 26· Βαθρακοκόιλη, ΕρμΚΠολΔ, άρθρο 11 αριθ. 11 και 18· Νίκα σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 11 αριθ. 5.

⁴⁸Περαιτέρω, η αγωγή διανομής δεν είναι μόνο διαπλαστική αλλά έχει διπλό χαρακτήρα, αφού δημιουργεί δίκη στην οποία εκ προοιμίου και ανεξάρτητα από την εξέλιξή της στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο ενάγων είναι συνάμα και εναγόμενος, όπως και κάθε εναγόμενος ή κυρίως παρεμβαίνων είναι συγχρόνως αντίδικος των λοιπών διαδίκων, αφού υφίσταται η δυνατότητα σε οποιοδήποτε από τους αντιδίκους του ενάγοντος να υποβάλει αίτηση με βάση πραγματικό διάφορο εκείνου της αγωγής, ως προς τη διαπλαστική του επίκαιρο αντικείμενο και εν τέλει να διαπλαστεί η έννομη σχέση κατά τρόπο διάφορο από εκείνον που επιδιώχθηκε με την αγωγή. Το ότι ένας ή ορισμένοι από τους κοινωνούς, βρίσκονται σε αντίστοιχη οικονομική θέση κατά την έναρξη του δικαστικού αγώνα και σε κάθε στάδιο αυτού είναι όλως συμπτωματικό. Βλ. σχετ. ΑΠ 617/2014,ΧρΙΔ2014,616· ΑΠ 837/2007 ΝοΒ 2007,2163· ΑΠ 1709/2006 ΧρΙΔ 2007, 134·ΕφΑθ 837/2007 ΤΝΠ Ισοκράτης. Από τη θεωρία βλ. αντί άλλων, Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 65-67·Καράση σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1113 αριθ. 92· Μπαλογιάννη παρατηρήσεις σε ΕφΚαλαμ 156/2006 Δ.2007,2· Καλαβρό, ΠολΔ, §39 ΙΙΙ αριθ.50· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 478 αριθ. 2.

Αρχικά, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 29 ΚΠολΔ, η οποία καθιερώνει τη δωσιδικία του ακινήτου (*forum rei sitae*), οι διαφορές που αφορούν σε εμπράγματα δικαιώματα επάνω σε ακίνητα, τη νομή ή την κατοχή τους, διαίρεση κοινού, κανονισμό ορίων, απαιτήσεις κατά οποιουδήποτε διακατόχου, αποζημίωση για αναγκαστική απαλλοτρίωση, καθώς και διαφορές από μίσθωση ακινήτου ή δικαιώματος που συνδέεται με την εκμετάλλευσή του ή από επίμορτη αγροληψία, υπάγονται στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο. Στη διάταξη αυτή, λοιπόν, υπάγονται οι εμπράγματες αγωγές που αφορούν σε ακίνητα και, μάλιστα, ανεξάρτητα από την αιτούμενη μορφή ένδικης προστασίας (καταψηφιστική, αναγνωριστική, διαπλαστική)⁴⁹. Ειδικότερα, στη δωσιδικία του ακινήτου υπάγονται αναμφίβολα η διεκδικητική (1094 ΑΚ)⁵⁰, η αρνητική (1108 ΑΚ), η πουβλικιανή (1112 ΑΚ), η αναγνωριστική αγωγή κυριότητας, οι αγωγές της νομής, οιονεί νομής και κατοχής (987, 989, 996-998 ΑΚ) καθώς και οι αγωγές του γειτονικού δικαίου (1003 επ. ΑΚ)⁵¹. Επιπλέον, στην ειδική δωσιδικία του ακινήτου υπάγεται η αγωγή προστασίας της συγκυριότητας (1113 ΑΚ) καθώς και οι αγωγές προστασίας των πραγματικών ή προσωπικών δουλειών (1132, 1173, 1187, 1191 ΑΚ).

Όσον αφορά στη μικτή αγωγή διανομής (799 ΑΚ, 478 επ. ΚΠολΔ), κατά τόπον αρμόδιο δικαστήριο είναι, εφόσον πρόκειται για διανομή κοινού ακινήτου, το δικαστήριο της τοποθεσίας του ακινήτου (άρθρο 29 ΚΠολΔ)⁵². Στην περίπτωση δε, που ζητείται η διανομή περισσότερων ακινήτων που βρίσκονται στις περιφέρειες διάφορων δικαστηρίων, αρμόδιο για όλα τα ακίνητα είναι το πρώτο επιληφθέν, λόγω συνάφειας (άρθρο 37 παρ.2 ΚΠολΔ)⁵³.

⁴⁹ Κεραμέζ, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 41 σ. 56· Νίκας, ΕγχΠολΔ, §17 αριθ. 14· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 29 αριθ. 4.

⁵⁰ Παράλληλα, το ίδιο δικαστήριο είναι αρμόδιο και για την εκδίκαση της παρεμπόρουσας αγωγής αποζημίωσης για ενδεχόμενη βλάβη ή ζημία η οποία προκλήθηκε στο ακίνητο κατά τη διάρκεια της δίκης, για την αγωγή με την οποία επιδιώκεται επιβοηθητικά η επιδίκαση της αξίας σε περίπτωση αδυναμίας αυτούσιας απόδοσης του επίδικου ακινήτου καθώς και η αγωγή με την οποία επιδιώκεται η επιδίκαση αναγκαίων ή επωφελών δαπανών στο διεκδικούμενο ακίνητο βλ. σχετ. Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §117 σ. 306· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 97· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 31.

⁵¹ Σπυριδάκης, Παροχή Διόδου, σ. 94· Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §39 ΙΙΙ αριθ. 14.

⁵² Βλ. ΠΠρΧαλκ 79/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΠατρ 207/2018 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων: Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 51· την ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 32· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 41 σ. 57· Παπαδόπουλο, ΑγΕμπρΔ, §205 σ. 451· Νίκα, ΠολΔ Ι, §17 αριθ. 16· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 29 αριθ. 4· Χίου σε ΔΕΑΚ Ι, άρθρο 799 αριθ. 9.

⁵³ Έτσι Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 51-52· Ορφανίδης σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 478 αριθ. 9. Υποστηρίζεται όμως και η αντίθετη άποψη, κατά την οποία θα πρέπει να ασκηθούν περισσότερες αγωγές στο καθένα από τα δικαστήρια, για τα ακίνητα που βρίσκονται στην περιφέρειά τους· βλ. Βαθρακοκόλλη, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1887 αριθ. 84 ο οποίος δεν αποκλείει βέβαια να εφαρμοστεί εν προκειμένω η δωσιδικία της συνάφειας· Χίου σε ΔΕΑΚ Ι, άρθρο 799 αριθ. 9.

Στην ειδική περίπτωση της διανομής κοινού κλήρου(1887 ΑΚ), η αγωγή υπάγεται στην αποκλειστική δωσιδικία της κληρονομίας του άρθρου 30 ΚΠολΔ(forum hereditatis)⁵⁴, δηλαδή στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου ο κληρονομούμενος, όταν πέθανε, είχε την κατοικία του και, αν δεν είχε κατοικία, τη διαμονή του. Ωστόσο, για να εφαρμοσθεί η αποκλειστική δωσιδικία της κληρονομίας, θα πρέπει να πρόκειται για διανομή του συνόλου της κληρονομίας⁵⁵. Αντίθετα, εάν αντικείμενο της διανομής είναι ορισμένα μόνο από τα κοινά κληρονομαία αντικείμενα, δεν εφαρμόζεται η δωσιδικία αυτή, αλλά η δωσιδικία της τοποθεσίας του ακινήτου(29 ΚΠολΔ), εκτός βέβαια αν τα ακίνητα αυτά εξαντλούν την κληρονομαία περιουσία. Και αυτό, καθώς αντικείμενο της διανομής δεν είναι το κληρονομικό δικαίωμα αλλά η διανομή του κοινού πράγματος⁵⁶. Ομοίως, στην ειδική δωσιδικία του ακινήτου υπάγεται και η περίπτωση που η κοινωνία στα επίδικα ακίνητα δημιουργήθηκε εν μέρει από κληρονομική διαδοχή και κατά το υπόλοιπο από δικαιοπραξία εν ζωή⁵⁷.

Αντίθετα, δεν εφαρμόζεται η αποκλειστική δωσιδικία του ακινήτου στην αγωγή αναγνώρισης του κύρους ή της ακυρότητας εμπράγματης δικαιοπραξίας σε ακίνητο⁵⁸, στην αγωγή του αγοραστή κατά του πωλητή ακινήτου για μεταβίβαση της κυριότητας και παράδοση του ακινήτου (513 ΑΚ)⁵⁹, στην αγωγή για καταδίκη σε δήλωση βούλησης (άρθρο 949 ΚΠολΔ), ακόμη και όταν σφωρεύεται σε αυτήν αξίωση για παράδοση του ακινήτου⁶⁰, καθώς και στην αγωγή του κυρίου κατά του διοικητή αλλοτρίων για απόδοση του ακινήτου, που προέκυψε από τη διοίκηση (734 ΑΚ)⁶¹, διότι πρόκειται για ενοχικές αγωγές.

⁵⁴ Σημειωτέον, ότι το forum hereditatis υπερισχύει όλων των άλλων αποκλειστικών δωσιδικιών.

⁵⁵ Βλ. Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 52· την ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 32· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, II σ. 59· Νίκα, ΠολΔ I, §17 αριθ. 30· τον ίδιο σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 30 αριθ. 2· Ορφανίδη σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 478 αριθ. 9· Ψούνη, ΚληρΔ, §21 IV σ. 477· Χίου σε ΔΕΑΚ I, άρθρο 799 αριθ. 9 .

⁵⁶ Βλ. ΠΠρΠειρ 983/1979 Αρμ.1981,42. Από τη θεωρία βλ. Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 52· την ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 32· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, II σ. 59· Νίκα, ΠολΔ I, §17 αριθ. 16· Δανηλάτου σε ΔΕΑΚ II, άρθρο 1887 αριθ. 9 .

⁵⁷ Βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 41 II σ. 59· Νίκα, ΕγγΠολΔ, §17 αριθ. 16· Δανηλάτου σε ΔΕΑΚ II, άρθρο 1887 αριθ. 9.

⁵⁸ Η περίπτωση αυτή εμπίπτει στη δωσιδικία της δικαιοπραξίας (άρθρο 33 ΚΠολΔ)· έτσι Κεραμέας, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ.41 υποσημ. 4 σ. 56· Νίκας, ΕγγΠολΔ, §17 αριθ. 21, 55· ο ίδιος σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 29 αριθ. 7· Μαργαρίτης Μ./ Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 33 αριθ. 8.

⁵⁹ Εφαρμοστέα και εδώ η δωσιδικία της δικαιοπραξίας(άρθρο 33 ΚΠολΔ) βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 41 σ. 58.

⁶⁰ Βλ. Ποδηματά, Η καταδίκη σε Δήλωση Βούλησης κατά το άρθρο 949 ΚΠολΔ, σ. 189· Μαργαρίτη Μ./ Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ II, άρθρο 949 αριθ. 12.

⁶¹ Βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 31· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ. αριθ. 41 σ. 58.

Από την άλλη πλευρά, όταν οι εμπράγματα αγωγές αφορούν σε κινητά πράγματα, αρμόδιο είναι είτε το δικαστήριο της γενικής δωσιδικίας του εναγομένου, δηλαδή της κατοικίας ή διαμονής του (άρθρα 22, 23 παρ.1 ΚΠολΔ) είτε κάποιο άλλο δικαστήριο που ορίζεται από τις ειδικές δωσιδικίες (π.χ 27 επ. ΚΠολΔ), εφόσον συντρέχουν οι προϋποθέσεις του νόμου⁶².

Έντονη διχογνωμία εμφανίζεται ως προς τον προσδιορισμό της κατά τόπον αρμοδιότητας στην αγωγή εξάλειψης της υποθήκης⁶³ από τα βιβλία του Υποθηκοφυλακείου (άρθρα 1324, 1327 ΑΚ). Σύμφωνα με μια άποψη, τοπικά αρμόδιο είναι το Δικαστήριο της γενικής δωσιδικίας του εναγομένου (22 ΚΠολΔ), δηλαδή, εν προκειμένω, του ενυπόθηκου δανειστή⁶⁴. Αντίθετα, σύμφωνα με μια άλλη γνώμη, η οποία φαίνεται να είναι η κρατούσα στη νομολογία και την οποία συμεριζείται και η παρούσα μελέτη, η αγωγή εξάλειψης της υποθήκης υπάγεται, με βάση το άρθρο 29 ΚΠολΔ, στην αποκλειστική αρμοδιότητα του δικαστηρίου, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το ακίνητο πάνω στο οποίο έχει εγγραφεί η υποθήκη⁶⁵. Τέλος, έχει υποστηριχθεί και η άποψη ότι τοπικά αρμόδιο δικαστήριο

⁶² Βλ. Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §23 V αριθ. 61· τον ίδιο σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ.51· Ρούσση σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 43· Σπυριδάκη, Η ένδικη προστασία της νομής, αριθ. 17.1 σ. 245.

⁶³ Η νομική φύση της αγωγής εξάλειψης υποθήκης αμφισβητείται σε θεωρία και νομολογία. Ειδικότερα, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, πρόκειται για μια αγωγή με ενοχικό χαρακτήρα, αφού η διάταξη του άρθρου 1327 ΑΚ καθιερώνει την ενοχική υποχρέωση του ενυπόθηκου δανειστή να υπομείνει την εξάλειψη της υποθήκης που έχει αποσβεσθεί. βλ. σχετ.Εφαθ 369/2002 ΕλλΔνη 2002,783-ΠΠΡΑθ 2445/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΛαμ 10/2016 ΕφαΔΠολΔ 2017,49· ΜΠΡΘες 27118/2009 Αρμ.2010, 1024· ΜΠΡΧαλκ 16/2008 Δ2008,388· ΜΠΡΡοδ 160/2007 ΧρΙΔ 2010, 209· ΕιρΡοδ 298/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΤρικ 41/2008 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων : Μπαλή, ΕμπρΔ, §288 σ. 598-9· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §86 αριθ. 68· τον ίδιο, ΕγγΕμπρΔ, §86 αρ. 68· τον ίδιο, ΕξασφΠιστώσεων, §20 αριθ. 68. Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με την αντίθετη άποψη, η αγωγή είναι διαπλαστική, γιατί με τη διαταγή του δικαστηρίου επιδιώκεται η απώλεια του δικαιώματος του δανειστή και διαπλάσσεται από το δικαστήριο μια καινούρια κατάσταση, δηλαδή διαγράφεται η υπάρχουσα εγγραφή υποθήκης και παύουν να προκύπτουν ενδεχόμενες έννομες συνέπειες από την ύπαρξή της· βλ. σχετ. ΜΠΡΤριπ 142/2002 ΝοΒ 2004,629 από τη θεωρία : Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 37· Μητσόπουλος, ΠολΔ σημ. 89 σ. 221· Βοσινάκης σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα 1327-1328 αριθ. 5· Ρούσσης σε ΣΕΑΚ, άρθρα 1324-8 αριθ. 2· Παπαδόπουλος, ΑγΕμπρΔ, §441 σ. 442.

⁶⁴ Βλ. Εφαθ 2930/1975 ΑρχΝ 1976,150· ΕφΠατρ 26/1970 ΑρχΝ 1971, 45, από τη θεωρία : Μπαλής, ΕμπρΔ, §288 σ. 598-9· Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §86 αριθ. 68· ο ίδιος, ΕγγΕμπρΔ, §86 αριθ. 68· ο ίδιος, ΕξασφΠιστώσεων, §20 αριθ. 68· Παπαχρήστου Γ., σχολιασμός στην υπ' αριθ. 160/2007 ΜΠΡΡοδ, ΧρΙΔ 2010, 209 ο οποίος μεταξύ άλλων αναφέρει ότι : «.. Ναι μεν, με την αγωγή αυτή επιδιώκεται η εξάλειψη της υποθήκης, άρα ενός εμπράγματος δικαιώματος πάνω σε ακίνητο. Ωστόσο, η αγωγή φαίνεται να συνδέεται λιγότερο με το ακίνητο και το επίμαχο δικαίωμα και περισσότερο με τον ενυπόθηκο δανειστή και την προηγούμενη συμπεριφορά του. Η άρνησή του να συναινέσει στην εξάλειψη είναι αυτή, η οποία θα καθιστά την έγερση της αγωγής αναγκαία...».

⁶⁵ Βλ. Εφαθ 369/2002 ΕλλΔνη 2002,783· Εφαθ 6346/1996 Δ/νη 1997,1879· Εφαθ 1330/1975 Αρμ. 1975,259· ΠΠΡΑθ 74/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΑθ 1489/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΑθ 2445/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΡοδ 79/2009 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΑθ 7/1988 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠΡΑθ 4979/1988 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠΡΘες 27118/2009 Αρμ.2010, 1024 επ.· ΜΠΡΧαλκ 16/2008 Δ 2008, 388· ΜΠΡΤριπ 142/2002 ΝοΒ 2004,629· ΜΠΡΚαβ 343/1992 Αρμ. 1993, 361· ΕιρΡοδ 298/2019 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ Αθ 1398/2016 ΤΝΠ Νόμος, από τη θεωρία: βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 37 κατά την οποία «..η άποψη αυτή είναι ορθότερη, λαμβανομένου υπόψη ότι με την αγωγή εξαλείφει της υποθήκης ασκείται διαπλαστικό δικαίωμα οποιου-

είναι το δικαστήριο, στην περιφέρεια του οποίου βρίσκεται η έδρα του Υποθηκοφύλακα ή η κατοικία του αιτούντος, διότι η διάπλαση που επέρχεται με την απόφαση επενεργεί στις σχέσεις του αιτούντος την εξάλειψη και του υποθηκοφύλακα, ο οποίος διατάσσεται να προβεί στην εξάλειψη⁶⁶.

δήποτε έχει έννομο συμφέρον, με το οποίο επιδιώκεται εξάλειψη της υποθήκης μέσω της δικαστικής αποφάσεως. Η διαπλαστική αυτή μορφή της αγωγής επιτρέπει την υπαγωγή της στη δωσιδικία του ακινήτου, αφού τελεί σε άμεση λειτουργική σχέση προς την άρση του τοπικά υφιστάμενου εμπραγμάτου βάρους..».·Μητσόπουλο, ΠολΔ, σ. 221 υποσημ. 89·Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 41 σ. 56·Παπαδόπουλο, ΑΓΕ-μπρΔ, §441 σ. 442·Βοσινάκη σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρα 1327-8, αριθ. 20·Ρούσση σε ΣΕΑΚ, άρθρα 1324-8 αριθ. 2·Νίκα, ΕγγΠολΔ, §17 αριθ. 14·τον ίδιο σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 29 αριθ. 5·Βαθρακοκόιλη, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1327 αριθ. 11·Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 29 αριθ. 4·Δανηλάτου σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1327 αριθ. 1.

⁶⁶ Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 29 σ. 204.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΕΚΚΡΕΜΟΔΙΚΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΔΙΚΑΣΜΕΝΟΥ

I. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Είναι γνωστό ότι, μεταξύ των θεσμών της εκκρεμοδικίας⁶⁷ και του δεδικασμένου, υπάρχει κοινότητα των επιδιωκόμενων σκοπών⁶⁸. Τόσο η ένσταση εκκρεμοδικίας (221 επ. ΚΠολΔ) όσο και η ένσταση δεδικασμένου (330 επ. ΚΠολΔ) θέτουν φραγμό στην παράλληλη (επί εκκρεμοδικίας), αλλά και στη διαδοχική διεξαγωγή δικών (επί δεδικασμένου) για το ίδιο αντικείμενο και ανάμεσα στους ίδιους διαδίκους, αποτρέποντας έτσι τον κίνδυνο έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων για την ίδια διαφορά⁶⁹. Και οι δυο θεσμοί αποτελούν εκδηλώσεις της αρχής *ne bis in dem*, δηλαδή της αρχής απαγόρευσης διεξαγωγής περισσότερων δικών για το ίδιο αντικείμενο μεταξύ των ίδιων διαδίκων⁷⁰, αλλά διαφοροποιούνται τόσο ως προς το χρονικό σημείο στο οποίο εκδηλώνονται όσο και ως προς τις συνέπειες που επιφέρουν. Ειδικότερα, η εκκρεμοδικία, που συνιστά τη σημαντικότερη δικονομική συνέπεια της άσκησης της αγωγής⁷¹, λειτουργεί επί παράλληλης διεξαγωγής περισσότερων δικών για την ίδια διαφορά μεταξύ των αυτών διαδίκων και επιφέρει την αναστολή της εκδίκασης της μεταγενέστερης αγωγής, εωσότου περατωθεί η πρώτη δίκη (222 παρ. 2 ΚΠολΔ)⁷². Από την άλλη πλευρά, η ένσταση του δεδικασμένου παρεμβαίνει επί διαδοχικής διεξαγωγής περισσότερων δικών για την ίδια διαφορά μεταξύ των ίδιων διαδίκων και επιφέρει την απόρριψη της μεταγενέστερης αγωγής ως απαράδεκτης (αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου), ενώ αν η ίδια διαφορά που εξοπλίστηκε με δύναμη δεδικασμένου ανακύπτει ως προδικαστικό ζήτημα της μεταγενέστερης δίκης, τότε δεσμεύει το δικαστή της δεύτερης δίκης να τη θέσει ως βάση για τον σχηματισμό της απόφασής του (θετική λειτουργία του δεδικασμένου)⁷³. Τέλος, και οι δυο θεσμοί αποσκοπούν

⁶⁷ Ως εκκρεμοδικία ορίζεται η κατάσταση κατά την οποία ένα ζήτημα καθίσταται εκκρεμές και αναμένει δικαιοδοτική κρίση επ' αυτού από το αρμόδιο δικαστικό όργανο βλ. αντί άλλων: *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ. 79 σ. 214· *Νίκας*, ΠολΔ II, §62 II αριθ. 4.

⁶⁸ *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, σ. 13 επ.

⁶⁹ Βλ. αντί πολλών : *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §14 IV σ. 251.

⁷⁰ *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 20· *ο ίδιος*, ΠολΔ II, §63 I αριθ. 3· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §34 II αριθ. 41.

⁷¹ *Κεραμέας*, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ. 79 σ. 214· *Νίκας*, ΠολΔ II, §62 II αριθ. 4· *Μακρίδου*, Τακτική Διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, άρθρο 221 II αριθ. 4.

⁷² *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 20, ιδίως σ. 275 επ.· *Μπαλογιάννη/Ρεντούλης* σε *Απαλαγάκη*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 222 αριθ. 19.

⁷³ Για την ανάλυση των δύο λειτουργιών του δεδικασμένου, βλ. *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §12 II σ. 184 επ· *Κεραμέας*, Αστ.Δικ.Δίκ, X αριθ. 116 σ. 301· *Νίκας*, ΠολΔ II, §95 III αριθ. 8-13· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 III αριθ. 92-94.

στην οικονομία της δίκης με την εξοικονόμηση χρόνου αλλά και εξόδων που συνεπάγεται η διεξαγωγή δύο δικών για την ίδια διαφορά⁷⁴.

II. Αντικειμενικά όρια εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου

1. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο ως προς το κύριο ζήτημα

Σύμφωνα με το άρθρο 222 παρ. 1 ΚΠολΔ «Όταν επέλθει η εκκρεμοδικία και όσο αυτή διαρκεί, δεν μπορεί να γίνει σε οποιοδήποτε δικαστήριο νέα δίκη για την ίδια επίδικη διαφορά ανάμεσα στους ίδιους διαδίκους, εφόσον εμφανίζονται με την ίδια ιδιότητα...». Περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρο 324 ΚΠολΔ «Δεδικασμένο υπάρχει μεταξύ των ίδιων προσώπων με την ίδια ιδιότητα μόνο για το δικαίωμα που κρίθηκε και εφόσον πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο και την ίδια ιστορική και νομική αιτία».

Καθίσταται σαφές ότι προκειμένου να λειτουργήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας προϋποτίθεται η ύπαρξη ταυτότητας διαφοράς. Με τον όρο αυτό νοείται, όπως γίνεται δεκτό, η ταυτότητα του αντικειμένου των δύο δικών, όπως αυτό ρυθμίζεται στο άρθρο 216 ΚΠολΔ⁷⁵. Εφόσον δε η έννοια του αντικειμένου της δίκης συμπροσδιορίζεται από το αίτημα και την ιστορική βάση⁷⁶, ταυτότητα διαφοράς υφίσταται, όταν τόσο το αίτημα όσο και η ιστορική βάση των δύο παράλληλα εξελισσόμενων δικών ταυτίζονται απόλυτα⁷⁷. Η κρατούσα άποψη στην Ελλάδα ταυτίζει πλήρως τις προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας με αυτές του δεδικασμένου και αντιλαμβάνεται την ταυτότητα της νομικής αιτίας ως προσδιοριστικό στοιχείο της ταυτότητας της επίδικης διαφοράς⁷⁸. Ωστόσο, κατά την αντίθετη άποψη⁷⁹, ο θεσμός της εκκρεμοδικίας- σε αντίθεση με το δεδικασμένο που εξαρτά την

⁷⁴ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 17· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ II, άρθρο 225 αριθ. 1, σ. 168.

⁷⁵ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 189· ο ίδιος, ΠολΔ II, §63 II αριθ. 22· Καλαβρός, Το αντικείμενο, Ημικτ.Β, σ. 373· Πίγου, Δικαστική Διανομή, §4 I σ. 100· Μπαλογιάννη/Ρεντούλης σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 222 αριθ. 7.

⁷⁶ Για την οριοθέτηση του αντικειμένου της δίκης και τις δυο αντίθετες υποστηριζόμενες απόψεις για το χαρακτήρα του (ουσιαστικός ή δικονομικός), βλ. Καλαβρό, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Ημικτ. Α και Ημικτ. Β παντού· Νίκα, ΠολΔ I, §32 I αριθ. 30-55, §34 II αριθ. 2-11· τον ίδιο, ΕγγΠολΔ, §34 II αριθ. 2-11· Αρβανιτάκη, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, σ. 163 επ.

⁷⁷ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 191· ο ίδιος, ΠολΔ II, §63 II αριθ. 22· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ II, άρθρο 225 σ. 174· Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 222 αριθ. 11· η ίδια, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, άρθρο 222 αριθ. 6.

⁷⁸ ΑΠ 34/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 908/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 139/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 716/2009 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 56/2008 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 445/2006 ΝοΒ 2006,836· Εφ Δωδ 194/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Κορίνθου 85/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ 183/2020 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία: Κεραμέας, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 79 σ. 215· Γέσιου-Φαλτσή/Καΐσης, Η πολιτική δίκη σε κίνηση I, αριθ. 33 σ. 54· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 221 αριθ. 15. Βλ. και κατωτέρ. σ. 35 και υποσημ. 137.

⁷⁹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 220-222· Πίγου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 71· Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 324 σ. 1324· Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ III, άρθρο 324 σ. 121· Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, άρθρο 222 II αριθ. 6· Μπαλογιάννη/Ρεντούλης σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 222 αριθ. 7. Βλ. κατωτέρ. σ. 35 και υποσημ. 138-139 αναλυτικά τα επιχειρήματα αυτής της άποψης.

ύπαρξη της ταυτότητας διαφοράς και από τη συνδρομή της ταυτότητας νομικής αιτίας (324 ΚΠολΔ)- δεν προϋποθέτει μια τέτοια ταύτιση. Και αυτό, διότι η νομική αιτία δεν περιλαμβάνεται στα υποχρεωτικά στοιχεία του δικογράφου της αγωγής κατά το άρθρο 216 ΚΠολΔ, τα οποία καθορίζουν το αντικείμενο της δίκης και συνακόλουθα και την ταυτότητα διαφοράς.

Από την άλλη πλευρά, τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου οριοθετούνται από το συνδυασμό των άρθρων 322 ΚΠολΔ και 324 ΚΠολΔ. Από τις διατάξεις αυτές καθίσταται σαφές πως αντικείμενο του δεδικασμένου μπορεί να είναι μόνον έννομες σχέσεις, δηλαδή δικαιώματα και υποχρεώσεις^{80/81}. Επιπλέον, προκειμένου να λειτουργήσει η ένσταση του δεδικασμένου θα πρέπει να υπάρχει, σύμφωνα με το άρθρο 324 ΚΠολΔ, ταυτότητα του αντικειμένου και του κριθέντος δικαιώματος, ταυτότητα ιστορικής αιτίας και ταυτότητα νομικής αιτίας. Τόσο στην περίπτωση της εκκρεμοδικίας όσο και στην περίπτωση του δεδικασμένου, η απουσία ή διαφοροποίηση μιας από τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις του νόμου, αποκλείει τις αντίστοιχες δικονομικές ενστάσεις και, συνακόλουθα, την επέλευση των έννομων συνεπειών τους.

A. Ταυτότητα αιτήματος

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη θεμελίωση της εκκρεμοδικίας είναι η ταυτότητα των αιτημάτων των δυο παράλληλων δικών. Προκειμένου δε να συντρέχει ταυτότητα αιτημάτων απαιτείται να υφίσταται ταυτότητα του αιτούμενου δικαιώματος του ουσιαστικού δικαίου, ταυτότητα αντικειμένου και ταυτότητα αιτούμενης έννομης προστασίας.

α) Ταυτότητα δικαιώματος

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη θεμελίωση της ένστασης της εκκρεμοδικίας είναι, καταρχάς, η ταυτότητα της αιτούμενης έννομης συνέπειας, δηλαδή η ταυτότητα του επίδικου

⁸⁰ Το άρθρο 322 παρ. 1 ΚΠολΔ αναφέρει ρητά την έννομη σχέση ως αντικείμενο του δεδικασμένου, ενώ το 324 ΚΠολΔ αναφέρεται στο «δικαίωμα που κρίθηκε», υπονοώντας τον όρο της έννομης σχέσης. Ταυτίζεται έτσι το αντικείμενο του δεδικασμένου με το αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής. Έτσι, *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 43 επ· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 359· *Κεραμής*, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ.117 σ. 302-303· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 1· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 123-125· *Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 324 ΙV σ. 125 επ.

⁸¹ Η απόρριψη της αγωγής για τυπικούς λόγους δεν δημιουργεί δεδικασμένο για το ουσιαστικό ζήτημα, αφού με αυτού του είδους απόρριψης της αγωγής το ουσιαστικό ζήτημα δεν εξετάστηκε. Επίσης, η δέσμευση από το δεδικασμένο καταλαμβάνει τον συγκεκριμένο λόγο απόρριψης της αγωγής, ώστε αν ασκηθεί νέα όμοια αγωγή με την προηγούμενη, δηλαδή αγωγή που εμφανίζει την ίδια δικονομική έλλειψη, θα απορριφθεί ως απαράδεκτη, λόγω δεδικασμένου περί έλλειψης της εν λόγω διαδικαστικής προϋπόθεσης. Αντίθετα, εφόσον με τη δεύτερη αγωγή συμπληρωθεί η έλλειψη της διαδικαστικής προϋπόθεσης, τότε αίρεται το δεδικασμένο και είναι επιτρεπτή η εκ νέου άσκηση της αγωγής. Βλ. από τη νομολογία ενδεικτικά, ΑΠ 72/2015 ΕφΑΔΠολΔ 2015,644· ΑΠ 369/2004 ΕλλΔνη 2005,1419· ΑΠ 135/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 562/2012,ΕλλΔνη 2013,1031-1032· ΕφΑθ 149/2012, ΕφΑΔΠολΔ 2012,763.

ουσιαστικού δικαιώματος στις δυο παράλληλα εξελισσόμενες δίκες⁸². Αν το δικαίωμα διαφοροποιείται, τότε δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας. Το ζήτημα της ταυτότητας του δικαιώματος, επιλύεται με κριτήρια του ουσιαστικού δικαίου⁸³. Εφόσον τα δικαιώματα των δύο αγωγών διαφέρουν, δεν θεμελιώνεται εκκρεμοδικία, έστω και αν απορρέουν από την ίδια έννομη σχέση ή από το ίδιο ιστορικό συμβάν. Γίνεται αντιληπτό, λοιπόν, ότι στο πλαίσιο του εμπραγμάτου δικαίου δεν υπάρχει ταυτότητα διαφοράς, όταν στην πρώτη δίκη δικάζεται αγωγή διατάραξης της νομής (989 ΑΚ) ή αγωγή αποβολής από τη νομή (987 ΑΚ) και στη δεύτερη διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ)⁸⁴. όταν στην πρώτη αγωγή διεκδικείται το μίσθιο, ενώ με τη δεύτερη ζητείται απλώς η απόδοση της χρήσης του κατά το άρθρο 599 παρ. 1 ΑΚ⁸⁵. όταν με την πρώτη αγωγή ζητείται η διανομή της ψιλής κυριότητας, ενώ με την δεύτερη η διανομή της επικαρπίας⁸⁶. όταν με την πρώτη αγωγή ασκείται αξίωση αποζημίωσης κατά το άρθρο 914 ΑΚ, ενώ με τη δεύτερη αγωγή διατάραξης της νομής (989 ΑΚ)⁸⁷. όταν με την μια αγωγή ζητείται η καταδίκη του εναγομένου σε δήλωση βούλησης για την οριστική μεταβίβαση του επίδικου αντικειμένου (949 ΚΠολΔ) και με την άλλη η απόδοσή του ιδίου⁸⁸. όταν ασκούνται παράλληλα αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος συγκυριότητας στο διανεμητέο ακίνητο και αγωγή διανομής αυτού⁸⁹. όταν αρχικά ασκείται διεκδικητική αγωγή και μετέπειτα αγωγή αποζημίωσης λόγω χειροτέρευσης του πράγματος⁹⁰.

Ως προς το δεδικασμένο, και εδώ απαιτείται ταυτότητα κριθέντος δικαιώματος, προκειμένου να ευδοκιμήσει η ένσταση⁹¹. Έτσι, δε συντρέχει ταυτότητα επίδικου δικαιώματος, όταν η τελεσίδικα κριθείσα πρώτη αγωγή αφορά στο δικαίωμα νομής του ενάγοντος, ενώ η δεύτερη στο δικαίωμα κυριότητας στο ίδιο πράγμα⁹². Το ίδιο ισχύει και όταν απορρί-

⁸² Από τη θεωρία, βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 57· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 359

⁸³ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 57.

⁸⁴ Βλ. ΕφΠατρ 312/1992, ΑχΝομ 1993.155.

⁸⁵ ΕφΠατρ 8/1973, ΕΕΝ 1974.222.

⁸⁶ ΑΠ 472/1996, ΕλλΔνη 1997.87-88.

⁸⁷ ΜΠρΑθ 521/2010 ΤΝΠ Νόμος.

⁸⁸ ΕφΘες 1584/1999 Αρμ. 1999,1459.

⁸⁹ *Πίψου*, Δικαστική Διανομή, §4 Ι σ. 101.

⁹⁰ *Βαθρακοκοίλης*, Η ΔιεκδΑγ, αριθ. 3524.

⁹¹ Κατά το άρθρο 324 ΚΠολΔ «Δεδικασμένο υπάρχει...μόνο για το δικαίωμα που κρίθηκε...». Έτσι αντί άλλων *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 359.

⁹² ΑΠ 1125/2008 ΕλλΔνη 2010.1343-4· ΑΠ 450/1998 ΕλλΔνη 1998.1286· ΑΠ 335/1980 ΝοΒ 1980,1733· ΕφΚρ 145/1991 ΕλλΔνη 1992.1275· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων: *Παπαδόπουλο*, ΑγΕμπρΔ, §118 σ. 323· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 104· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ. 60· *Παπαχρήστου*, ΕμπρΔ, §25 V αριθ. 99· *Βαθρακοκοίλη*, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 71,95, άρθρο 1108 αριθ. 21, άρθρο 987 αριθ. 21.

πτεται τελεσίδικα αγωγή για την επικαρπία και ακολούθως ασκείται διεκδικητική αγωγή⁹³, καθώς και όταν εκδίδεται τελεσίδικη απόφαση για τη συγκυριότητα (1113 ΑΚ), ενώ η μεταγενέστερη δίκη αφορά στο δικαίωμα της συννομής (994 ΑΚ)⁹⁴.

β) Ταυτότητα αντικειμένου

Σύμφωνα με το άρθρο 324 ΚΠολΔ, το δεδικασμένο υπάρχει «εφόσον πρόκειται για το ίδιο αντικείμενο»... Εάν, λοιπόν, στη μεταγενέστερη δίκη υπάρχει ταυτότητα του επίδικου δικαιώματος, όχι, όμως και ταυτότητα αντικειμένου, τότε δεν ευδοκιμεί ούτε η ένσταση της εκκρεμοδικίας ούτε η ένσταση του δεδικασμένου⁹⁵. Μάλιστα, η έννοια του αντικειμένου συμπίπτει με εκείνη του αντικειμένου της αγωγής, ως υποχρεωτικού στοιχείου του εισαγωγικού δικογράφου της αγωγής στο άρθρο 216 παρ. 1 στ. β ΚΠολΔ. Και στις δύο περιπτώσεις πρόκειται για το αντικείμενο στο οποίο αναφέρεται το δικαίωμα⁹⁶. Στις εμπράγματα ή μικτές αγωγές, το αντικείμενο της διαφοράς ισοδυναμεί με το επίδικο πράγμα⁹⁷, στις δε ενοχικές με το δικαίωμα, την προστασία του οποίου επιδιώκει ο ενάγων.

Επομένως, δεν συντρέχει ταυτότητα του αντικειμένου και δεν ανακύπτουν ζητήματα εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου, όταν η τελεσίδικη απόφαση αφορά στο δικαίωμα κυριότητας τμήματος ενός ακινήτου και η μεταγενέστερη δίκη αφορά σε άλλο τμήμα του ίδιου ακινήτου⁹⁸.

Αν στην πρώτη δίκη εκκρεμεί μέρος μόνο της εμπράγματης αξίωσης, ενώ η δεύτερη αγωγή αφορά στο σύνολό της, τότε δεν ταυτίζονται απόλυτα τα αντικείμενα των δύο δικών⁹⁹. Πρόκειται για μερική μόνο ταυτότητα των αντικειμένων και επομένως η ένσταση εκκρεμοδικίας θα εμποδίζει την εξέλιξη της παράλληλης δίκης, μόνον ως προς το τμήμα της αξίωσης, το οποίο ασκήθηκε με την πρώτη αγωγή και όχι για το σύνολό της¹⁰⁰. Έτσι, αν ασκηθεί αρχικά διεκδικητική ή αναγνωριστική αγωγή για μέρος μόνον ενός ακινήτου και στη συνέχεια ασκηθούν οι αντίστοιχες αγωγές για ολόκληρο το ακίνητο, η ένσταση εκκρεμοδικίας θα ευδοκιμήσει μόνον ως προς το τμήμα του ακινήτου, το οποίο φέρεται προς κρίση στην πρώτη αγωγή, διότι το αντικείμενο της δεύτερης δίκης είναι ευρύτερο

⁹³ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 46.

⁹⁴ Παπαδόπουλος, ΑγΕμπρΔ, §118 σ. 323.

⁹⁵ Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 57-58· Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 117 ΙΙ σ. 306.

⁹⁶ Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 57.

⁹⁷ Καλαβρός, Το αντικείμενον, Ημιτ.Α, σ. 158-159· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 57· Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ. 75 σ. 208· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 217 ΙΙΙ 1 σ. 135· Μακρίδου, Η αόριστη αγωγή, §1 ΙV σ. 49 επ.(σ.66)· η ίδια, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματα αγωγές, ΕπΑκ 2020,1· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 10.

⁹⁸ Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 58· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 10.

⁹⁹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 195· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 58.

¹⁰⁰ Μπαλογιάννη/Ρεντούλης σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 13.

από αυτό της πρώτης και υπάρχει μερική μόνον επικάλυψη των δύο αντικειμένων¹⁰¹. Αντίθετα, αν ασκηθεί αρχικά διεκδικητική ή αναγνωριστική αγωγή για όλο το ακίνητο και στη συνέχεια ασκηθούν οι αντίστοιχες αγωγές για μέρος μόνο του ακινήτου, τότε το αντικείμενο της πρώτης δίκης είναι ευρύτερο και εξαντλεί το αντικείμενο της δεύτερης δίκης, αφού το μέρος του ακινήτου που είναι επίδικο στη δεύτερη δίκη περιέχεται στο αντικείμενο της πρώτης δίκης¹⁰². Σε αυτή, λοιπόν, την περίπτωση ευδοκιμεί απόλυτα η ένσταση της εκκρεμοδικίας.

Ως προς το δεδικασμένο, ανακύπτει το ερώτημα αν η εκδοθείσα τελεσίδικη απόφαση μόνο για ένα μέρος του δικαιώματος, εμποδίζει την άσκηση μεταγενέστερης αγωγής για το υπόλοιπο μέρος ή και για ολόκληρο το δικαίωμα¹⁰³. Αναντίρρηση, η έκταση του δεδικασμένου που απορρέει από μια τελεσίδικη απόφαση εξαρτάται από τα αιτήματα των διαδίκων (πρβλ. άρθρο 322 ΚΠολΔ «για μια έννομη σχέση που έχει προβληθεί με αγωγή, ανταγωγή, κύρια παρέμβαση ή ένσταση συμψηφισμού»), νομοθετική επιλογή που συμπλέει απόλυτα με την αρχή της διάθεσης (106 ΚΠολΔ)¹⁰⁴. Ο ενάγων, προσδιορίζει ελεύθερα την έκταση του αντικειμένου της δίκης και μετέπειτα της απόφασης, διότι μπορεί να ασκήσει αγωγή για μέρος μόνο της συνολικής απαίτησης ή για ένα μέρος μόνο του εμπράγματου δικαιώματος. Ωστόσο, για να παραχθεί δεδικασμένο, απαιτείται και απόφαση του δικαστηρίου (322 ΚΠολΔ « που κρίθηκε»), η οποία θα πρέπει να στηρίζεται στα αιτήματα των διαδίκων και να μην τα υπερβαίνει. Εάν, λοιπόν, εκδοθεί απόφαση η οποία κρίνει πέραν των ορίων των προβληθέντων αιτημάτων από τους διαδίκους, τότε η απόφαση αυτή υπόκειται στο έκτακτο ένδικο μέσο της αναίρεσης (559 αριθ. 8 και 9 ΚΠολΔ)¹⁰⁵.

¹⁰¹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 195· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 58· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §12 ΙΙ σ. 186.

¹⁰² Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 48· Νίκας, ΕγχΠολΔ, §63 ΙΙ αριθ. 23· Μπαλογιάννη/Ρεντούλης σε Απαλλαγική, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 14.

¹⁰³ Στο γερμανικό δίκαιο υποστηρίζεται πως η απάντηση στο ερώτημα αυτό δίνεται αναλόγως με το εάν ο ενάγων δεν δήλωσε ότι ασκεί την αγωγή του για μέρος μόνο του ουσιαστικού του δικαιώματος ή αντίθετα εάν δήλωσε ότι ασκεί μόνο μέρος του ουσιαστικού δικαιώματος, οπότε και το δεδικασμένο εκτείνεται μόνο στο μέρος εκείνο που κρίθηκε τελεσίδικα. Για αναλυτική παράθεση των απόψεων του γερμανικού δικαίου, βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 49 επ.

¹⁰⁴ Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, υποσημ. 49 σ. 46, με περαιτέρω παραπομπές· Κεραμέυς, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 117 σ. 304· Νίκας, ΕγχΠολΔ, §96 Ι αριθ. 4· Κουσουλής σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 322 αριθ. 2· Καλαβρός, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 155-158· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 322 ΙV αριθ. 9.

¹⁰⁵ Σύμφωνα με μια άποψη, το δεδικασμένο καλύπτει την απόφαση μόνο στο βαθμό που στηρίζεται στα αιτήματα των διαδίκων και δεν εκτείνεται και στα κριθέντα εκτός των ορίων αυτών· βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 117 σ. 305. Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι το δεδικασμένο επεκτείνεται και στα επιπλέον κριθέντα, διότι η υπέρβαση των ορίων δεν θίγει την ισχύ της δικαστικής απόφασης. Έτσι Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §16 ΙΙΙ σ. 315· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 4· Καλαβρός, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 160· Κουσουλής σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 322 αριθ. 2.

Σύμφωνα με την κρατούσα σε νομολογία και θεωρία άποψη, όταν κατάγεται προς κρίση μόνον ένα μέρος της απαίτησης, τότε το δεδικασμένο περιορίζεται μόνο σε αυτό και δεν επεκτείνεται ούτε στο υπόλοιπο αλλά ούτε και στο σύνολο της απαίτησης, ανεξαρτήτως, μάλιστα τυχόν εκφρασθείσας ή μη επιφύλαξης από την πλευρά του ενάγοντος¹⁰⁶. Σε μια τέτοια περίπτωση, ο ενάγων μπορεί να ασκήσει νέα αγωγή για το υπόλοιπο μέρος ή για ολόκληρη την απαίτηση, χωρίς να δεσμεύεται από το δεδικασμένο της απόφασης επί της πρώτης αγωγής. Άλλωστε, η λύση αυτή εναρμονίζεται απόλυτα με την αρχή της διάθεσης (106 ΚΠολΔ), αλλά και με το άρθρο 322 ΚΠολΔ, κατά το οποίο το δεδικασμένο εκτείνεται «μόνο στο δικαίωμα που κρίθηκε». Ωστόσο, σύμφωνα με τη νομολογία των δικαστηρίων μας, η οποία αφορά κυρίως σε επιδίκαση περιοδικών παροχών, εάν στη δίκη κατάγεται ολόκληρη η απαίτηση και η απόφαση που εκδίδεται την κρίνει συνολικά, τότε το δεδικασμένο καλύπτει το σύνολό της, έτσι ώστε σε νεότερη δίκη να αποκλείεται η αμφισβήτηση της ίδιας έννομης σχέσης, που αποτελεί τη βάση μεταγενέστερης επίδικης αξίωσης¹⁰⁷. Μάλιστα, προκειμένου το δικαστήριο να καταλήξει στο εν λόγω συμπέρασμα, συνήθως επικαλείται το άρθρο 331 ΚΠολΔ (δεδικασμένο για το προδικαστικό ζήτημα), δεχόμενο ότι το δεδικασμένο καταλαμβάνει ολόκληρη την απαίτηση, ως προδικαστικό ζήτημα της μεταγενέστερης ασκηθείσας μερικής αξίωσης. Εάν δε, το δικαστήριο κρίνει ότι δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο και εξετάσει τη νομική και ουσιαστική βασιμότητα της μεταγενέστερης αγωγής, τότε, κατά παράβαση νόμου, δέχεται ότι δεν υπάρχει δεδικασμένο και υποπίπτει στην πλημμέλεια του άρθρου 559 αριθ. 16 του ΚΠολΔ¹⁰⁸.

Ειδικότερα, ως προς τα εμπράγματα δικαιώματα, εφόσον το υπόλοιπο τμήμα του τελεσίδικα κριθέντος δικαιώματος, το οποίο έρχεται προς εκδίκαση με τη μεταγενέστερη αγωγή, στηρίζεται σε διαφορετική ιστορική και νομική αιτία, δεν δεσμεύεται από το δεδικασμένο της προηγούμενης απόφασης¹⁰⁹. Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή όταν η ιστορική και νομική αιτία συμπίπτουν, τίθεται το ερώτημα αν μπορεί είτε το τελεσίδικα κριθέν τμήμα του δικαιώματος να θεωρηθεί προδικαστικό ζήτημα (331 ΚΠολΔ) σε σχέση με το μεταγενέστερα ασκηθέν υπόλοιπο τμήμα, είτε αν με την τελεσίδικη απόφαση για το μέρος του

¹⁰⁶ ΑΠ 2197/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1/2003 ΧρΙΔ 2003,339· ΑΠ 14/2002 ΧρΙΔ 2002,534· ΑΠ 959/1998 ΕλλΔνη 1999,318-9· από τη θεωρία: *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 371-373· *Κεραμεύς*, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ.117 σ. 304· *Νίκας*, ΕγγΠολΔ, §96 Ι αριθ. 5· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 156.

¹⁰⁷ ΟΛΑΠ 1/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 424/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 25/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 839/2003 ΤΝΠ Νόμος.

¹⁰⁸ Βλ. ενδεικτικά ΟΛΑΠ 14/2002 ΤΝΠ Νόμος· ΟΛΑΠ 20/2002 ΤΝΠ Νόμος· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §15 ΙΙΙ σ. 287 επ.

¹⁰⁹ *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 57.

δικαιώματος αναπτύσσεται δεδουλευμένο, κατά το άρθρο 331 ΚΠολΔ, για την ύπαρξη ή την ανυπαρξία του όλου δικαιώματος.

Ως προς το πρώτο ζήτημα γίνεται δεκτό ότι, όταν η τελεσίδικη απόφαση αφορά μόνο σε τμήμα του δικαιώματος, τότε το δεδουλευμένο περιορίζεται σε αυτό και δεν μπορεί να αποτελέσει προδικαστικό ζήτημα για το υπόλοιπο, αφού δεν συνδέονται μεταξύ τους με σχέση κυρίου και παρεμπύπτοντος¹¹⁰. Σχετικά με το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, αναμφισβήτητα σε αυτή την περίπτωση στην πρώτη δίκη δεν κρίθηκε ολόκληρο το δικαίωμα, άρα δεν αποτέλεσε κύριο αντικείμενο της δίκης, οπότε δεν μπορεί να καλυφθεί από το δεδουλευμένο ως κύριο ζήτημα. Επομένως, απομένει η εξέταση εφαρμογής του άρθρου 331 ΚΠολΔ, εφόσον στις αιτιολογίες της τελεσίδικης απόφασης περιλαμβάνεται κρίση για το όλο δικαίωμα ως προδικαστικό ζήτημα. Σύμφωνα με την κρατούσα άποψη την οποία αποδέχεται και η γράφουσα- το δεδουλευμένο επεκτείνεται σε όλο το δικαίωμα, μόνον όταν το δικαστήριο, για να κρίνει για το τμήμα του, έθεσε ως αναγκαία βάση το όλο¹¹¹. Σε αυτή την περίπτωση, το δικαστήριο που επιλαμβάνεται των υπόλοιπων τμημάτων του δικαιώματος, οφείλει να θέσει ως βάση της απόφασής του την ύπαρξη ή μη του όλου δικαιώματος. Βέβαια, αν η τελεσίδικη απόφαση ήταν απορριπτική, τότε το δεδουλευμένο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι στον ενάγοντα δεν οφείλεται τίποτα ή τίποτα περισσότερο από το τμήμα που του επιδικάστηκε ήδη. Άρα, η κρίση αυτή του δικαστηρίου αποτελεί προδικαστικό ζήτημα, το οποίο καλύπτεται από το δεδουλευμένο κατά το άρθρο 331 ΚΠολΔ και δεσμεύει τον δικαστή που επιλαμβάνεται της μεταγενεστέρως ασκηθείσας αγωγής¹¹². Άλλωστε, με τη νέα αγωγή, όπου ο ενάγων ισχυρίζεται ότι του ανήκει κάτι περισσότερο, ασκεί το αντίθετο εκείνου που διαγνώσθηκε ήδη με την τελεσίδικη απόφαση και η διάγνωση αυτή του αντιθέτου καταλαμβάνεται από το δεδουλευμένο¹¹³.

γ) Ταυτότητα αιτούμενης έννομης προστασίας

Ταυτότητα αντικείμενου των δύο δικών μπορεί να υπάρξει και όταν τα αιτήματα των δύο αγωγών δεν συμπίπτουν απόλυτα μεταξύ τους. Ειδικότερα, πλήρης ταυτότητα των

¹¹⁰ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 57-58 και υποσημ. 63, με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία.

¹¹¹ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 58· Νίκας, ΠολΔ II, §96 I αριθ. 5.

¹¹² Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 59 και ιδιαιτέρως υποσημ. 64, με περαιτέρω παραπομπές· Κονδύλης, Το Δεδουλευμένο, §19 I σ. 374· Νίκας, ΠολΔ II, §96 I αριθ. 5· Μακρίδου, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, αριθ. 16 σ. 245.

¹¹³ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 60, η οποία παραθέτει το εξής παράδειγμα «Αν το δικαστήριο απορρίψει τελεσίδικα την αγωγή αναγνώρισεως του δικαιώματος συγκυριότητας κατά ποσοστό 3/5, ο ενάγων δεν μπορεί να επανέλθει, ζητώντας τώρα να αναγνωρισθεί συγκύριος κατά ποσοστό 4/5, εκτός φυσικά, αν το επιπλέον ποσοστό της συγκυριότητάς του στηρίζεται σε διαφορετική ιστορική και νομική αιτία».

αντικειμένων των δύο δικών υφίσταται όταν η απόφαση επί της πρώτης δίκης διευθετεί ολοκληρωτικά και το αντικείμενο της δεύτερης δίκης, ώστε να καθίσταται περιττή η διεξαγωγή της τελευταίας. Κάτι τέτοιο δεν ισχύει, φυσικά, όταν η δεύτερη δίκη οδηγεί σε διαφορετικό έννομο αποτέλεσμα, οπότε ανακύπτει και η ανάγκη παροχής έννομης προστασίας. Επομένως, ταυτότητα υπάρχει και όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης περιέχεται στο αντικείμενο της πρώτης. Αντίθετα, δεν υπάρχει ταυτότητα όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης είναι ευρύτερο εκείνου της πρώτης, αφού εδώ δεν καθίσταται περιττή η αιτούμενη δικαστική προστασία¹¹⁴.

Στον τομέα του εμπραγμάτου δικαίου, παραμένει εξίσου ανοιχτό το ενδεχόμενο παράλληλης άσκησης αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής ή και δύο αναγνωριστικών αγωγών. Αρχικά, λοιπόν, ενδέχεται να ανακύψει το ενδεχόμενο να ασκηθεί πρώτα καταψηφιστική και στη συνέχεια θετική αναγνωριστική αγωγή, δηλαδή, αρχικά διεκδικητική (1094 ΑΚ) ή αρνητική αγωγή (1108 ΑΚ) και στη συνέχεια αναγνωριστική αγωγή της κυριότητας (70 ΚΠολΔ) ή, αντίστοιχα, αρχικά αγωγή νομής (987, 989 ΑΚ) και στη συνέχεια αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος νομής. Στην περίπτωση αυτή, το αντικείμενο της καταψηφιστικής αγωγής περιλαμβάνει το αντικείμενο της αναγνωριστικής αγωγής και η έννομη προστασία που παρέχει είναι ευρύτερη. Σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο επίδικης διαφοράς, ευδοκιμεί η ένσταση εκκρεμοδικίας, η οποία θα έχει ως αποτέλεσμα να ανασταλεί η εκδίκαση της δεύτερης αγωγής, εωσότου περατωθεί η πρώτη (222 παρ. 2 ΚΠολΔ)¹¹⁵. Όσον αφορά στην ένσταση του δεδικασμένου, η τελεσίδικη απόφαση επί της καταψηφιστικής αγωγής π.χ. επί διεκδικητικής αγωγής (1094 ΑΚ) λειτουργεί δεσμευτικά και, συνεπώς, η αναγνωριστική αγωγή που ασκείται στη συνέχεια απορρίπτεται ως απαράδεκτη¹¹⁶.

Τα ίδια ισχύουν εφόσον ασκηθεί αρχικά καταψηφιστική και στη συνέχεια αρνητική αναγνωριστική αγωγή. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί η άσκηση αρχικά διεκδικητικής αγωγής και μετέπειτα αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής του δικαιώματος της κυριότητας εκ μέρους του εναγομένου της πρώτης. Και εδώ, το αντικείμενο της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής περιλαμβάνεται στο αντικείμενο της καταψηφιστικής αγωγής, οπότε η συζήτηση της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής καθίσταται περιττή¹¹⁷. Σε σχέση

¹¹⁴ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 195· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 61.

¹¹⁵ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 204· Δεληκωστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 174· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 258· Καλαβρός, ΠολΔ, §34 ΙΙ αριθ. 74· Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 222 αριθ. 13 · η ίδια σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 16.

¹¹⁶Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 359· Κεραμέας, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 117 σ. 304· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 62· Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 102.

¹¹⁷Καστανίδης, Αρνητική Αναγνωριστική Αγωγή, §21 ΙΙΙ σ. 295· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 213· Δεληκωστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 174.

με το δεδικασμένο, η τελεσίδικη απόφαση επί της καταψηφιστικής αγωγής (π.χ διεκδικητικής) λειτουργεί δεσμευτικά και έχει ως αποτέλεσμα να απορρίπτεται ως απαράδεκτη μεταγενέστερη αρνητική αναγνωριστική αγωγή εκ μέρους του εναγομένου της πρώτης και νυν ενάγοντος, διότι οδηγεί σε κατάλυση της ήδη τελεσίδικης απόφασης περί κυριότητας του ενάγοντος (αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου)¹¹⁸.

Στην αντίθετη περίπτωση, όταν, δηλαδή, προηγείται χρονικά η άσκηση θετικής αναγνωριστικής αγωγής του δικαιώματος κυριότητας και έπεται η καταψηφιστική αγωγή (π.χ διεκδικητική αγωγή), το συμπέρασμα διαφοροποιείται. Οι δυο αγωγές συμπίπτουν εν μέρει μεταξύ τους, αφού η διεκδικητική αγωγή, αποτελείται από δύο ισότιμα μεταξύ τους σκέλη, το καταψηφιστικό και το αναγνωριστικό¹¹⁹ και η δικαστική προστασία που παρέχει είναι ευρύτερη, ενώ πρόκειται για διαφορετικά αιτήματα και άρα για διαφορετικά αντικείμενα δίκης. Επομένως, δε μπορεί να ευδοκιμήσει εδώ η ένσταση εκκρεμοδικίας¹²⁰. Για αυτόν τον λόγο προτείνεται η εφαρμογή του άρθρου 249 ΚΠολΔ, το οποίο, προλαμβάνοντας την έκδοση αντιφατικών αποφάσεων και εξυπηρετώντας την οικονομία της δίκης, «υποκαθιστά», θα μπορούσε να πει κανείς, την ένσταση της εκκρεμοδικίας¹²¹.

Σε επίπεδο δεδικασμένου, η τελεσίδικη απόφαση επί της αναγνωριστικής αγωγής παράγει δεδικασμένο, το οποίο δεσμεύει το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της μεταγενέστερης ασκηθείσας καταψηφιστικής αγωγής και το οποίο οφείλει να θέσει ως βάση της απόφασής του, το δεδικασμένο που πηγάζει από την προηγούμενη τελεσίδικη αναγνωριστική απόφαση (θετική λειτουργία του δεδικασμένου)¹²².

¹¹⁸ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 63 · Καλαβρός, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 93,98-99 ο οποίος κάνει λόγο για σχέση λογικής αντίφασης ανάμεσα στο αντικείμενο του δεδικασμένου με το αντικείμενο της δεύτερης δίκης.

¹¹⁹ Σύμφωνα με την πάγια αντίληψη σε θεωρία και νομολογία, η διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) έχει διφυή χαρακτήρα, δηλαδή είναι συγχρόνως αναγνωριστική ως προς την αναγνώριση της κυριότητας και καταψηφιστική ως προς την απόδοση του πράγματος· βλ. σχετ. ΑΠ 1290/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1985/2009 ΕλλΔνη 2011,68· ΑΠ 1171/2005 ΕλλΔνη 2007,1654· ΑΠ 1279/2005 ΝοΒ 2006,214· Ράμμο, ΕρμΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 48· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §58 Ι αριθ. 12· τον ίδιο σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ. 20· Κουμουτζή, Η αναγνώριση της κυριότητας κατά το άρθρο 1094 ΑΚ, ΧρΙΔ 2012, 336.

¹²⁰ ΕφΑθ 11195/1995 ΕλλΔνη 1996,1122-3· ΠΠρ Αθ 1991/2012 ΤΝΠ Νόμος· Επ. Λευκ 88/2002 ΑρχΝ 2004,389. Από τη θεωρία αντί άλλων: Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 203· Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 222 αριθ. 13· η ίδια σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 16· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 258· Καλαβρός, Το αντικείμενον, Ημτ. Β', σ. 376· Μπαλογιάννη/Ρεντούλης σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 14.

¹²¹ Βλ. Νίκα, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 198-9· Δεληκαστόπουλο-Σινανιώτη, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 258 σ. 249· Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, άρθρο 249 αριθ. 1,3-4· την ίδια, Ειδικές Διαδικασίες, §6 ΙV αριθ.50· την ίδια, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 249 ιδίως αριθ. 5· Γέσιου-Φαλτσή, Προϋποθέσεις αναστολής δυνάμει των διατάξεων για την εκκρεμοδικία και δυνάμει του άρθρου 249 ΚΠολΔ, Γνμδ, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 225 επ.

Σχετικά με τις περιπτώσεις όπου προηγείται η αρνητική αναγνωριστική και ακολουθεί η καταψηφιστική αγωγή (π.χ αρχικά αρνητική αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος κυριότητας και στη συνέχεια διεκδικητική αγωγή εκ μέρους του εναγομένου της πρώτης) έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις ως προς το αν δημιουργείται (ή όχι) εκκρεμοδικία. Σύμφωνα με την πρώτη άποψη¹²³, σε αυτή την περίπτωση ευδοκιμεί κανονικά η ένσταση εκκρεμοδικίας, αφού το δεδικασμένο της απόφασης επί της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής δεσμεύει το μεταγενέστερα επιληφθέν δικαστήριο. Από την άλλη πλευρά, η κρατούσα- και ορθότερη κατά την γράφουσα- άποψη υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας, αφού το αντικείμενο της καταψηφιστικής αγωγής είναι ευρύτερο και δεν καθίσταται περιττή η παροχή δικαστικής προστασίας, εφόσον μάλιστα η καταψηφιστική απόφαση παρέχει και εκτελεστό τίτλο. Ωστόσο, επειδή ελλοχεύει και πάλι ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων, επιστρατεύεται και εδώ το άρθρο 249 ΚΠολΔ¹²⁴. Μάλιστα, η λύση αυτή δεν βλάπτει τον ενάγοντα, ο οποίος, όπως υποστηρίζεται στη θεωρία, μπορεί να αποφύγει την αναστολή, επιδιώκοντας τη συνεκδίκαση της αγωγής του σύμφωνα με το άρθρο 246 ΚΠολΔ¹²⁵.

Επιπλέον, είναι πιθανό να ασκηθούν παράλληλα θετική και αρνητική αναγνωριστική αγωγή της κυριότητας (π.χ ο ενάγων ασκεί αναγνωριστική αγωγή για το δικαίωμα κυριότητάς του και ο εναγόμενος ασκεί αρνητική αναγνωριστική αγωγή ως προς το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος). Και σε αυτή την περίπτωση, τα αντικείμενα των δύο δικών ταυτίζονται πλήρως, οπότε ευδοκιμεί η ένσταση εκκρεμοδικίας¹²⁶. Σε επίπεδο δεδικασμένου, η τελεσίδικη απόφαση επί της θετικής αναγνωριστικής αγωγής, δεσμεύει το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής, διότι μεταξύ της θετικής

¹²² ΑΠ 313/2018 ΕφΑΔΠολΔ 2018, 426 κατά την οποία «Δεδικασμένο παράγεται και από τελεσίδικη απόφαση που εκδίδεται επί αναγνωριστικής αγωγής. Εάν με την τελεσίδικη απόφαση έχει αναγνωρισθεί η κυριότητα του ενάγοντος σε ορισμένο ακίνητο, παράγεται δεδικασμένο που εμποδίζει την έρευνα της ύπαρξης κυριότητας σε μεταγενέστερη δίκη με αίτημα την απόδοση του ιδίου ακινήτου ή τμήματος αυτού. Στην περίπτωση όμως, που με τη δεύτερη αγωγή ζητείται η αναγνώριση της κυριότητας μείζονος της, ήδη τελεσίδικως, αναγνωρισθείσας έκτασης δεν υφίσταται δεδικασμένο ως προς το πλέον αυτής διεκδικούμενο εδαφικό τμήμα». ΑΠ 1471/2012 ΤΝΠ Νόμος ·ΕφΑθ 1104/2002 ΕλλΔνη 2002,776-7· ΕφΑθ 8430/1986 ΕλλΔνη 1987,1097.

¹²³ ΠΠρΑθ 3599/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 8986/1976 ΝοΒ 1977,224· από τη θεωρία :Δελικωστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 174· Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 222, σ. 1008.

¹²⁴ Καστανίδης, Αρνητική Αναγνωριστική Αγωγή, §21 ΙV σ. 299-301· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 207-212· Κεραμύς, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ.79 σ. 215.

¹²⁵ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 212· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ σ. 66-67· Γέσιου-Φαλτσή, Προϋποθέσεις αναστολής δυνάμει των διατάξεων για την εκκρεμοδικία και δυνάμει του άρθρου 249 ΚΠολΔ, Γνμδ, ΕφΑΔΠολΔ 2018, 225 επ.

¹²⁶ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 214· Καστανίδης, Αρνητική Αναγνωριστική Αγωγή, §21 ΙΙ σ. 293· Γέσιου-Φαλτσή/ Καΐσης, Η πολιτική δίκη σε κίνηση Ι, σ. 53.

και της αρνητικής αναγνωριστικής αγωγής αναπτύσσεται σχέση λογικής αντίφασης και, όπως, ήδη, λέχθηκε, ταυτότητα αντικειμένου¹²⁷.

Τέλος, ενδέχεται, μετά την άσκηση θετικής αναγνωριστικής αγωγής κυριότητας, να ασκηθεί επίσης θετική αναγνωριστική αγωγή κυριότητας εκ μέρους του εναγομένου, οπότε πρόκειται για δύο αντίθετες θετικές αναγνωριστικές αγωγές. Σε αυτή την περίπτωση, τα αντικείμενα των δύο δικών δεν συμπίπτουν, διότι πρόκειται για διαφορετικά επίδικα δικαιώματα του ουσιαστικού δικαίου, επομένως θα μπορούσε να υποθέσει κανείς ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η ένσταση εκκρεμοδικίας. Ωστόσο, και εδώ ελλοχεύει ο κίνδυνος έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων¹²⁸. Και αυτό, καθώς τα εμπράγματα δικαιώματα, ως απόλυτα, μπορούν να ανήκουν σε ένα μόνο πρόσωπο. Το πρόβλημα αυτό θα μπορούσε να επιλυθεί, όπως και στις προαναφερόμενες περιπτώσεις, με την εφαρμογή του άρθρου 249 ΚΠολΔ. Ωστόσο, ορθότερη θεωρείται η εφαρμογή του άρθρου 222 ΚΠολΔ, διότι, όπως υποστηρίζεται, ανταποκρίνεται πληρέστερα στο αίτημα της ασφάλειας του δικαίου, αφού για την ευδοκίμηση της ένστασης της εκκρεμοδικίας αρκεί ότι το περιεχόμενο των αποφάσεων που θα εκδοθούν θα είναι τελείως αντίθετο¹²⁹. Σε επίπεδο δεδικασμένου, η τελεσίδικη απόφαση αναγνώρισης της κυριότητας του ενάγοντος της πρώτης δίκης, δεσμεύει το μεταγενέστερο δικαστήριο που θα εξετάσει το δικαίωμα κυριότητας του εναγομένου της πρώτης δίκης, οπότε και αποκλείεται η ανατροπή της πρώτης μέσω της έκδοσης αντίθετης απόφασης, δηλαδή αναγνωρίζοντας τον εναγόμενο της πρώτης ως κύριο (αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου)¹³⁰.

B. Ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη θεμελίωση της εκκρεμοδικίας είναι, σύμφωνα με το άρθρο 222 ΚΠολΔ, η ταυτότητα της επίδικης διαφοράς, η οποία συμπροσδιορίζεται από

¹²⁷ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §12 Π σ. 186·Καλαβρός, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 99.

¹²⁸ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 215· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 80 υποσημ.155, η οποία εντάσσει την εξεταζόμενη περίπτωση στη νομική αντιφατικότητα των αντικειμένων των δύο δικών και γενικότερα στην αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου· Πίγου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 67.

¹²⁹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 216 με περαιτέρω παραπομπές στη γερμανική θεωρία· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 80 υποσημ. 155.

¹³⁰ Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 80 υποσημ. 155 κατά την οποία «..η δεσμευτική δύναμη του δεδικασμένου κατοχυρώνει την τελεσιδικώς διαγνωσθείσα έννομη συνέπεια όχι μόνον έναντι ευθείας αρνήσεώς της, αλλά και έναντι έμμεσης αρνήσεώς της με την επίκληση άλλων έννομων συνεπειών, που είναι κατά το ουσιαστικό δίκαιο ασυμβίβαστες με αυτή, υπό την έννοια ότι η επίκλησή τους προϋποθέτει αυτοχρήμα την ανυπαρξία της.»· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §12 Π σ. 187· βλ. όμως Καλαβρό, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 101-107 ο οποίος δεν συμφωνεί με την κρατούσα άποψη ότι αναπτύσσεται αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου, καθόσον στην περίπτωση αυτή, κατά τον ίδιο, λείπει η θεμελιώδης προϋπόθεση κάθε λειτουργίας του δεδικασμένου στη μεταγενέστερη δίκη, δηλαδή η ταυτότητα του αντικειμένου της απόφασης με το αντικείμενο της μεταγενέστερης δίκης, αφού ενόψει της διαφοράς των αιτημάτων τα δύο αντικείμενα των δύο δικών διαφέρουν μεταξύ τους.

το αίτημα και την ιστορική βάση της αγωγής. Σε επίπεδο δεδικασμένου, σύμφωνα με το άρθρο 324 ΚΠολΔ, τα αντικειμενικά όρια καθορίζονται, μεταξύ άλλων, και από την ταυτότητα της ιστορικής και νομικής αιτίας των δύο αγωγών. Μάλιστα, η ιστορική αιτία του άρθρου 324 αντιστοιχεί ακριβώς στην ιστορική βάση¹³¹, η οποία και συγκαταλέγεται στα υποχρεωτικά στοιχεία του δικογράφου της αγωγής, προκειμένου να μην πάσχει από αοριστία (άρθρο 216 παρ.1 στ. α ΚΠολΔ)¹³². Ταυτότητα δε της ιστορικής αιτίας συντρέχει, όταν τα πραγματικά περιστατικά, που συγκροτούν το πραγματικό της νομικής διάταξης που εφαρμόστηκε κατά την προηγούμενη δίκη και ήταν αναγκαία κατά το νόμο για την άρνηση ή την κατάφαση της διαγνωσθείσας έννομης συνέπειας, είναι τα ίδια που συγκροτούν το πραγματικό της νομικής διάταξης που πρέπει να εφαρμοστεί στη νέα δίκη¹³³.

Ως νομική αιτία, η οποία, μεταξύ άλλων, οριοθετεί τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου, χαρακτηρίζεται η νομική βάση, επί της οποίας το επιληφθέν δικαστήριο θεμελίωσε το πόρισμα του δικανικού συλλογισμού της τελεσίδικης απόφασης¹³⁴. Ταυτότητα νομικής αιτίας υφίσταται όταν και οι δυο αγωγές θεμελιώνονται στο ίδιο νομικό γεγονός/ νομικό κανόνα, που αφορά στη συγκεκριμένη έννομη σχέση¹³⁵. Εφόσον δε, η νομική αιτία καθορίζει τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου, εάν ασκηθεί νέα αγωγή η οποία βασίζεται μεν στο ίδιο δικαίωμα και στην ίδια ιστορική βάση, αλλά εμφανίζεται

¹³¹ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 Ι σ. 59· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 358· *Κεραμέυς*, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 75 σ. 206· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 11· *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, §2 σ. 54.

¹³² Σύμφωνα με την κρατούσα θεωρία του συγκεκριμένου προσδιορισμού ή της λειτουργίας του κανόνα δικαίου για να είναι ορισμένη η αγωγή πρέπει ο ενάγων να επικαλείται όλα τα γεγονότα που πληρούν τη νομοτυπική μορφή του σιωπηρά επικαλούμενου κανόνα του ουσιαστικού δικαίου, προκειμένου να παραχθεί η επικαλούμενη έννομη συνέπεια. Το σύμπλεγμα αυτό των πραγματικών περιστατικών οριοθετεί την έννοια της ιστορικής βάσης. Για τη θεωρία αυτή, βλ. αντί άλλων, *Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή, §1 ΙΙ σ. 20 επ· *την ίδια*, Τακτική διαδικασία, άρθρο 216 Ι αριθ. 2· *Αρβανιτάκη*, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, §2 σ. 53-55· *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ.75 σ. 206· *Καλαβρό*, ΠολΔ, §33 ΙΙ αριθ. 52-55· *Νίκα*, ΕγγΠολΔ, §60 V αριθ. 22-23· *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 Ι σ. 60-62. Υπερ της αντίθετης θεωρίας της εξαστομίκευσης, η οποία είναι μέχρι και σήμερα κρατούσα στη γερμανική δικονομική θεωρία, οι *Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 217 ΙΙ γ σ. 133-134. Αναλυτικά οι θέσεις της θεωρίας αυτής σε *Μακρίδου*, Η αόριστη αγωγή, §1 ΙΙ σ. 17-19.

¹³³ ΑΠ 918/2015 ΕΠολΔ 2016, 571 επ· ΑΠ 1881/2005, ΕλλΔνη 2005,512· ΑΠ 559/1996 ΕλλΔνη 1997,107· ΕφΘες 796/2008 Αρμ.2009,904· στη θεωρία αντί άλλων: *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ.11· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 324 αριθ. 9.

¹³⁴ Βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 Ι σ. 76· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §19 Ι σ. 374 επ· *Νίκα*, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ. 13· *Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 324 Ι σ. 121· *Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 324 ΚΠολΔ αριθ. 26· *Τριανταφυλλίδη/Γεωργιάδου* σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 324 αριθ. 5.

¹³⁵ ΑΠ 918/2015 ΕΠολΔ 2016,571 επ· ΑΠ 661/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1550/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 169/1996, ΕλλΔνη 1997,80· στη θεωρία, αντί άλλων: *Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, §20 ΙΙ σ. 120· *Κουσόλης* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, άρθρο 324 ΙΙ αριθ. 6.

με διαφορετική νομική αιτία, τότε η νέα αγωγή δεν προσκρούει στο δεδικασμένο της προηγούμενης¹³⁶.

Σύμφωνα με την κρατούσα στη νομολογία άποψη, οι προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας ταυτίζονται πλήρως με τις προϋποθέσεις του δεδικασμένου. Επομένως, προκειμένου να ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας απαιτείται, επιπλέον, και ταυτότητα της νομικής αιτίας¹³⁷. Και αυτό, καθώς, σύμφωνα με αυτή την άποψη, μόνον εφόσον πρόκειται να παραχθεί δεδικασμένο από την πρώτη δίκη, το οποίο θα δεσμεύει και τη δεύτερη, πρέπει η δεύτερη αυτή δίκη να θεωρηθεί περιττή. Ωστόσο, από τη συγκριτική επισκόπηση των άρθρων 216 ΚΠολΔ για το αντικείμενο της δίκης, 222 ΚΠολΔ για τις προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας και 324 ΚΠολΔ για τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου, προκύπτει πως τα όρια του δεδικασμένου παρουσιάζονται στενότερα από τα όρια του αντικειμένου της δίκης, άρα και της εκκρεμοδικίας, αφού, ενώ για το δεδικασμένο ενδιαφέρει το περιεχόμενο της απόφασης, για τη θεμελίωση της εκκρεμοδικίας ενδιαφέρει το περιεχόμενο της αγωγής, το οποίο σύμφωνα με το άρθρο 216 ΚΠολΔ, δεν είναι υποχρεωτικό να περιλαμβάνει και τη νομική βάση, ενόψει και της αρχής *iura novit curia*¹³⁸. Με άλλα λόγια, σε αντίθεση με το άρθρο 324, το οποίο θέτει ως προϋπόθεση του δεδικασμένου τη νομική αιτία, κάτι τέτοιο δεν ισχύει στην περίπτωση των άρθρων 216 και 222 ΚΠολΔ, όπου δεν αναφέρεται η νομική αιτία ως απαραίτητο στοιχείο του δικογράφου της αγωγής. Άρα, σύμφωνα με αυτή την άποψη-με την οποία συμφωνεί και η γράφουσα-όταν οι δύο αγωγές ταυτίζονται ως προς την ιστορική βάση, αλλά η νομική αιτία της δεύτερης αγωγής διαφέρει από την αντίστοιχη της πρώτης, τότε συντρέχουν και πάλι οι προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας, οπότε και αναστέλλεται η μεταγενέστερη δίκη (222 παρ .2 ΚΠολΔ)¹³⁹.

Στον τομέα του εμπραγμάτου δικαίου ειδικότερα, είναι δυνατόν είτε ορισμένο εμπράγματο δικαίωμα να στηρίζεται σε περισσότερες ιστορικές βάσεις- περισσότερους λόγους

¹³⁶ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §19 σ. 375· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ σ. 70· Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §96 Ι αριθ.13

¹³⁷ βλ. ενδεικτικά ΑΠ 56/2008 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 908/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 445/2006 ΝοΒ 2006,836· ΕφΑθ 5646/2002 Αρμ.2003,1807· ΠΠρΡοδ 5/2006 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ. 183/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΕιρΧαν 479/2013 ΤΝΠ Νόμος· Υπέρ αυτής της άποψης από τη θεωρία, αντί άλλων: Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ. 79 σ. 215· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 221 αριθ. 15.

¹³⁸ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 220-222· ο ίδιος, ΠολΔ ΙΙ, §63 ΙΙ αριθ. 28· Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 324 αριθ.1 σ. 121· Μακρίδου, τακτική διαδικασία, άρθρο 222 ΙΙ αριθ. 6· η ίδια σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 11· Καλαβρός, ΠολΔ, §34 ΙΙ αριθ. 89· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 71· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §4 Ι σ. 76· Μπαλογιάννη/Πεντούλης σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 7.

¹³⁹ Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §63 ΙΙ αριθ. 28.

κτήσης είτε ο ενάγων να στηρίζει το αίτημά του σε περισσότερες αξιώσεις του ουσιαστικού δικαίου, οι οποίες συρρέουν μεταξύ τους.

α) Περισσότεροι λόγοι κτήσης εμπράγματος δικαιώματος

Εφόσον το εμπράγματο δικαίωμα, π.χ η κυριότητα, μπορεί να αποκτηθεί με περισσότερους τρόπους (πρωτότυπο ή παράγωγο¹⁴⁰), κάθε λόγος κτήσης αποτελεί διαφορετική ιστορική βάση, εφόσον πληρεί τη νομοτυπική μορφή διαφορετικού κανόνα δικαίου. Σε επίπεδο αστικού δικονομικού δικαίου, περισσότεροι λόγοι κτήσης δημιουργούν, βάσει και του αιτήματος της αγωγής, περισσότερα αντικείμενα δίκης¹⁴¹. Με άλλα λόγια, δημιουργούνται τόσα αντικείμενα δίκης όσοι είναι και οι λόγοι κτήσης που προβάλλονται, αφού διαφέρουν τα πραγματικά περιστατικά και το αίτημα του καθενός.

Σε επίπεδο, λοιπόν, εκκρεμοδικίας, αν ασκηθεί αρχικά διεκδικητική αγωγή η οποία στηρίζεται σε παράγωγο τρόπο κτήσης κυριότητας, όπως είναι η συμφωνία μεταβίβασης με συμβολαιογραφικό έγγραφο (1033 ΑΚ) και εν συνεχεία ασκηθεί νέα αγωγή, η οποία θεμελιώνεται σε πρωτότυπο τρόπο κτήσης της κυριότητας, όπως, π.χ, σε τακτική χρησικτησία (1041 ΑΚ), δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας και το αντίστροφο¹⁴². Στην ίδια λύση καταλήγουμε και όταν αρχικά ασκηθεί αγωγή δικαστικής διανομής κοινού ακινήτου, όπου ο ενάγων επικαλείται συγκυριότητα εξ αδιαιρέτου κατά το 1/2, η οποία περιήλθε στο δικαιοπάροχό του ως εξ αδιαιρέτου κληρονόμου του κοινού δικαιοπαρόχου του ίδιου και του αντιδίκου, ενώ με τη δεύτερη αγωγή δικαστικής διανομής επικαλείται συγκυριότητα εξ αδιαιρέτου κατά τα 3/4 εξ αδιαιρέτου και κτήση αυτής από το δικαιοπάροχό του ως εκ διαθήκης κληρονόμου του¹⁴³.

Σε επίπεδο δεδिकाσμένου, ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας δεν υπάρχει και η ένσταση δεδिकाσμένου δεν ευδοκιμεί, όταν η πρώτη αγωγή στηρίζεται σε κτήση κυριό

¹⁴⁰ Για τον τρόπο κτήσης της κυριότητας βλ. *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §43-§56.

¹⁴¹ Βλ. *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 62· *Νίκα*, ΠολΔ ΙΙ, §61 ΙΙ αριθ. 2, §63 ΙΙ αριθ. 28, §96 Ι αριθ. 11-12· *τον ίδιο*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 231· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 73· *Αρβανιτάκης*, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, §7 ΙΙΙ σ. 194 κατά τον οποίο «...περισσότεροι γενεσιουργοί λόγοι μιας και της αυτής έννομης συνέπειας, ανεξάρτητα αν από ουσιαστική άποψη αλληλοαποκλείονται, σε δικονομικό επίπεδο, δημιουργούν περισσότερα αντικείμενα δίκης...»· *Μακρίδου*, Τακτική διαδικασία, άρθρο 224 αριθ. 4. Αντίθετα, ο *Καλαβρός*, Το αντικείμενο, Ημτ. Β', σ. 369 ο οποίος υποστηρίζει ότι ο ενάγων μπορεί να θεμελιώσει αγωγή για την αναγνώριση κυριότητας ενός ακινήτου σε μεταβίβαση κατά το άρθρο 1033 ΑΚ και με τις προτάσεις του να επικαλεσθεί πρωτότυπο τρόπο κτήσης (χρησικτησία), χωρίς να μεταβάλει την αγωγή του, διότι κατά τον ίδιο το απόλυτο δικαίωμα είναι πλήρως εξαστομικευμένο και αντίστοιχα το αντικείμενο της δίκης προσδιορίζεται επαρκώς από το αίτημα της αγωγής και από όλους τους δυνατούς, προταθέντες ή μη, λόγους κτήσης του δικαιώματος. Επίσης, ο *ίδιος*, ΠολΔ, §34 ΙΙΙ αριθ. 165, «...τα απόλυτα δικαιώματα είναι επαρκώς εξαστομικευμένα, ώστε να μην είναι αναγκαία η αναδρομή στην ιστορική τους βάση (λόγος κτήσης του δικαιώματος) για τον προσδιορισμό του αντικειμένου της σχετικής δίκης...».

¹⁴² *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 231.

¹⁴³ ΑΠ 472/1996, ΕλλΔνη 1997, 87-88.

τητας με τακτική ή έκτακτη χρησικτησία, ενώ η δεύτερη με παράγωγο τρόπο και το αντίστροφο¹⁴⁴ ή, εφόσον η πρώτη στηρίζεται στην κυριότητα του δικαιοπαρόχου του ενάγοντος βάσει έκτακτης χρησικτησίας και η δεύτερη σε παράγωγη κτήση¹⁴⁵. Αν δε η αγωγή απορρίφθηκε τελεσίδικα λόγω μη απόδειξης της ιστορικής της βάσης, το δεδικασμένο της απόφασης θα καταλαμβάνει την ανυπαρξία της κυριότητας του ενάγοντος, μόνον όμως ως προς τον προταθέντα και κριθέντα λόγο κτήσης, δηλαδή την προταθείσα και κριθείσα ιστορική αιτία. Ο ενάγων, δηλαδή, δε θα εμποδίζεται λόγω δεδικασμένου να ασκήσει νέα αγωγή, η οποία θα στηρίζεται σε άλλο τρόπο κτήσης, έστω και αν ο λόγος αυτός ήταν ήδη γεννημένος κατά τη συζήτηση της πρώτης αγωγής αλλά δεν προτάθηκε από τον ενάγοντα, ανεξαρτήτως υπαιτιότητάς του¹⁴⁶. Έχει κριθεί, λοιπόν, ότι δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση του δεδικασμένου, όταν η πρώτη απορριφθείσα διεκδικητική αγωγή στηρίζεται σε τακτική χρησικτησία (1041 ΑΚ) ενώ η δεύτερη σε έκτακτη (1045 ΑΚ) ή και το αντίστροφο¹⁴⁷.

Περαιτέρω, έχει κριθεί ότι δεν υφίσταται ταυτότητα ιστορικής βάσης, όταν η πρώτη αγωγή στηρίζεται στο δικαίωμα κυριότητας που αποκτήθηκε με κληρονομική από διαθήκη διαδοχή και η δεύτερη στο δικαίωμα κυριότητας που αποκτήθηκε με εκ του νόμου καθολική διαδοχή¹⁴⁸. Οι προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου δεν συντρέχουν ούτε μεταξύ διεκδικητικής αγωγής (1094 ΑΚ) και περί κλήρου αγωγής (1871 ΑΚ). Αν, λοιπόν, ασκηθεί αρχικά αγωγή περί κλήρου, ο ενάγων δεν κωλύεται να ασκήσει αργότερα διεκδικητική αγωγή¹⁴⁹. Και αυτό, καθώς η αγωγή περί κλήρου στρέφεται κατά του νομέα που αντιποιείται το κληρονομικό δικαίωμα του ενάγοντα και έχει ως αίτημα την αναγνώριση του κληρονομικού δικαιώματος και την απόδοση της κληρονομιάς ως συνόλου ή ορισμένου αντικειμένου αυτής ως μέρους της συνολικής κληρονομιαίας περιουσίας, ενώ η διεκδικητική αγωγή, έχει ως βάση το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος επί του πράγματος.

Τέλος, όταν ασκούνται αγωγές προστατευτικές της νομής, δεδικασμένο παράγεται μόνο για τη νομή του ενάγοντος και μόνο για το συγκεκριμένο χρόνο αποβολής ή διατάραξης.

¹⁴⁴ ΑΠ 367/2002 Δ.2003, 984 με ενημ. σημείωμα Μπέη ·ΑΠ 643/1995 ΕλλΔνη 1997,81· ΕφΑθ 1195/1995, ΕλλΔνη 1996,1122-3.

¹⁴⁵ ΑΠ 643/1995, ΕλλΔνη 1997, 81.

¹⁴⁶ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 69· *Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 324 αριθ.1 σ. 121· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 324 αριθ. 13· *Τριανταφυλλίδης/Γεωργιάδου σε Απαλαγάκη*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 324 αριθ. 4.

¹⁴⁷ ΑΠ 2084/1983 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΕφΑθ 9783/1989 ΑρχΝ 1990,367· *Κεραμεύς*, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 117 σ. 306· *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 101.

¹⁴⁸ ΜΠρ Λευκ 383/2003 ΤΝΠ Νόμος.

¹⁴⁹ ΑΠ 406/2009 ΧρΙΔ 2009, 825 με σχολιασμό *Γεράκη*· ΑΠ 142/2002 ΤΝΠ Νόμος.

Αν, λοιπόν, ασκηθεί αργότερα αγωγή νομής, η οποία αφορά σε μεταγενέστερο ή προγενέστερο χρονικό διάστημα από αυτό του επιδίκου, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας ή δεδικασμένου¹⁵⁰.

β) Συρροή αξιώσεων

Υπάρχει το ενδεχόμενο ο ενάγων να σωρεύσει περισσότερες αξιώσεις κατά του ίδιου εναγομένου, οπότε γίνεται λόγος για συρροή αξιώσεων. Συρροή αξιώσεων υπάρχει, όταν το ίδιο περιστατικό υπάγεται σε περισσότερους κανόνες δικαίου, από τους οποίους απορρέουν περισσότερες αξιώσεις με αντικείμενο την ίδια ή διαφορετική παροχή¹⁵¹.

Αρχικά, ενδέχεται οι περισσότερες αξιώσεις να αποβλέπουν στον ίδιο οικονομικό σκοπό, αλλά, νομικά, η καθεμιά να έχει ως αντικείμενο διαφορετική παροχή (διαζευκτική συρροή) π.χ διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και αξίωση απόδοσης του μισθίου από τη σύμβαση μίσθωσης (599 παρ. 1 ΑΚ)¹⁵². Όμως, επειδή οι αξιώσεις έχουν τον ίδιο οικονομικό σκοπό, η ικανοποίηση της μίας επιφέρει την απόσβεση των υπολοίπων, εκτός αν με αυτές ζητείται κάτι περισσότερο, οπότε σώζονται μόνον ως προς το επιπλέον αίτημα¹⁵³. Σε αυτή την περίπτωση, γίνεται δεκτό ότι, εφόσον πρόκειται για αυτοτελείς αξιώσεις και διαφορετικές παροχές, οι ιστορικές βάσεις/ιστορικές αιτίες της αγωγής είναι τόσες όσα και τα πραγματικά περιστατικά που πληρούν τη νομοτυπική μορφή των αντίστοιχων κανόνων δικαίου, οι οποίοι δημιουργούν τις αντίστοιχες αξιώσεις¹⁵⁴. Πρόκειται, λοιπόν, για διαφορετικά αντικείμενα δίκης και διαφορετικές ιστορικές αιτίες, αφού κάθε αξίωση θεμελιώνεται σε διαφορετικό κανόνα δικαίου¹⁵⁵. Συνεπώς, εφόσον απουσιάζει η ταυτότητα της ιστορικής βάσης, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας¹⁵⁶.

¹⁵⁰ ΑΠ 335/1980 ΝοΒ 1980,1733· από τη θεωρία αντί άλλων: Σπυριδάκης, Η ένδικη προστασία της νομής, σ. 255· Παπαδόπουλος, ΑΓΕμπρΔ, §56 αριθ. 2 σ. 176· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 79 με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία παλαιότερων ετών· Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §23 V αριθ. 73.

¹⁵¹ Βλ. ενδεικτικά Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 64· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §21 Ι σ. 407· Παπαστερίου, ΓενΑρχ, §17 ΙΙΙ αριθ. 21· Λαδάς, ΓενΑρχ, §12 ΙΙΙ σ. 20.

¹⁵² Βλ. Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 64 επ· Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ.12· Παντελίδου, ΓενΑρχ, §4 αριθ.69. Στο παράδειγμα που παρατίθεται ενώ με την αξίωση του 1094 ΑΚ επιδιώκεται η αναγνώριση της κυριότητας και η απόδοση του πράγματος, με την αξίωση του άρθρου 599 παρ. 1 ΑΚ περιεχόμενο της αξίωσης είναι μόνο η απόδοση του πράγματος.

¹⁵³ Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ. 12· ο ίδιος σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 247 αριθ. 70 επ και 110 επ.

¹⁵⁴ Καλαβρός, Το αντικείμενο, Ημτ. Β', σ. 366-7· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 65 και σ. 71· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 80.

¹⁵⁵ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 230· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 80-81.

¹⁵⁶ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 230· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 254, §21 σ. 420-421.

Σε επίπεδο δεδिकाσμένου, αν ο ενάγων παρέθεσε στο εισαγωγικό του δικόγραφο τα πραγματικά περιστατικά που πληρούν τη νομοτυπική μορφή μιας μόνο από τις συρρέουσες διατάξεις, τότε δεν αποκλείεται να ασκήσει μεταγενέστερα νέα αγωγή η οποία θα στηρίζεται στα πραγματικά περιστατικά που πληρούν τη νομοτυπική μορφή της άλλης διατάξης¹⁵⁷. Αν, λοιπόν, αρχικά ασκηθεί διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και στη συνέχεια αγωγή απόδοσης του πράγματος σύμφωνα με τις διατάξεις για τον αδικαιολόγητο πλουτισμό (904 ΑΚ), δεν τίθεται ζήτημα ευδοκίμησης της ένστασης του δεδिकाσμένου. Περαιτέρω, οι αξιώσεις από την κυριότητα μπορούν να συρρέουν με τις αξιώσεις από τη νομή, δίχως να μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας ή του δεδिकाσμένου· δηλαδή, μπορεί να ασκηθεί παράλληλα διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και αγωγή αποβολής από τη νομή (987 ΑΚ)¹⁵⁸.

Ωστόσο, ενδέχεται οι περισσότερες αξιώσεις του ενάγοντος κατά του εναγομένου να μην έχουν ως αντικείμενο ούτε την ίδια παροχή ούτε να αποσκοπούν στον ίδιο οικονομικό σκοπό (σωρευτική συρροή αξιώσεων)¹⁵⁹. Ο ενάγων, π.χ, μπορεί να ζητήσει τόσο την απόδοση του πράγματος (1094 ΑΚ) όσο και του καρπούς του (1096 ΑΚ). Και σε αυτή την περίπτωση, γίνεται δεκτό ότι οι ιστορικές βάσεις της αγωγής είναι τόσες, όσα και τα πραγματικά περιστατικά που πληρούν τη νομοτυπική μορφή των διαφορετικών κανόνων δικαίου που θεμελιώνουν τις αντίστοιχες αξιώσεις¹⁶⁰. Σε αντίθεση με την διαζευκτική συρροή αξιώσεων, εδώ η ικανοποίηση της μιας αξίωσης δεν επηρεάζει την τύχη των υπολοίπων¹⁶¹. Επομένως, δεν μπορεί ούτε εδώ να ευδοκιμήσει η ένσταση της εκκρεμοδικίας ή του δεδिकाσμένου¹⁶².

Τέλος, ενδέχεται όλες οι αξιώσεις να εξυπηρετούν όχι μόνο τον ίδιο οικονομικό σκοπό αλλά και να αποβλέπουν στην ίδια ακριβώς παροχή, οπότε, μόλις ικανοποιείται η μια από αυτές, αποσβήνονται οι υπόλοιπες¹⁶³. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αξίωση απόδοσης του πράγματος κατά τις διατάξεις του αδικαιολόγητου πλουτισμού (904 ΑΚ) και η άσκηση της ίδιας αξίωσης θεμελιωμένης στις διατάξεις περί αδικοπραξιών (914 ΑΚ σε συνδυασμό με 297 εδ. β ΑΚ). Σε αυτή την περίπτωση παρατηρείται διχογνωμία ως προς το αν υπάρχει μία ή περισσότερες αυτοτελείς αξιώσεις. Σύμφωνα με

¹⁵⁷ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 71· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §21 σ. 421.

¹⁵⁸ *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ. 14-15· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 82.

¹⁵⁹ Βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 64· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §21 Ι σ. 417· *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §57 αριθ. 13· *Παντελίδου*, ΓενΑρχ, §4 αριθ. 71.

¹⁶⁰ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 64-65.

¹⁶¹ *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ. 13· *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 64· *Τσουλούφας* σε ΔΕΑΚ Ι, άρθρο 247 αριθ. 19.

¹⁶² *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 83-84.

¹⁶³ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 65· *Γεωργιάδης*, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ. 11.

για άποψη¹⁶⁴, εδώ υφίστανται περισσότερες αυτοτελείς αξιώσεις που συρρέουν ελεύθερα μεταξύ τους, οπότε δημιουργούνται, αντίστοιχα περισσότερα αντικείμενα δίκης. Επομένως, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει ένσταση εκκρεμοδικίας. Από την άλλη πλευρά, υποστηρίζεται -ορθά κατά την άποψη της γράφουσας- ότι πρόκειται για μια ενιαία αξίωση -αφού ζητείται μία μόνο παροχή- η οποία θεμελιώνεται σε περισσότερες νομικές βάσεις. Πρόκειται, δηλαδή, για συρροή νομίμων βάσεων της αυτής αξίωσης (ενιαία δικονομική αξίωση, πολλαπλώς θεμελιωμένη)¹⁶⁵. Σε αυτή την περίπτωση, ενδεχόμενη παράλληλη αγωγή αναστέλλεται λόγω εκκρεμοδικίας¹⁶⁶. Τέλος, σε επίπεδο δεδικασμένου, όποια άποψη και αν γίνει δεκτή καταλήγουμε στο ίδιο συμπέρασμα: αν τελεσίδικα απορριφθεί η αγωγή ως προς μια μόνο βάση, επιτρέπεται η μεταγενέστερη άσκηση αγωγής, η οποία θα στηρίζεται σε μη κριθείσα βάση, επειδή διαφοροποιείται η νομική αιτία¹⁶⁷.

2. Δεδικασμένο και εκκρεμοδικία στα προδικαστικά ζητήματα

A. Εισαγωγικές Παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 221 παρ. 2 ΚΠολΔ «*Εκκρεμοδικία συνεπάγεται και υποβολή, ενώ διαρκεί η δίκη, αίτησης με την οποία επιδιώκεται καταψήφιση, αναγνώριση ή διάπλαση, καθώς και η πρόταση ένστασης συμψηφισμού*». Η παράγραφος αυτή του άρθρου 221 ΚΠολΔ, φαίνεται πως αφήνει ακάλυπτη την περίπτωση που ανακύπτουν προδικαστικά ζητήματα στη δίκη. Παρατηρείται, λοιπόν, διχογνωμία ως προς το αν δημιουργείται εκκρεμοδικία και για τα προδικαστικά ζητήματα, παρά τη μη ρητή ρύθμιση του νόμου.

Αντίθετα, σε επίπεδο δεδικασμένου, ρυθμίζεται ρητά στο άρθρο 331 ΚΠολΔ η «κατά βάθος»¹⁶⁸ επέκταση του δεδικασμένου στα προδικαστικά ζητήματα¹⁶⁹. Ειδικότερα, με τη διάταξη αυτή, οριοθετούνται οι προϋποθέσεις, οι οποίες πρέπει να συντρέχουν προκειμένου να καλυφθεί από το δεδικασμένο μια προδικαστική έννομη σχέση¹⁷⁰, χωρίς,

¹⁶⁴ Λαδάς, ΓενΑρχ, §12 ΙΙΙ αριθ. 21, 25· Τσουλούφας σε ΔΕΑΚ Ι, άρθρο 247 αριθ. 20.

¹⁶⁵ Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §57 ΙΙΙ αριθ. 11· ο ίδιος σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 247 αριθ. 26 επ.(29)· Σταθόπουλος, ΓενΕνοχΔ, §15 ΙΙ αριθ. 12.

¹⁶⁶ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 224· Δεληκωστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 175.

¹⁶⁷ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 85-86, με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁶⁸ Βλ. Κεραμέα, Ουσιαστικόν Δεδικασμένον, §3 σ. 59,62· Καλαβρό, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 319 και 324.

¹⁶⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 331 ΚΠολΔ «*Το δεδικασμένο εκτείνεται και στα ζητήματα που κρίθηκαν παρεμπιπτόντως και αποτελούν αναγκαία προϋπόθεση του κύριου ζητήματος, αν το δικαστήριο, ήταν καθ' ύλην αρμόδιο να αποφασίσει για τα παρεμπιπτόντα αυτά ζητήματα*».

¹⁷⁰ Με τον όρο προδικαστική έννομη σχέση νοείται κάθε έννομη σχέση, η ύπαρξη της οποίας είναι απαραίτητη για τη γένεση της κύριας έννομης σχέσης. Μεταξύ της προδικαστικής (εξαρτώσα) και της κύριας (εξαρτώμενη) έννομης σχέσης δημιουργείται, κατά το ουσιαστικό δίκαιο, τελολογικός σύνδεσμος λόγου

μάλιστα- κατ' εξαίρεση της αρχής της διάθεσης- να υπάρχει ανάγκη υποβολής αντίστοιχης αίτησης εκ μέρους των διαδίκων¹⁷¹.

Προκειμένου, λοιπόν, να επεκταθεί το δεδικασμένο στα προδικαστικά ζητήματα, πρέπει να συντρέχουν τρία στοιχεία. Αρχικά, το αντικείμενο της επέκτασης πρέπει να περιλαμβάνει μόνον ό,τι περιλαμβάνει και το αντικείμενο του δεδικασμένου κατά το άρθρο 322 ΚΠολΔ, δηλαδή έννομες σχέσεις και όχι γυμνά πραγματικά περιστατικά¹⁷². Έπειτα, πρέπει η κρίση του δικαστηρίου για το κύριο ζήτημα να εξαρτάται από την κρίση του προδικαστικού ζητήματος. Ακριβέστερα, θα πρέπει η κρίση του προδικαστικού ζητήματος να ήταν αναγκαία για την έκβαση της δίκης¹⁷³. Τέλος, θα πρέπει το δικαστήριο που εξέδωσε την απόφαση να ήταν καθ' ύλην αρμόδιο για το προδικαστικό ζήτημα αν αυτό εμφανιζόταν ως κύριο¹⁷⁴. Εφόσον, λοιπόν, το δεδικασμένο επεκτείνεται και επί προδικαστικών ζητημάτων, η τελεσίδικη απόφαση δεσμεύει το δικαστήριο που επιλαμβάνεται της μεταγενέστερης αγωγής είτε όταν η προδικαστική έννομη σχέση ανακύπτει ως κύριο ζήτημα στη νέα δίκη, οπότε γίνεται λόγος για αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου, είτε όταν ανακύπτει ως προδικαστικό ζήτημα της νέας δίκης με διαφορετικό αντικείμενο, οπότε γίνεται λόγος για θετική λειτουργία του δεδικασμένου¹⁷⁵.

Β. Δεδικασμένο στα προδικαστικά ζητήματα

Στον τομέα του εμπραγμάτου δικαίου εμφανίζονται συχνά προδικαστικά ζητήματα. Οι σχετικές λύσεις εξαρτώνται κυρίως από τις θεωρίες που έχουν διατυπωθεί ως προς την έννοια της «αναγκαίας προϋπόθεσης».

και ακολουθίας, όπως συμβαίνει και με τη σχέση της νομοτυπικής μορφής προς την έννομη συνέπεια του κανόνα δικαίου. Το παρεμπίπτον, δηλαδή, ζήτημα πρέπει να αποτελεί στοιχείο του πραγματικού είτε του κανόνα δικαίου, στον οποίο θεμελιώνεται το κύριο ζήτημα είτε και άλλου αντίθετου κανόνα δικαίου, ο οποίος παρακωλύει τη γέννηση της κυρίως αιτούμενης έννομης συνέπειας ή την καταλύει ή παρεμποδίζει την άσκησή της· βλ. σχετ. ΑΠ 140/2004 ΝοΒ 2004, 1557· από τη θεωρία: *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 102·*Νίκα*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙ αριθ. 18·*Καλαβρό*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 325-6· *τον ίδιο*, Διάλογοι με τη νομολογία, σ. 218.

¹⁷¹ Αντί άλλων βλ. *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 110·*Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 451-452·*Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 34·*Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 331 ΙΙ αριθ. 2 σ. 155.

¹⁷² Βλ. αντί άλλων *Κεραμέα*, Ουσιαστικών Δεδικασμένων περί προδικαστικών ζητημάτων, §7 σ. 152-3·*Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 331 ΙΙ αριθ. 1 σ. 155·*Νίκα*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙ αριθ.20·*Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 110·*Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §22 Ι σ. 427.

¹⁷³ Για τις διάφορες απόψεις που έχουν διαμορφωθεί για την έννοια της «αναγκαίας προϋπόθεσης», δηλαδή την εκδοχή της νομικής, της λογικής και της τελολογικής αναγκαιότητας βλ. αναλυτικά *Κεραμέα*, Ουσιαστικών Δεδικασμένων, §7 σ. 127 επ·*Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ.113-126 με πλούσιες παραπομπές σε νομολογία και θεωρία·*Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 440 επ·*Καλαβρό*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 334-363·*Νίκα*, ΠολΔ, §96 ΙΙ αριθ. 21-23.

¹⁷⁴ Βλ. *Κεραμέα*, Ουσιαστικών Δεδικασμένων, §7 σ. 162 επ·*Κουσουλή* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 6·*Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 331 αριθ. 3 σ. 155-6·*Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 446.

¹⁷⁵ Βλ. σχετ. *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 109, με περαιτέρω παραπομπές σε νομολογία·*Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §12 ΙΙ σ. 198 επ.

Καταρχάς, όταν η επέλευση της κύριας έννομης συνέπειας εξαρτάται αποκλειστικά από συγκεκριμένη έννομη σχέση, η οποία ανακύπτει ως προδικαστικό ζήτημα, όταν, δηλαδή, δεν υπάρχει άλλος τρόπος θεμελίωσης της κύριας έννομης συνέπειας κατά το ουσιαστικό δίκαιο, τότε γίνεται ομόφωνα δεκτό ότι αυτή η προδικαστική έννομη σχέση καλύπτεται από το δεδικασμένο, κατά το άρθρο 331 ΚΠολΔ¹⁷⁶.

Όσον αφορά στις εμπράγματα αγωγές, υπάρχουν πολλές σχετικές περιπτώσεις, που ανακύπτουν συχνά στην πράξη. Το πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα αναφέρεται στο απόλυτο δικαίωμα της κυριότητας (1000 ΑΚ). Ειδικότερα, στη διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ), το δικαίωμα κυριότητας ανακύπτει αναμφίβολα ως προδικαστικό ζήτημα, αφού δεν μπορεί να ικανοποιηθεί το αίτημα της αγωγής για αναγνώριση και απόδοση του επίδικου πράγματος, αν δεν στηριχθεί αποκλειστικά στο δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος¹⁷⁷. Εάν, λοιπόν, ασκηθεί διεκδικητική αγωγή και γίνει δεκτή, τότε η τελεσίδικη απόφαση παράγει δεδικασμένο, το οποίο δεσμεύει θετικά ή αρνητικά το δικαστήριο που θα επιληφθεί μεταγενέστερα αγωγής, όπου θα ανακύπτει το δικαίωμα της κυριότητας είτε ως κύριο είτε ως προδικαστικό ζήτημα. Έτσι, αν ο εναγόμενος της πρώτης αγωγής, ασκήσει αγωγή με αίτημα την αναγνώριση της κυριότητάς του, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου¹⁷⁸. Επίσης, αν ασκηθεί αρχικά αναγνωριστική του δικαιώματος της κυριότητας αγωγή (70 ΚΠολΔ), η τελεσίδικη απόφαση που έκανε δεκτή την αγωγή παράγει δεδικασμένο για τη μεταγενέστερη διεκδικητική αγωγή που ασκείται μεταξύ των αυτών διαδίκων¹⁷⁹.

Το ίδιο ισχύει και επί αρνητικής αγωγής (1108 ΑΚ), όπου η κυριότητα αποτελεί προδικαστικό ζήτημα της δίκης, αφού θα πρέπει να υφίσταται, προκειμένου να αποφανθεί το δικαστήριο για τη μερική της προσβολή από τον εναγόμενο και να διατάξει την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο μέλλον¹⁸⁰. Αν, λοιπόν, γίνει δεκτή αρνητική

¹⁷⁶Βλ. αναλυτικά *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 114 επ.· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §22 σ. 440· *Κεραμέα*, Δ. 1971.798· *Καλαβρό*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 334 επ.· *Νίκα*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙ αριθ. 2.2.

¹⁷⁷Βλ. αντί άλλων *Βαθρακοκοίλη*, Η ΔιεκδΑγ, αριθ. 3535· *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 115· *Καλαβρό*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 337· *Κουσουλή* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 2· *Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 331 αριθ.1 σ. 155· *Ράμμο*, ΕρμΑΚ, άρθρο 1095 αριθ.2 9· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 100· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ. 57· *Φίλιο*, ΕμπρΔ, §137 σ. 215· *Γεωργιάδου*, ΑγΕμπρΔ, [2], αριθ. 180.

¹⁷⁸ Βλ. αντί άλλων *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 90· *Γεωργιάδη* σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 47.

¹⁷⁹ Βλ. ενδεικτικά ΑΠ 569/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1471/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1333/2000 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΘες 751/1999 Αρμ.1999,813· *Γεωργιάδου*, ΑγΕμπρΔ, [2] αριθ.181· *Αλικάκο* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1094 αριθ. 15.

¹⁸⁰ΑΠ 1444/1999 ΕλλΔνη 41,704· από τη θεωρία: *Παπαδόπουλος*, Η αρνητική αγωγή, §19 ΙΙΙ σ. 165· *Γεωργιάδης* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1108 αριθ. 35· *ο ίδιος*, ΕμπρΔ, §62 V αριθ. 32· *Αλικάκος* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1108 αριθ. 15· *Βαθρακοκοίλης*, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1108 αριθ. 21.

αγωγή και, στη συνέχεια, ο εναγόμενος ασκήσει διεκδικητική αγωγή κατά του ίδιου ενάγοντος, τότε ορθώνεται η ένσταση του δεδικασμένου. Ομοίως, προκειμένου να επιδικαστεί αποζημίωση κατά τις διατάξεις για την αδικοπραξία (1108 εδ.2 ΑΚ), θα πρέπει να έχει αναγνωρισθεί προηγουμένως τελεσίδικα το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος¹⁸¹.

Ως προς τη μικτή αγωγή διανομής (1113 ΑΚ, 799 ΑΚ, 478 ΚΠολΔ), όπως γίνεται καθολικά δεκτό, προδικαστικό ζήτημα αποτελεί η συγκυριότητα των κοινωνιών¹⁸². Συγκεκριμένα, η απόφαση που δέχεται την αγωγή διανομής και διατάσσει τη διανομή του επικοίνου, παράγει από την τελεσιδικία της δεδικασμένο ως προς τη συγκυριότητα και τα ιδανικά μερίδια όλων των κοινωνιών, οι οποίοι δεν μπορούν να τα αμφισβητήσουν σε μεταγενέστερη δίκη αναγνώρισης της κυριότητας μεταξύ των ίδιων διαδίκων, διότι η αγωγή αυτή προσκρούει στην αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου που απορρέει από την απόφαση που διέταξε τη διανομή¹⁸³.

Στην αγωγή ομολόγησης της δουλείας (1132 ΑΚ), προδικαστικό ζήτημα, που καλύπτεται από το δεδικασμένο της τελεσιδικίας απόφασης, αποτελεί η κυριότητα του ενάγοντος επί του δεσπόζοντος ακινήτου¹⁸⁴. Και αυτό, καθώς το δικαίωμα πραγματικής δουλείας αναγνωρίζεται μόνον υπέρ του κυρίου του δεσπόζοντος ακινήτου και για αυτόν τον λόγο απαιτείται να αναφέρεται στο εισαγωγικό δικόγραφο της αγωγής ο τρόπος απόκτησης της δουλείας¹⁸⁵. Αν, λοιπόν, ασκηθεί μεταγενέστερα αγωγή αναγνώρισης της κυριότητας από τον ενάγοντα, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου, αφού το δικαίωμα της κυριότητάς του έχει ήδη κριθεί τελεσίδικα με την προηγούμενη απόφαση¹⁸⁶.

Τέλος, επί των αγωγών νομής, το δεδικασμένο καλύπτει μόνο το δικαίωμα της νομής κατά τον χρόνο αποβολής ή διατάραξης της και όχι το δικαίωμα κυριότητας ούτε τη νομή χρησικτησίας. Ακόμα και αν το δικαστήριο διατυπώσει κρίσεις για το δικαίωμα

¹⁸¹ Παπαδόπουλος, Η αρνητική αγωγή, §19 ΙΙΙ σ. 167· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 91.

¹⁸² Πίψου, Δικαστική Διανομή, §2 σ. 49,104,189· Κεραμεύς, Ουσιαστικών Δεδικασμένων, §7 σ. 145· Τριανταφυλλίδης/Γεωργιάδου σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 7.

¹⁸³ ΑΠ 855/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 644/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 290/2014 ΕφΑΔΠολΔ 2014,759· Εφ Καλαμ 156/2006 Δ 2007,172· ΕφΔωδ 64/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρΑθ 1361/2010 ΤΝΠ Νόμος

¹⁸⁴ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §12 ΙΙ σ. 185· Βαθρακοκοίλης, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1132 αριθ. 17· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ., σ. 94.

¹⁸⁵ ΑΠ 1729/2009 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 271/2007 ΕλλΔνη 2008,156· Ειρ Κερκ 1485/2017 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ Καλυμν 31/2015 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία αντί άλλων βλ. Παπαστερίου, ΕμπρΔ, §73 ΙV αριθ. 52· Χασάπη σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1132 αριθ. 11· Γιαννακόπουλο σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1132 αριθ. 3.

¹⁸⁶ ΑΠ 1069/2006 Δ/νη 2006,1365· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §12 ΙΙ σ. 185-186.

κυριότητας, τότε αυτές, ως πλεοναστικές, δεν καλύπτονται ως προδικαστικά ζητήματα από το δεδικασμένο¹⁸⁷.

Σε κάθε περίπτωση, γίνεται δεκτό ότι δεδικασμένο δημιουργείται μόνο για όσες προδικαστικές κρίσεις αποτέλεσαν αναγκαία προϋπόθεση για τη διάγνωση του κύριου ζητήματος και όχι για όσα διαγνώστηκαν πλεοναστικά από το δικαστήριο προκειμένου να υποβοηθηθεί η κρίση του (*obiter dicta*). Οι κρίσεις αυτές, π.χ η καλή πίστη του νομέα επί διεκδικητικής αγωγής¹⁸⁸ ή η συγγενική σχέση του ενάγοντος με τον κληρονομούμενο και το κληρονομικό δικαίωμα σε αγωγή αποβολής από τη νομή¹⁸⁹, εκφεύγουν της ρυθμιστικής εμβέλειας του δεδικασμένου επί προδικαστικού ζητήματος¹⁹⁰.

Όλα τα παραδείγματα που παρατέθηκαν αφορούν στο ενδεχόμενο ότι η επέλευση της κύριας έννομης συνέπειας εξαρτάται αποκλειστικά από την ύπαρξη συγκεκριμένης προδικαστικής έννομης σχέσης, οπότε και δεν ανακύπτει διχοστασία ανάμεσα στις διαφορετικές θεωρίες ως προς την έννοια της «αναγκαίας προϋπόθεσης» του άρθρου 331 ΚΠολΔ.

Πρόβλημα, ωστόσο, δημιουργείται κατά την ερμηνεία της «αναγκαίας προϋπόθεσης», όταν η κύρια έννομη συνέπεια εξαρτάται διαζευκτικά από περισσότερες προδικαστικές έννομες σχέσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ), η οποία μπορεί να απορριφθεί είτε λόγω έλλειψης κυριότητας του ενάγοντος είτε λόγω έλλειψης της νομής του εναγομένου¹⁹¹. Επίσης, κατά το άρθρο 1328 ΑΚ, η εξάλειψη της υποθήκης διατάσσεται, αν η υποθήκη έχει αποσβεσθεί ή αν η εγγραφή της είναι άκυρη¹⁹².

¹⁸⁷ ΑΠ 39/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1125/2008 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 450/1998 ΕλλΔνη 1998,1286· ΑΠ 451/1998 Δ.1999,353· από τη θεωρία: Σπυριδάκης, Η ένδικη προστασία της νομής, σ. 255· Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 118 σ. 308· Γεωργιάδης σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 987 αριθ. 42· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 9.

¹⁸⁸ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 9.

¹⁸⁹ Πρβλ. ΑΠ 981/2015 ΕΠολΔ 2016,571 επ. με παρατηρήσεις Μαντζουράνη, ο οποίος επικαλείται, παραπέμποντας και σε άλλους εκπροσώπους της θεωρίας, το άρθρο 593 ΚΠολΔ, που ρυθμίζει τον αποκλειστικό τρόπο με τον οποίο μπορεί να παρασχεθεί έννομη προστασία για οικογενειακές διαφορές με προσωπικό χαρακτήρα, επισημαίνοντας χαρακτηριστικά πως «..η *ratio* αυτής της διάταξης, δηλαδή η διασφάλιση της εκδίκασης των εν λόγω διαφορών με τη δέουσα προσοχή, σύμφωνα με την αρμόζουσα στη φύση τους διαδικασία και με τη συμμετοχή των κατεζοχών ενδιαφερόμενων προσώπων, δηλαδή με τρόπο που παρέχει εχέγγυα για την έκδοση μιας ορθής απόφασης, ικανής να ισχύσει έναντι πάντων, είναι προφανώς ασυμβίβαστη με οποιαδήποτε επέκταση του δεδικασμένου σε προδικαστικά ζητήματα προσωπικής κατάστασης...».

¹⁹⁰ ΑΠ 855/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 478/2019 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία αντί άλλων βλ. Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 114· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 440· Πανταζόπουλο, ενημ. σημείωμα σε ΑΠ 918/2015 ΕλλΔνη 2016, 182.

¹⁹¹ Κεραμεύς, Ουσιαστικόν Δεδικασμένον, §7 σ. 132-3· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 440.

¹⁹² Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 116· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 ΙΙ σ. 441.

Σύμφωνα με την- κρατούσα σε νομολογία και επιστήμη- θεωρία περί λογικής αναγκαιότητας (με την οποία συντάσσεται και η παρούσα μελέτη), προδικαστικό ζήτημα συνιστά κάθε έννομη σχέση ή δικαίωμα που, κατά λογική αναγκαιότητα, στηρίζει, στη συγκεκριμένη περίπτωση, την έννομη συνέπεια που αναγνωρίστηκε ή απαγγέλθηκε από το δικαστήριο βάσει των αιτιολογιών του. Και αυτό, καθώς, ακόμη και όταν το κύριο ζήτημα εξαρτάται αφηρημένα από περισσότερα προδικαστικά ζητήματα, η δικαστική απόφαση συγκεκριμενοποιεί το προδικαστικό ζήτημα που, στη συγκεκριμένη περίπτωση, εμφανίζεται ως αναγκαία προϋπόθεση της τελικής έκβασης της δίκης¹⁹³. Μάλιστα, όπως τονίζει η άποψη αυτή, δεν πρέπει να παρορά κανείς το γεγονός ότι το δεδικασμένο, τόσο για το κύριο όσο και για το προδικαστικό ζήτημα, είναι συνέπεια της δικαστικής απόφασης και προσδιορίζεται από το περιεχόμενό της¹⁹⁴.

Έτσι, επί διεκδικητικής αγωγής, αν αυτή απορρίφθηκε λόγω μη απόδειξης της κυριότητας του ενάγοντος, τότε καλύπτεται από το δεδικασμένο ως προδικαστικό ζήτημα μόνο το δικαίωμα της κυριότητας, ενώ αν απορρίφθηκε λόγω ανυπαρξίας νομής του εναγομένου, καλύπτεται από το δεδικασμένο μόνο η έλλειψη της νομής¹⁹⁵. Ομοίως, στην αγωγή εξάλειψης της υποθήκης, αν η υποθήκη έχει αποσβεσθεί, το δεδικασμένο καλύπτει ως προδικαστικό ζήτημα μόνο την απόσβεση και όχι την ακυρότητα¹⁹⁶. Η άποψη αυτή, λοιπόν, έχει ως γνώμονα τη συγκεκριμένη δικαστική κρίση και εξαρτά την έκταση του δεδικασμένου από τη δομή που προσέδωσε σε αυτή ο δικαστής.

Αντίθετα, σύμφωνα με τη θεωρία της νομικής αναγκαιότητας, σκοπός της ρύθμισης του άρθρου 331 ΚΠολΔ είναι η ανάγκη διαφύλαξης της συνοχής των εννόμων συνεπειών του ουσιαστικού δικαίου. Προκειμένου, λοιπόν, να επεκταθεί το δεδικασμένο στο προδικαστικό ζήτημα, πρέπει η κρίση του προδικαστικού να ήταν αναγκαία για την έκβαση της προηγούμενης δίκης. Ο δεσμός αυτός εκλείπει, όταν η κύρια έννομη συνέπεια εξαρτάται

¹⁹³Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 Π σ. 442· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 47-48· ο ίδιος, ΠολΔ Π, §96 αριθ. 22· Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 113 υποσημ. 256. Η ίδια τίθεται υπέρ της τελολογικής αναγκαιότητας, η οποία καταλήγει στις ίδιες λύσεις με τη θεωρία της λογικής αναγκαιότητας. Ειδικότερα, δέχεται ότι ο δεσμός που ιδρύεται βάσει του ουσιαστικού δικαίου μεταξύ της προδικαστικής και της κύριας έννομης συνέπειας είναι τελολογικός και δη δεσμός τελολογικής αναγκαιότητας. Η προδικαστική έννομη σχέση αποτελεί το μέσον, τον τελολογικά αναγκαίο όρο για να επέλθει η κύρια έννομη συνέπεια, δηλαδή το τελολογικά αναγκαίο επακόλουθο της προδικαστικής. Μάλιστα, ο δεσμός αυτός αναπτύσσεται, σύμφωνα με την ίδια, ανεξαρτήτως της ειδικότερης μορφής εξάρτησης της προδικαστικής έννομης σχέσης από την κύρια (διαζευκτική, συγκεκριμένη, σωρευτική). Σε όλες τις μορφές αναπτύσσεται σχέση μέσου προς σκοπό και το δεδικασμένο καλύπτει κάθε φορά τη συγκεκριμένη προδικαστική έννομη σχέση η οποία κρίθηκε από το δικαστήριο και στηρίζει τη διαγνωσθείσα έννομη συνέπεια, αποτελεσμα στο οποίο καταλήγει και η θεωρία της λογικής αναγκαιότητας· βλ.πιο αναλυτικά την ίδια, Δεδικασμένο Ι, §3 σ. 122-126.

¹⁹⁴Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 Π σ. 442.

¹⁹⁵Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §22 Π σ. 441· Νίκας, ΠολΔ Π, §96 αριθ. 22.

¹⁹⁶Ποδηματά, Δεδικασμένο Ι, §3 Ι σ. 116.

διαζευκτικά από περισσότερες συρρέουσες προδικαστικές έννομες σχέσεις. Έτσι, σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, οι υποστηρικτές αυτής της άποψης αρνούνται την επέκταση του δεδικασμένου στο προδικαστικό ζήτημα, ενώ την κάνουν δεκτή κατ' εξαίρεση, όταν ο ενάγων περιόρισε ρητά τον ισχυρισμό του για την κύρια έννομη συνέπεια στην ύπαρξη μιας μόνο προδικαστικής έννομης σχέσης¹⁹⁷. Έτσι, λοιπόν, αν ο ενάγων στο εισαγωγικό του δικόγραφο αιτηθεί την απόσβεση της υποθήκης στηρίζοντας το αίτημά του διαζευκτικά στην απόσβεση της υποθήκης και στην ακυρότητα της εγγραφής της υποθήκης(1328 ΑΚ), τότε αν το δικαστήριο αποδεχτεί την εξαίρεσή της λ.χ εξαιτίας της απόσβεσής της, δεν μπορεί να παραχθεί δεδικασμένο από την απόφαση, διότι ελλείπει ο δεσμός της νομικής αναγκαιότητας.

Γ. Εκκρεμοδικία στα προδικαστικά ζητήματα

Όπως ειπώθηκε στις εισαγωγικές παρατηρήσεις της παρούσας ενότητας, από τη διάταξη του άρθρου 221 παρ. 2 ΚΠολΔ, φαίνεται πως ο νόμος αφήνει ακάλυπτη την κατηγορία των προδικαστικών ζητημάτων, τα οποία καλύπτει το δεδικασμένο, βάσει του άρθρου 331 ΚΠολΔ. Αμφισβητείται, λοιπόν, αν δημιουργείται εκκρεμοδικία¹⁹⁸.

Σύμφωνα με μια άποψη, η εκκρεμοδικία δεν επεκτείνεται στα προδικαστικά ζητήματα, οπότε ως λύση προτείνεται η εφαρμογή του άρθρου 249 ΚΠολΔ, το οποίο αποσκοπεί, εξίσου, στην αποτροπή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων. Και αυτό, καθώς δεν υπάρχει πλήρης ταυτότητα διαφοράς, όταν το αντικείμενο της δεύτερης δίκης έχει προκύψει ως προδικαστικό στην πρώτη, διότι δεν είναι εκ των προτέρων βέβαιο το περιεχόμενο της πρώτης απόφασης και άρα δεν είναι βέβαιη ούτε η έκταση του δεδικασμένου¹⁹⁹.

Άλλη άποψη υποστηρίζει- ορθά κατά την άποψη της γράφουσας-ότι δημιουργείται εκκρεμοδικία και επί προδικαστικών ζητημάτων²⁰⁰. Ειδικότερα, αναφέρεται ότι η επέκταση του δεδικασμένου και στα προδικαστικά ζητήματα (331ΚΠολΔ), αφήνει ανοιχτό

¹⁹⁷ Κεραμέυς, Ουσιαστικών Δεδικασμένων, σ. 130 επ, 140-141,155,181,192· ο ίδιος, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 118 σ. 308· Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 331 σ. 155.

¹⁹⁸ Η διχογνωμία που δημιουργείται αφορά αποκλειστικά στην περίπτωση που το κύριο ζήτημα της δεύτερης δίκης ανακύπτει ως προδικαστικό στην πρώτη. Στις άλλες δυο περιπτώσεις του άρθρου 331 ΚΠολΔ, δηλαδή αφενός στην περίπτωση που και στις δύο εκκρεμείς δίκες ανακύπτει το ίδιο προδικαστικό ζήτημα, αφετέρου στην περίπτωση που το κύριο ζήτημα της πρώτης ανακύπτει ως προδικαστικό στη δεύτερη, και οι δύο απόψεις δέχονται την εφαρμογή του άρθρου 249 ΚΠολΔ. Και αυτό καθώς, στη μεν πρώτη περίπτωση του κοινού προδικαστικού ζητήματος, τα κύρια ζητήματα των δύο δικών διαφέρουν μεταξύ τους, στη δε δεύτερη το αντικείμενο της δεύτερης δίκης ευρύτερο και παρέχει πληρέστερη προστασία βλ. Νίκα, η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 37,198· Κονδύλη, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 257.

¹⁹⁹ Κεραμέυς, Αστ.Δικ.Δίκ, VII αριθ. 79 σ. 215· Δεληκαστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 258 σ. 249· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 256 επ.

²⁰⁰ Νίκα, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 34 επ.(ιδίως σ. 38)· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 105· Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 15· Καλαβρός, ΠολΔ, §34 ΙΙ αριθ. 47.

το ενδεχόμενο να εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις, γεγονός που μπορεί να αποσοβηθεί με την παραδοχή της ένστασης της εκκρεμοδικίας²⁰¹. Εξάλλου, το αντικείμενο της πρώτης δίκης όχι μόνο ταυτίζεται απόλυτα με το αντικείμενο της δεύτερης δίκης αλλά είναι ευρύτερο, αφού η έννομη προστασία που παρέχει υπερκαλύπτει την έννομη προστασία, η οποία ζητείται με τη δεύτερη αγωγή, άρα, και σε αυτή την περίπτωση, συντρέχει η προϋπόθεση της ταυτότητας της διαφοράς²⁰². Μάλιστα, όταν τελικά δημιουργηθεί δεδικασμένο επί του ουσιαστικού ζητήματος της πρώτης δίκης, η δεύτερη αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη, λόγω της αρνητικής λειτουργίας του δεδικασμένου²⁰³. Εφόσον, λοιπόν, με την πρώτη αγωγή στην οποία ανακύπτουν προδικαστικά ζητήματα, θα εκδοθεί δικαστική απόφαση η οποία θα αποτελέσει δεδικασμένο και ως προς αυτά, τότε αν ασκηθεί παράλληλα εκ νέου αγωγή με κύριο ζήτημα τα αυτά προδικαστικά ζητήματα θα ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας. Η επέκταση, δηλαδή, του δεδικασμένου στα προδικαστικά ζητήματα (331 ΚΠολΔ) επεκτείνει και την εκκρεμοδικία σε αυτά²⁰⁴.

Αν, λοιπόν, ασκηθεί αγωγή διανομής, όπου ανακύπτουν ως προδικαστικά ζητήματα η συγκυριότητα και οι ιδανικές μερίδες των συγκυρίων και, στη συνέχεια, ασκηθεί αγωγή από έναν από τους εναγόμενους της αρχικής δίκης, προκειμένου να αναγνωρισθεί η ανυπαρξία του δικαιώματος της συγκυριότητας, θα ευδοκιμήσει ενδεχόμενη ένσταση εκκρεμοδικίας, οπότε θα ανασταλεί η εκδίκασή της μεταγενέστερης αγωγής²⁰⁵.

3. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις του ουσιαστικού δικαίου

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 330 ΚΠολΔ «*Το δεδικασμένο εκτείνεται στις ενστάσεις που προτάθηκαν, καθώς και σε εκείνες που μπορούσαν να προταθούν και δεν προτάθηκαν. Από τις ενστάσεις που δεν προτάθηκαν εξαιρούνται εκείνες που στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα που μπορεί να ασκηθεί και με κύρια αγωγή*». Επίσης, ως προς την εκκρεμοδικία, το άρθρο 221 παρ. 2 ΚΠολΔ ορίζει ότι «*Εκκρεμοδικία συνεπάγεται και η υποβολή, ενώ διαρκεί η δίκη, αίτησης με την οποία επιδιώκεται καταψήφιση, αναγνώριση ή διάπλαση, καθώς και η πρόταση ένστασης συμψηφισμού*». Αρχικά, το άρθρο 330 ΚΠολΔ συμπροσδιορίζει τα αντικειμενικά όρια του δεδικασμένου²⁰⁶, επεκτείνοντας το, αφενός μεν στις

²⁰¹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 34-35· ο ίδιος, ΠολΔ II, §63 II αριθ. 8.

²⁰² Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 198.

²⁰³ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 199-200.

²⁰⁴ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 38· Καλαβρός, ΠολΔ, §34 II υποσημ. 38.

²⁰⁵ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 38.

²⁰⁶ Κατά άλλη διατύπωση της Ποδηματά, Δεδικασμένο II, §6 I σ. 2 «*Το άρθρο 330 αποτελεί οργανικό μέρος του συστήματος των αντικειμενικών ορίων του δεδικασμένου, το οποίο συγκροτείται από τα άρθρα 322, 324 και 331*».

ενστάσεις που προτάθηκαν στην εκκρεμή δίκη, αφετέρου δε, από τις ενστάσεις που δεν προτάθηκαν, σε εκείνες που δεν στηρίζονται σε αυτοτελές αγώγιμο δικαίωμα. Με αυτήν τη διάταξη εκδηλώνεται, κατά τη μάλλον κρατούσα άποψη, η σχετική κάλυψη των προκειμένων προτάσεων - εν προκειμένω κατά το μέρος που αφορούν στη βασιμότητα ή μη της ένστασης - από το δεδικασμένο που δημιουργείται αυτοτελώς για το συμπέρασμα²⁰⁷. Πρέπει να σημειωθεί ότι ως ένσταση στο άρθρο 330 ΚΠολΔ νοείται η ένσταση υπό τη δικονομική της έννοια, δηλαδή ως αμυντική διαδικαστική πράξη, η οποία στηρίζεται σε ουσιαστική ή δικονομική βάση και έχει ως αίτημα την αναβολή επέλευσης ή την οριστική ματαίωση των επιδιωκόμενων με την επιθετική πράξη συνεπειών²⁰⁸. Η ένσταση αυτή μπορεί να θεμελιώνεται σε κανόνα ουσιαστικού ή δικονομικού δικαίου οπότε ονομάζεται αντίστοιχα ουσιαστική ή δικονομική/ διαδικαστική ένσταση²⁰⁹.

Το άρθρο 221 παρ. 2 ΚΠολΔ, αναφέρει ως τρόπο δημιουργίας εκκρεμοδικίας, μόνο την ένσταση συμψηφισμού. Φαίνεται, λοιπόν, να μην αποδέχεται, ως τρόπο δημιουργίας της εκκρεμοδικίας τις υπόλοιπες ενστάσεις, συμπεριλαμβανομένων και των ενστάσεων που στηρίζονται σε ουσιαστικού δικαίου δικαίωμα, το οποίο μπορεί να ασκηθεί αυτοτελώς και με κύρια αγωγή (ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής του άρθρου 1095 ΑΚ). Έχει, λοιπόν, δημιουργηθεί στους κόλπους της επιστήμης προβληματισμός ως προς τη δημιουργία εκκρεμοδικίας από την προβολή και άλλων – πέραν εκείνης του συμψηφισμού - ενστάσεων, θεμελιωμένων σε ουσιαστικού δικαίου δικαίωμα, το οποίο μπορεί να ασκηθεί αυτοτελώς και με κύρια αγωγή.

Β. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις που προτάθηκαν

Καταρχάς, σύμφωνα με το άρθρο 330 εδ. α ΚΠολΔ, το δεδικασμένο εκτείνεται στις ενστάσεις που προτάθηκαν στην εκκρεμή δίκη. Προκειμένου δε να επεκταθεί το δεδικασμένο σε αυτές τις ενστάσεις, είναι αδιάφορος ο ειδικότερος χαρακτήρας τους²¹⁰, δηλαδή το δεδικασμένο καλύπτει τόσο τις γνήσιες ενστάσεις, αυτοτελείς ή μη²¹¹, αναβλητικές ή

²⁰⁷ *Αρβανιτάκης*, Χρονικά Όρια, §2 Ι σ. 40· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 112· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙΙ αριθ. 30

²⁰⁸ *Κεραμέυς*, Αστ.Δικ.Δίκ, §87, σ. 236· *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §5 Ι σ. 298, §6 Ι σ. 2· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 460-461· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §68 Ι αριθ.2· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §36 αριθ.61· *Μακρίδου*, Τακτική διαδικασία, άρθρο 262 αριθ. 1· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ.12

²⁰⁹ Βλ. αντί άλλων, *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §6 Ι σ. 2· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §68 ΙΙ αριθ. 11· *Καλαβρό*, ΠολΔ, §36 αριθ. 66· *Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 331 αριθ. 12-13.

²¹⁰ Για την έννοια και τις διακρίσεις των ενστάσεων βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4-§5, σ.147 επ, ΙΙ, §7 σ. 18 επ· *Νίκας*, ΕγγΠολΔ, §68 Ι αριθ. 1-9· *Μακρίδου*, Η τακτική διαδικασία, άρθρο 262· *την ίδια* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκας*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 262· *Καλαβρό*, ΠολΔ, §36 ΙΙ αριθ. 65-78· *Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ. 3-11.

²¹¹ Ο Κονδύλης χρησιμοποιεί τον όρο αυθύπαρκτες και μη, θεωρώντας ότι η χρήση του ίδιου όρου τόσο για το δικαίωμα όσο και για την ένσταση μπορεί να δημιουργήσει σύγχυση. Γι' αυτόν τον λόγο, προτείνει τη χρήση του επιθέτου αυθύπαρκτη ή μη για την ένσταση και, αντίστοιχα, του επιθέτου αυτοτελές για

ανατρεπτικές, όσο και τις καταχρηστικές ενστάσεις²¹². Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για την επέκταση του δεδικασμένου στις προταθείσες ενστάσεις είναι το δικαστήριο να έχει αποφανθεί επί της ουσίας για αυτές. Αν το δικαστήριο δεν εξέτασε το νόμο και ουσία βάσιμο της ένστασης, είτε επειδή η ένσταση απορρίφθηκε για τυπικό λόγο είτε επειδή η ίδια η αγωγή απορρίφθηκε ως απαράδεκτη ή ως νόμο αβάσιμη ή ως ουσία αβάσιμη κατ' αποδοχή άλλης ένστασης, η ένσταση δεν μπορεί να θεωρηθεί προταθείσα, οπότε μπορεί να καλυφθεί από το δεδικασμένο μόνον ως μη προταθείσα²¹³.

Οι ενστάσεις υπό δικονομική έννοια έχουν, όπως προκύπτει και από τον ορισμό που δόθηκε προηγουμένως²¹⁴, καθαρά αμυντική λειτουργία. Με την προβολή της ένστασης, ακόμη και όταν αυτή στηρίζεται σε δικαίωμα δυνάμενο να ασκηθεί και με κύρια αγωγή²¹⁵, δεν κατάγεται, καταρχήν νέα έννομη σχέση, νέο αντικείμενο, προς δικαστική διάγνωση αλλά η ένσταση ασκείται στο πλαίσιο του ήδη εκκρεμούς αντικειμένου, με σκοπό την απόρριψη της αγωγής²¹⁶. Για αυτόν τον λόγο, δεν υπόκειται σε προδικασία, υπό την έννοια ότι δεν απαιτείται η επίδοση στον εναγόμενο δικογράφου που να περιέχει την ένσταση. Βάσει των προαναφερόμενων χαρακτηριστικών στοιχείων της ένστασης, σε συνδυασμό με τη διάταξη του άρθρου 221 παρ.2 ΚΠολΔ, διατυπώθηκε η άποψη, η οποία γίνεται δεκτή και από τη νομολογία²¹⁷, ότι δεν μπορεί να δημιουργηθεί εκκρεμοδικία με την προβολή ενστάσεων, οι οποίες στηρίζονται σε αντίπαλο δικαίωμα, δυνάμενο να ασκηθεί και με κύρια αγωγή²¹⁸. Έτσι, σύμφωνα με αυτή την άποψη, αν σε διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) προταθεί εκ μέρους του εναγομένου η γνήσια, μη αυτοτελής, αναβλητική ένσταση

το δικαίωμα στο οποίο στηρίζεται η μη αυθύπαρκτη ένσταση· βλ. *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 458-460.

²¹² *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 461.

²¹³ *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙΙ αριθ. 34· *Τριανταφυλλίδης/Γεωργιάδου* σε *Απαλαγάκη*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ. 4.

²¹⁴ Βλ. ανωτέρ. υποσημ. 208-209.

²¹⁵ Ως προς τις ενστάσεις οι οποίες δεν στηρίζονται σε δικαίωμα δεν μπορεί έτσι και αλλιώς να τεθεί ζήτημα εκκρεμοδικίας, διότι πρόκειται για πραγματικά περιστατικά και αντικείμενο εκκρεμοδικίας μπορεί να καταστεί μόνο έννομη σχέση και όχι γυμνά πραγματικά περιστατικά.

²¹⁶ Βλ. αντί άλλων: *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §5 Ι σ. 299· *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 119 σ. 309· *Δεληκωστόπουλο-Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 224 σ. 168· *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 41· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ σ. 109· *Μακρίδου*, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως υποσημ. 276 σ. 102.

²¹⁷ ΑΠ 31/1985 ΝοΒ 1985,1417 η οποία απέρριψε τη δυνατότητα δημιουργίας εκκρεμοδικίας από την προβολή ένστασης ίδιας κυριότητας από την πλευρά του εναγομένου, ως άμυνα σε αναγνωριστική αγωγή της κυριότητας, δεχόμενη ότι εκκρεμοδικία δημιουργείται μόνον ως προς το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος. Επομένως, ο εναγόμενος δύναται να ασκήσει παράλληλη αγωγή για αναγνώριση της δικής του κυριότητας. Ομοίως ΑΠ 768/2002 ΧρΙΔ 2002,607 η οποία απέρριψε τη δυνατότητα δημιουργίας εκκρεμοδικίας επί πρότασης της ένστασης επισχέσεως, κατά το άρθρο 1106 ΑΚ, σε διεκδικητική αγωγή ακινήτου. Υπέρ αυτής της άποψης και η ΕφΑθ 4529/2003 ΕλλΔνη 2006, 865-6.

²¹⁸ Υπέρ αυτής της άποψης από τη θεωρία : *Κεραμέας*, Ουσιαστικόν δεδικασμένον, σ. 158· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §14 ΙV σ. 253· *Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 224 σ. 167· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 221 αριθ. 9· *Μακρίδου*, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, σ. 101 επ.

δικαιωματικής νομής ή κατοχής του άρθρου 1095 ΑΚ²¹⁹, δεν μπορεί να δημιουργηθεί εκκρεμοδικία από την ένσταση και ο εναγόμενος μπορεί να ασκήσει παράλληλα αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος της νομής ή της κατοχής, δίχως να διατρέχει τον κίνδυνο να ευδοκιμήσει τυχόν προβληθείσα από τον ενάγοντα ένσταση εκκρεμοδικίας. Τα ίδια ισχύουν και επί της ένστασης της δικαιωματικής επέμβασης του άρθρου 1108 παρ.2 ΑΚ²²⁰, που προτείνεται στη δίκη επί της αρνητικής αγωγής (1108 ΑΚ).

Προκειμένου, όμως, να καταλήξει κανείς σε ασφαλή κρίση ως προς το αν δημιουργείται εκκρεμοδικία με την προβολή ενστάσεων, θα πρέπει το ζήτημα να ερευνηθεί σε συνάρτηση και με το θεσμό του δεδικασμένου επί ενστάσεων, αφού και οι δυο θεσμοί αποτελούν εκδήλωση της αρχής *ne bis in idem* και αποβλέπουν- ο καθένας σε διαφορετικό χρονικό σημείο- στην αποτροπή έκδοσης αντιφατικών αποφάσεων.

Σε επίπεδο, λοιπόν, δεδικασμένου, η διάταξη του άρθρου 330 εδ. α ΚΠολΔ το επεκτείνει ρητά και επί των ενστάσεων που προτάθηκαν στην εκκρεμή δίκη, η εξέταση των οποίων περιλαμβάνεται στην ελάσσονα προκειμένη του δικανικού συλλογισμού²²¹. Επομένως, τόσο οι πραγματικοί ισχυρισμοί στην περίπτωση των καταχρηστικών ενστάσεων όσο και το δικαίωμα στο οποίο στηρίζονται οι γνήσιες ενστάσεις²²², δεν μπορούν να ασκηθούν στο μέλλον ούτε υπό τη μορφή αμυντικής πράξης ούτε και με επιθετική διαδικαστική πράξη, όπως π.χ, με την άσκηση αγωγής²²³.

Γίνεται δεκτό ότι, με τη διάταξη αυτή, εκδηλώνεται η σχετική κάλυψη των προκειμένων από το δεδικασμένο που παράγεται αυτοτελώς για το συμπέρασμα του δικανικού συλλογισμού. Δηλαδή, η κρίση του δικαστηρίου για τις ενστάσεις καλύπτεται από το δεδικασμένο σχετικά, δηλαδή μόνο σε συνάρτηση με το συγκεκριμένο δικαίωμα/έννομη σχέση που κρίθηκε και με το τελικό πόρισμα του δικανικού συλλογισμού, με το οποίο συνδέεται

²¹⁹ Αναλυτικά για το χαρακτήρα της ένστασης δικαιωματικής νομής ή κατοχής ως γνήσιας αναβλητικής, η οποία είναι και η συνήθως προβαλλόμενη ένσταση στην πράξη, βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 Π σ. 208-212· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §58 Π αριθ. 38· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1095 αριθ. 21· *Ρούσση* σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1094 αριθ.30· *Αλικάκο* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1095 αριθ. 1. Αντίθετος ο *Ράμμος*, ΕρμΑΚ, άρθρο 1095 αριθ.6,7 ο οποίος χαρακτηρίζει την ένσταση ανατρεπτική.

²²⁰ Αναλυτικά για το χαρακτήρα της ένστασης δικαιωματικής επέμβασης βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 Π σ. 213-214· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §62 ΙV αριθ.24· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1108 αριθ. 26.

²²¹ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §6 Π σ. 5.

²²² Βλ. αντί άλλων :*Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 111·*Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 322 σ. 112·*Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 42 · *τον ίδιο*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙΙ αριθ. 31· *Κουσουύλη* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 ΙΙ αριθ. 3.

²²³ Βλ. αντί άλλων: *Αρβανιτάκη*, Χρονικά Όρια, §2 Ι σ. 39· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 111· *Κουσουύλη* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 ΙΙ αριθ. 3· *Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 42-43.

τελολογικά²²⁴. Το δεδικασμένο αυτό είναι γνωστό και ως σχετικό δεδικασμένο των αιτιολογιών της απόφασης²²⁵ και, βάσει αυτού, απαγορεύεται η νέα προβολή της ίδιας ένστασης κατά του αυτού αντιδίκου για την ίδια κριθείσα έννομη σχέση είτε με αμυντική είτε με αυτοτελή επιθετική διαδικαστική πράξη. Αντίθετα, εφόσον η ένσταση προτείνεται σε διαφορετική επίδικη έννομη σχέση, τότε δε μπορεί να ευδοκιμήσει καμία ένσταση δεδικασμένου²²⁶.

Έτσι, σύμφωνα με τα προαναφερόμενα, αν προβληθεί η ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ) σε εκκρεμή διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και αυτή γίνει δεκτή, τότε, αποτέλεσμα της παραδοχής αυτής θα είναι η απόρριψη της διεκδικητικής αγωγής ως αβάσιμης, μόνον ως προς το καταψηφιστικό της σκέλος. Αντίθετα, το αναγνωριστικό της σκέλος δεν θίγεται, αφού παρουσιάζει αυτοτέλεια έναντι του καταψηφιστικού²²⁷. Και αυτό καθώς, ο ενιστάμενος δεν αρνείται τη βάση της αγωγής, δηλαδή το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος, αλλά αντιτάσσει ένα γεγονός που παρέχει σε αυτόν το δικαίωμα να διατηρεί τη νομή ή την κατοχή του πράγματος και να αρνείται την απόδοσή του²²⁸. Για αυτόν τον λόγο, όπως γίνεται δεκτό, η ένσταση αυτή δεν μπορεί να προταθεί ως άμυνα σε αναγνωριστική αγωγή της κυριότητας, αλλά μόνον σε διεκδικητική αγωγή. Επομένως, στην περίπτωση αυτή, αν δεν υπήρχε η διάταξη του άρθρου 330 εδ. α ΚΠολΔ, δεδικασμένο θα

²²⁴ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §6 Ι σ. 5-6·*Αρβανιτάκης*, Χρονικά όρια, §2 σ. 39-40· *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 43· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 112.

²²⁵ Για το σχετικό δεδικασμένο, βλ. αντί άλλων: *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, σ. 79 επ. και ΙΙ σ. 3 επ· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §19 ΙΙ σ. 384, §22 Ι σ. 430·*Αρβανιτάκη*, Χρονικά όρια, §2 Ι σ. 38· *Κουσουλή* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 322 αριθ.4· Αντίθετος, στην κρατούσα άποψη για το σχετικό δεδικασμένο ο *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ.171-185, ο οποίος θεωρεί ότι η άποψη για το σχετικό δεδικασμένο είναι μη ορθή, δεν προκύπτει από καμία διάταξη του ΚΠολΔ και δεν είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της λειτουργίας του δεδικασμένου. Σύμφωνα με τα επιχειρήματα που προβάλλει λύσεις στα ζητήματα που ανακύπτουν μπορεί να δοθούν είτε με βάση τη θετική ή την αρνητική λειτουργία του δεδικασμένου, είτε με το άρθρο 331 ΚΠολΔ είτε με βάση τα χρονικά όρια του δεδικασμένου.

²²⁶ *Αρβανιτάκης*, Χρονικά όρια, §2 Ι σ. 36· *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 43.

²²⁷ Από τη νομολογία, βλ. ενδεικτικά ΑΠ 569/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠατρ 861/2002 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 6099/2002 ΕλλΔνη 2005,498· ΕφΑθ 873/1998 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 5388/1992 Δ/νη 1995,643. Αντίθετη η ΑΠ 1171/2005 ΧρΙΔ 2006,49 η οποία δέχεται την απόρριψη της διεκδικητικής αγωγής στο σύνολό της, δηλαδή τόσο ως προς το καταψηφιστικό όσο και ως προς το αναγνωριστικό της αίτημα. Από τη θεωρία βλ. αντί άλλων *Ποδηματά*, Δεδικασμένο Ι, §4 ΙΙ σ. 211 και ιδιαίτερα υποσημ. 272, όπου αποδοκιμάζει την αντίθετη άποψη, η οποία δέχεται τη μη αυτοτέλεια του αναγνωριστικού αιτήματος έναντι του αιτήματος απόδοσης, τονίζοντας πως μη αυτοτελές είναι μόνο το αίτημα για την αναγνώριση της ύπαρξης αξίωσης απόδοσης του πράγματος, διότι αφορά στην ύπαρξη μιας μεμονωμένης αξίωσης, η οποία απορρέει από το δικαίωμα κυριότητας, το οποίο παραμένει άθικτο· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ σ. 115·*Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, VIII αριθ.87 σ. 235· *Γεωργιάδη*, ΕμπρΔ, §58 V αριθ. 103· *τον ίδιο* σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1095 αριθ. 20-21· *Παπαδόπουλο*, ΑγΕμπρΔ, §114 σ. 260-261· *Σκαρλάτο*, Η άμυνα του εναγομένου στις εμπράγματα αγωγές και ιδίως στη διεκδικητική, 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων δικονομολόγων, σ. 17. Αντίθετοι οι: *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 υποσημ. 33 σ. 465, ο οποίος θεωρεί πως δεν υφίσταται έννομο συμφέρον για την αναγνώριση της κυριότητας, εκτός αν ο ενάγων επικαλείται ειδικώς και αποδεικνύει έννομο συμφέρον· *Ράμμος*, ΕρμΑΚ, άρθρο 1095 αριθ. 6.

²²⁸ ΑΠ 613/2007 ΤΝΠ Νόμος.

παραγόταν μόνον ως προς το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος και όχι ως προς το δικαίωμα νομής ή κατοχής του ενισταμένου. Συνεπώς, ο εναγόμενος δεν θα έπρεπε να εμποδίζεται να ασκήσει νέα αγωγή, που να βασίζεται στο δικαίωμα νομής ή κατοχής του κατά του αυτού ενάγοντος, ακόμα, μάλιστα, και όταν η ένστασή του έγινε προηγουμένως δεκτή και η αγωγή απορρίφθηκε²²⁹. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο, αν δεν υπήρχε η διάταξη του άρθρου 330 εδ. α ΚΠολΔ, θα υπήρχε ο κίνδυνος να ανατραπεί το παραχθέν με την τελεσίδικη απόφαση δεδικασμένο²³⁰. Με τη διάταξη του άρθρου 330 εδ. α ΚΠολΔ, εάν γίνει δεκτή η διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) μετά από απόρριψη της προβαλλόμενης ένστασης του εναγομένου, το δεδικασμένο θα καλύπτει την αξίωση απόδοσης του πράγματος και τη μη ύπαρξη δικαιώματος νομής ή κατοχής από τον εναγόμενο. Επομένως, αν ασκηθεί μεταγενέστερη διεκδικητική αγωγή του επιδίκου εκ μέρους του εναγομένου, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου²³¹.

Περαιτέρω, τίθεται το ζήτημα αν, πέραν του άρθρου 330 ΚΠολΔ, μπορεί να εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 331 ΚΠολΔ, προκειμένου να θεωρηθεί ότι το ουσιαστικό δικαίωμα στο οποίο στηρίζει ο εναγόμενος την ένστασή του καλύπτεται από το δεδικασμένο αυτοτελώς ως προδικαστική κρίση.

Αρχικά, γίνεται δεκτό ότι προδικαστικό ζήτημα σε εκκρεμή δίκη μπορεί να τεθεί και μέσω υποβολής ένστασης. Και αυτό, καθώς το άρθρο 331 ΚΠολΔ δεν θέτει περιορισμό ως προς την προέλευση του προδικαστικού ζητήματος. Περαιτέρω, το άρθρο 284 ΚΠολΔ παρέχει τη δυνατότητα στο δικαστήριο να κρίνει οποιοδήποτε προδικαστικό ζήτημα ανακύπτει ανεξαρτήτως της προέλευσής του. Επομένως, και τα προδικαστικά ζητήματα του άρθρου 331 ΚΠολΔ μπορεί να προέρχονται από την υποβολή ένστασης από την πλευρά των διαδίκων²³².

²²⁹ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 117.

²³⁰ Κεραμέυς, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ.119 σ. 310· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 45 ο οποίος τονίζει ότι ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα αποτελούσε και παραβίαση της θεμελιώδους αρχής της ισότητας μεταξύ των διαδίκων, αφού ο εναγόμενος πέρα από τη δυνατότητά του να αμυνθεί προβάλλοντας την ένσταση του 1095 ΑΚ, θα μπορούσε να ασκήσει και αυτοτελώς αγωγή στηριζόμενος σε αυτό του το δικαίωμα, παρόλο που στην προηγούμενη δίκη η ένστασή του απορρίφθηκε τελεσίδικα. Έτσι, θα γινόταν αντιληπτή μια προνομιακή μεταχείριση του εναγομένου εις βάρος του ενάγοντος ο οποίος δε θα διέθετε μια παρόμοια δυνατότητα.

²³¹ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 121· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 465· Τριανταφυλλίδης/ Γεωργιάδου σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ. 3.

²³² Έτσι Καλαβρός, Προδικαστικό ζήτημα κατ' ένσταση, ΧρΙΔ 2007,385· ο ίδιος, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 381· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 123· Αντίθετοι οι Δεληκωστόπουλος- Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 224 ΙΙ αριθ. 2.

Ειδικότερα, όσον αφορά στις γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις, όπου συγκαταλέγονται και η ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ) καθώς και η ένσταση δικαιωματικής επέμβασης (1108 παρ. 2 ΑΚ), γίνεται δεκτό ότι η κατ' ένσταση προβολή των γνήσιων μη αυτοτελών ενστάσεων δημιουργεί δεδικασμένο κατά το άρθρο 331 ΚΠολΔ ως προς το ουσιαστικό δικαίωμα, επί του οποίου στηρίζονται οι ενστάσεις αυτές, αφού η διάταξη του άρθρου 331 ΚΠολΔ δεν θέτει κάποιον φραγμό ως προς την προέλευση του προδικαστικού²³³.

Στις ενστάσεις αυτές, το δικαίωμα του ενισταμένου περιέχεται στο πραγματικό, στη νομοτυπική μορφή του θεμελιωτικού της ένστασης δικαιοανασταλτικού κανόνα²³⁴. Η επέλευση της έννομης συνέπειας του βασικού κανόνα που επικαλείται ο ενάγων στο εισαγωγικό του δικόγραφο εξαρτάται, λοιπόν, όχι μόνον από τη θετική κρίση για την ύπαρξη των προϋποθέσεων γένεσης του επίδικου δικαιώματος, αλλά και από την αρνητική κρίση της έλλειψης του εν λόγω δικαιώματος του ενισταμένου²³⁵. Μεταξύ δε της θεμελίωσης του αγωγικού δικαιώματος και της ανυπαρξίας του δικαιώματος του ενισταμένου αναπτύσσεται δεσμός τελολογικής εξάρτησης (αλλά αρνητικού χαρακτήρα), αφού η επέλευση της έννομης συνέπειας του βασικού κανόνα εξαρτάται από την ανυπαρξία του δικαιώματος του ενισταμένου, ο οποίος καθίσταται έτσι τελολογικός αναγκαίος όρος του για την επέλευση του επιδιωκόμενου σκοπού, στοιχείο το οποίο προϋποθέτει η έννοια του προδικαστικού ζητήματος του άρθρου 331 ΚΠολΔ²³⁶. Ασφαλώς, απαραίτητη προϋπόθεση για την αυτοτελή κάλυψη του προδικαστικού ζητήματος του δικαιώματος του εναγομένου από το δεδικασμένο, αποτελεί, κατά τη διάταξη του άρθρου 331 ΚΠολΔ, η ύπαρξη καθ' ύλην αρμοδιότητας του δικαστηρίου²³⁷. Επομένως, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι ο αποκλεισμός της εκ νέου άσκησης του δικαιώματος του εναγομένου αποτελεί απόρροια όχι μόνον της σχετικής κάλυψης των προκειμένων από το δεδικασμένο, αλλά και, γενικότερα,

²³³ ΑΠ 178/2013 ΕφΑΔΠολΔ 2013,655· ΠΠρΡοδ 230/2015 ΤΝΠ Νόμος οι οποίες ωστόσο δεν επικαλούνται ρητά τη διάταξη του άρθρου 331 ΚΠολΔ αλλά αναφέρουν χαρακτηριστικά ότι «..συνεπώς καλύπτεται και το ίδιο το δικαίωμα, στο οποίο στηρίζεται η ένσταση, με αποτέλεσμα ούτε το δικαίωμα αυτό να μπορεί να ασκηθεί με αγωγή...» από τη θεωρία αντί άλλων : Καλαβρός, Προδικαστικό ζήτημα κατ' ένσταση, ΧρΙΔ 2007,385· Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 215 επ., ιδίως 223 επ.· Κονδύλης, Δεδικασμένο, §22 σ. 437-439· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ.46 επ. Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει πως θα πρέπει να εμμένουμε στη γραμματική διατύπωση του άρθρου 322 ΚΠολΔ, το οποίο αναφέρει ρητά μόνο την ένσταση συμψηφισμού, ως τρόπο δημιουργίας δεδικασμένου. Κατά την άποψη αυτή η απαρίθμηση του άρθρου 322 ΚΠολΔ είναι περιοριστική και εφόσον δεν αναφέρονται οι λοιπές ενστάσεις, τότε αυτές αποκλείονται.

²³⁴ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 Ι σ. 211, ΙΙΙ 215-216,229· Καλαβρός, Προδικαστικό ζήτημα κατ' ένσταση, ΧρΙΔ 2007,385· ο ίδιος, Διάλογοι με τη νομολογία, σ. 222· ο ίδιος, ΠολΔ, §38 ΙV αριθ. 414.

²³⁵ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 218-219.· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 46· Ο ίδιος, ΕγχΠολΔ, §63 ΙΙ αριθ. 9.

²³⁶ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 218 επ.

²³⁷ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 227,273.

της κάλυψής του ως προδικαστικού ζητήματος της τελεσίδικα κριθείσας έννομης συνέπειας²³⁸.

Επομένως, αν ασκηθεί διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και ο εναγόμενος προβάλει την ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ), εφόσον αυτή γίνει δεκτή, δημιουργείται δεδικασμένο για την ύπαρξη δικαιώματος νομής ή κατοχής του ενισταμένου. Αν ασκηθεί μετέπειτα αρνητική αναγνωριστική αγωγή εκ μέρους του ενάγοντος για την αναγνώριση της ανυπαρξίας του δικαιώματος του ενισταμένου, αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη λόγω δεδικασμένου²³⁹. Αντίθετα, αν η ένσταση του 1095 ΑΚ απορριφθεί, τότε δημιουργείται δεδικασμένο για την ύπαρξη της αξίωσης απόδοσης του πράγματος²⁴⁰. Αντίστοιχα, και στην περίπτωση της αρνητικής αγωγής (1108 ΑΚ), η προδικαστική κρίση για την ύπαρξη του δικαιώματος δικαιωματικής επέμβασης του εναγομένου καλύπτεται αυτοτελώς από το δεδικασμένο²⁴¹. Τέλος, αν ασκηθεί διεκδικητική αγωγή και προβληθεί ένσταση ίδιας κυριότητας, η οποία γίνει δεκτή και απορριφθεί η αγωγή, το δεδικασμένο καλύπτει την ύπαρξη της κυριότητας του εναγομένου²⁴².

Σε αντίθεση με την αναφερθείσα στην αρχή της παρούσας ενότητας γνώμη, υποστηρίζεται -ορθά κατά την άποψη της γράφουσας- ότι, εφόσον το δεδικασμένο επεκτείνεται και στο δικαίωμα, επί του οποίου στηρίζεται η ένσταση, με την προβολή της ένστασης δημιουργείται, αντίστοιχα, εκκρεμοδικία ως προς αυτό το δικαίωμα²⁴³. Επομένως, τόσο η ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ) όσο και η ένσταση δικαιωματικής επέμβασης (1108 παρ. 2 ΑΚ), καθιστούν εκκρεμές το δικαίωμα επί του οποίου στηρίζονται. Έτσι, αν, ενόσω εκκρεμεί η διεκδικητική αγωγή επί της οποίας προβλήθηκε η ένσταση, ασκηθεί αναγνωριστική αγωγή του δικαιώματος του εναγομένου, μπορεί να προβληθεί και να ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας (222 παρ. 2 ΚΠολΔ). Συμπερασματικά, σύμφωνα με την παρατιθέμενη άποψη, η επέκταση του δεδικασμένου επί των προδικαστικών ζητημάτων, επεκτείνει, αντίστοιχα, και τα όρια της εκκρεμοδικίας.

²³⁸ Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 124.

²³⁹ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 262-263· Νίκας, ΕγγΠολΔ, §63 ΙΙ αριθ. 9.

²⁴⁰ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 272-273· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 125· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 48.

²⁴¹ Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 271.

²⁴² Ποδηματά, Δεδικασμένο ΙΙ, §7 ΙΙΙ σ. 64 επ.· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 48,53.

²⁴³ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 40 επ., ιδίως σ. 46 επ. ο οποίος τονίζει, μεταξύ άλλων, και ότι οι προπαρασκευαστικές εργασίες του άρθρου 221 παρ. 2 ΚΠολΔ οδηγούν σαφώς στη δυνατότητα δημιουργίας εκκρεμοδικίας, όταν το δικαίωμα προβάλλεται κατ' ένσταση· Καλαβρός, Προδικαστικό ζήτημα κατ' ένσταση, ΧρΙΔ 2007,385· Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 221 σ. 997.

Γ. Εκκρεμοδικία και δεδικασμένο στις ενστάσεις που δεν προτάθηκαν

Πέρα από τις ενστάσεις οι οποίες προτάθηκαν και εξετάστηκαν επί της ουσίας, το δεδικασμένο επεκτείνεται και στις ενστάσεις που μπορούσαν να προταθούν στην εκκρεμή δίκη και δεν προτάθηκαν²⁴⁴. Επομένως, καλύπτονται από το δεδικασμένο όλες οι μη προταθείσες καταχρηστικές και γνήσιες αυτοτελείς ενστάσεις²⁴⁵. Σε κάθε περίπτωση, απαραίτητη προϋπόθεση είναι να μπορούσαν οι ενστάσεις αυτές να προταθούν κατά τη διάρκεια της δίκης, δηλαδή να υπήρχαν όλα τα αναγκαία για τη θεμελίωσή τους πραγματικά περιστατικά, ανεξάρτητα μάλιστα από τη γνώση ή την υπαίτια άγνοια του δικαιούχου²⁴⁶.

Η κρατούσα άποψη στη θεωρία δέχεται ότι η κάλυψη των ενστάσεων αυτών από το δεδικασμένο προκύπτει από τη διάταξη του άρθρου 330 εδ. α ΚΠολΔ²⁴⁷. Ωστόσο, στους κόλπους της επιστήμης έχει δημιουργηθεί και μια αντίθετη θεωρία, αυτή του αποκλεισμού²⁴⁸. Ως αποκλεισμός νοείται η ενέργεια εκείνη, κατά την οποία οι διάδικοι από κάποιο χρονικό σημείο και μετά δεν μπορούν πλέον να προβάλουν παραδεκτά πραγματικούς ισχυρισμούς ή να ενεργήσουν μια διαδικαστική πράξη²⁴⁹.

Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή τη θεωρία τόσο ως προς τις προταθείσες, κυρίως, όμως, ως προς τις μη προταθείσες ενστάσεις, δεν μπορεί να λεχθεί ότι η αδυναμία επίκλησής τους σε μεταγενέστερη δίκη μεταξύ των ίδιων διαδίκων απορρέει από την ενέργεια του δεδικασμένου. Και αυτό, επειδή πρόκειται για μη προβληθέντες, άρα μη κριθέντες από το δικαστήριο πραγματικούς ισχυρισμούς και, στην περίπτωση των καταχρηστικών ενστάσεων, για πραγματικά περιστατικά, η κάλυψη των οποίων από το δεδικασμένο θα ήταν

²⁴⁴ Ως μη προταθείσες θεωρούνται και οι ενστάσεις, που δεν εξετάστηκαν επί της ουσίας τους, π.χ. επειδή προτάθηκαν εκπρόθεσμα ή διότι απορρίφθηκαν για κάποιο τυπικό λόγο π.χ. ως αόριστες βλ. αντί άλλων *Κονδύλη*, Το δεδικασμένο, §23 σ. 471-472· *Νίκα*, ΠολΔ II, §96 III αριθ.35,38· *Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 330 αριθ. 17-18.

²⁴⁵ Βλ. αντί άλλων: *Ποδηματά*, Δεδικασμένο II, §6 II σ. 13· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 461-2· *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 I σ. 45· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 127· *Κουσουύλη* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 330 αριθ. 3.

²⁴⁶ *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 473· *Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ III, άρθρο 330 II σ. 153· *Νίκας*, ΠολΔ II, §96 III αριθ.35· *Κουσουύλης* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 330 αριθ. 4· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 330 αριθ. 19-20.

²⁴⁷ Αντί άλλων: *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 461-463· *Κεραμέας*, Αστ.Δικ.Δίκ, X αριθ. 119 σ. 310· *Κουσουύλης* σε *Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα*, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 330 αριθ. 4-5. Ομοίως και η *Ποδηματά*, Δεδικασμένο II, §6 II σ. 10 επ. ιδίως σ. 15, η οποία παραθέτοντας τα επιχειρήματά της κατά της θεωρίας του αποκλεισμού τονίζει ότι η ελάσσων πρόταση του δικανικού συλλογισμού πρέπει να θεωρηθεί ότι περιλαμβάνει τόσο τα προταθέντα όσο και τα μη προταθέντα πραγματικά περιστατικά, για τα οποία να μην το δικαστήριο δεν εκφέρει ρητή κρίση εφόσον δεσμεύεται από τα όρια του συζητητικού συστήματος, ωστόσο σχηματίζει το πόρισμα του δικανικού συλλογισμού του και από τη σιωπηρή αποδοχή της απουσίας της ύπαρξης άλλων περιστατικών, πέραν των προτεινόμενων. Η εκ των υστέρων, λοιπόν, επίκληση μη προταθέντων γεγονότων, καθίσταται απαράδεκτη, καθόσον αρνείται την ορθότητα της ελάσσονος πρότασης του δικανικού συλλογισμού.

²⁴⁸ Υπέρ αυτής της θεωρίας: *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 I σ. 42 επ. ιδίως σ. 45 επ.· *Καλαβρός*, Το αντικείμενο, Ημτ. Β' σ. 391 επ.· *Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ III, άρθρο 330 II σ. 154.

²⁴⁹ *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 I σ. 41· *Καλαβρός*, Το αντικείμενο, Ημτ. Β, σ. 391.

αντίθετη με τις γενικές αρχές και κατευθύνσεις αυτού του θεσμού²⁵⁰. Οι ισχυρισμοί αυτοί περιλαμβάνονται στην ιστορική βάση της αγωγής, όχι, όμως, και στην ιστορική βάση της απόφασης (δεδικασμένο), η οποία είναι σαφώς στενότερη από αυτή του αντικειμένου της δίκης και περιλαμβάνει μόνο τα επικληθέντα από τους διαδίκους πραγματικά περιστατικά, σε αρμονία και με το συζητητικό σύστημα²⁵¹. Απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ενέργειας του αποκλεισμού είναι η ταυτότητα του αντικειμένου των δύο δικών²⁵². Κατά την ίδια άποψη, πρόκειται για μια εξωδιαδικαστική ενέργεια της τελεσίδικης απόφασης, που λειτουργεί παράλληλα με το δεδικασμένο, συμπληρώνει την ενέργειά του, αφού εκείνο καλύπτει μόνο τους προβληθέντες ισχυρισμούς -ενώ ο αποκλεισμός και τους μη προταθέντες και κριθέντες-, ενώ, παράλληλα, λειτουργεί για τη διασφάλιση και την εμπέδωση του δεδικασμένου και, συνακόλουθα, για τη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης²⁵³. Ωστόσο, η διχογνωμία που παρατηρείται μεταξύ των απόψεων έχει θεωρητική μόνο αξία, διότι καταλήγουν στο ίδιο πρακτικό αποτέλεσμα, δηλαδή στην αδυναμία παραδεκτής εκ των υστέρων προβολής των μη προταθέντων ισχυρισμών/ενστάσεων που ανήκουν στο ίδιο αντικείμενο δίκης και υπηρετούν τον ίδιο σκοπό, δηλαδή τη θωράκιση του πορίσματος του τελικού δικανικού συλλογισμού από μεταγενέστερες αμφισβητήσεις. Ωστόσο, κατά το άρθρο 330 εδ. β ΚΠολΔ, από την κάλυψη του δεδικασμένου εξαιρούνται οι γνήσιες ενστάσεις που δεν προτάθηκαν και στηρίζονται σε αυτοτελές δικαίωμα που μπορεί να ασκηθεί και με κύρια αγωγή. Επιπλέον, η νομολογία αξιώνει ως πρόσθετο όρο να μπορεί το δικαίωμα αυτό να ασκηθεί και ανεξάρτητα της δικαιολογικής σχέσης, η οποία κρίθηκε στην προηγούμενη δίκη, απ' όπου απορρέει το δεδικασμένο²⁵⁴. Με άλλα λόγια, δεν θα πρέπει η δικαστική άσκηση αυτού του δικαιώματος να οδηγεί σε έννομη συνέπεια, που είναι ασυμβίβαστη με εκείνη που απαγγέλθηκε με την τελεσίδικη απόφαση, να οδηγεί, δηλαδή, σε κατάλυση ή περιορισμό του δεδικασμένου.

²⁵⁰ *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 Ι σ. 46· *Καλαβρός*, Το αντικείμενον, Ημιτ. Β, σ. 393 επ, ιδίως σ. 395-396.

²⁵¹ *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 Ι σ.42· *Καλαβρός*, Το αντικείμενον, Ημιτ. Β, σ. 378,399.

²⁵² *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 Ι σ. 49· *Καλαβρός*, Το αντικείμενον, Ημιτ. Β σ. 399-400.

²⁵³ *Αρβανιτάκης*, Τα χρονικά όρια, §2 Ι σ. 42· *Καλαβρός*, Το αντικείμενον, Ημιτ. Β' σ. 391 επ.: *ο ίδιος*, ΚΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ.241, 251.

²⁵⁴ Ενδεικτικά: ΑΠ 456/2018 ΕφΑΔΠολΔ 2018,1221·ΑΠ 1214/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 178/2013 ΕφΑΔΠολΔ 2013,655·ΑΠ 522/2008 ΧρΙΔ 2008,932·ΑΠ 1652/2007 Αρμ.2008, 105· ΑΠ 76/2006 ΤΝΠ Νόμος·ΑΠ 1570/2003 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1889/1999 ΕλλΔνη 200,1595· ΑΠ 331/1999 ΕλλΔνη 1999,1336· ΕφΑθ 478/2019 ΤΝΠ Νόμος.

Στη θεωρία υποστηρίζονται αμφότερες οι απόψεις. Ειδικότερα, η κρατούσα άποψη - η οποία προκρίνεται από την παρούσα μελέτη ως ορθότερη - συμφωνεί με τη νομολογία²⁵⁵. Από την άλλη πλευρά, μια μερίδα της θεωρίας, στηριζόμενη κυρίως στο γράμμα του νόμου του άρθρου 330 ΚΠολΔ, υποστηρίζει ότι οι γνήσιες μη αυτοτελείς ενστάσεις δεν καλύπτονται στο σύνολό τους από το δεδικασμένο. Σύμφωνα, λοιπόν, με αυτή την άποψη, μοναδική προϋπόθεση για να εκφύγουν οι ενστάσεις από τα όρια του δεδικασμένου είναι το δικαίωμα, στο οποίο στηρίζονται, να μπορεί να ασκηθεί και με αυτοτελή αγωγή²⁵⁶.

Στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου γίνεται δεκτό ότι, αν ασκηθεί διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και γίνει δεκτή, από την τελεσίδικη απόφαση του δικαστηρίου παράγεται δεδικασμένο το οποίο καλύπτει και την μη προταθείσα ένσταση δικαιωματικής νομής ή κατοχής (1095 ΑΚ), ώστε να μην κρίνεται παραδεκτή μεταγενέστερη επίκλησή της. Και αυτό, καθώς η ένσταση αυτή (και περαιτέρω η ενδεχόμενη αποδοχή της) θα οδηγούσε σε έννομη συνέπεια ασυμβίβαστη με το υπάρχον δεδικασμένο, αφού έχει ως αποτέλεσμα τη διατήρηση της νομής ή της κατοχής, την οποία υποχρεώθηκε τελεσίδικα ο εναγόμενος να αποδώσει²⁵⁷. Ομοίως, αν ασκηθεί αναγνωριστική αγωγή και γίνει τελεσίδικα δεκτή δίχως να έχει προταθεί από την πλευρά του εναγομένου η ένσταση καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος (281 ΑΚ), αυτή καλύπτεται από το δεδικασμένο και δεν μπορεί να προβληθεί σε μεταγενέστερη διεκδικητική αγωγή²⁵⁸. Στις ίδιες παρατηρήσεις καταλήγουμε και επί της ένστασης της ίδιας κυριότητας του εναγομένου, ο οποίος θα πρέπει να την προβάλλει κατά τη διάρκεια της δίκης, διότι μεταγενέστερα δε μπορεί να προβάλλει το δικαίωμα της κυριότητάς του, θεμελιωμένο αυτή τη φορά σε άλλο λόγο κτήσης, αφού κάτι τέτοιο έρχεται σε αντίφαση με το δεδικασμένο της τελεσίδικης απόφασης²⁵⁹. Τέλος, αν ασκηθεί αρνητική αγωγή και γίνει τελεσίδικα δεκτή, παράγεται δεδικασμένο για το δικαίωμα κυριότητας του ενάγοντος. Εάν, στη συνέχεια, ασκηθεί αγωγή ομολόγησης της δουλείας από τον εναγόμενο (1132 ΑΚ), η οποία στηρίζεται στο εμπράγματο δικαίωμά του, το οποίο

²⁵⁵ *Ποδηματά*, Δεδικασμένο ΙΙ, §9 ΙΙΙ σ. 282 επ· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §23 σ. 463-464· *Νίκας*, ΠολΔ ΙΙ, §96 ΙΙΙ αριθ.36· *Κουσουλής* σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκας, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ.8· *Μπαμπινιώτης* σχόλιο σε ΑΠ 1564/2014 ΕΠολΔ 2015,28· *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 330 αριθ. 26.

²⁵⁶ Έτσι *Κεραμέυς*, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ.119 σ. 310 ο οποίος μάλιστα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι « *Ο αυτοτελής χαρακτήρας του αντίπαλου δικαιώματος, που ορθώνεται απέναντι στο επίδικο, αναγορεύεται σε κριτήριο διασώσεώς του από την υποταγή αμαχητί στην επέκταση του δεδικασμένου*»· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 ΙΙΙ αριθ. 265 επ.

²⁵⁷ ΑΠ 1564/2014, ΕΠολΔ 2015,28· ΑΠ 1171/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 733/2004 ΕλλΔνη 2006,997· από τη θεωρία αντί άλλων βλ. *Βαθρακοκοίλη*, Η ΔιεκδΑγ, αριθ.3569,3573· *Παπαδόπουλο*, ΑγΕμπρΔ, §118 σ. 321· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §23 σ.465· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 132-133.

²⁵⁸ ΑΠ 613/2007 ΤΝΠ Νόμος.

²⁵⁹ *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 129· *Παπαδόπουλος*, ΑγΕμπρΔ, §118 σ. 322· *Βαθρακοκοίλης*, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1094 αριθ. 71.

μπορούσε να προταθεί, αλλά δεν προτάθηκε κατ' ένσταση στην προηγούμενη δίκη, η αγωγή αυτή θα απορριφθεί ως απαράδεκτη, διότι προσκρούει στο δεδικασμένο της προηγούμενης τελεσίδικης απόφασης²⁶⁰.

III. Υποκειμενικά όρια εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου

1. Έναντι των διαδίκων

Τόσο η εκκρεμοδικία όσο και το δεδικασμένο απαιτούν ταυτότητα των διαδίκων στις παράλληλα ή διαδοχικά διεξαγόμενες δίκες αφού, κατά την κρατούσα παραδοχή, τα υποκειμενικά όρια των δύο αυτών δικονομικών θεσμών ταυτίζονται (222 παρ. 1, 322, 324, 325 ΚΠολΔ)²⁶¹. Ως διάδικοι θεωρούνται, σύμφωνα με το τυπικό κριτήριο, τα πρόσωπα, στο όνομα των οποίων ή κατά των οποίων ζητείται η παροχή έννομης προστασίας²⁶². Η διαδικαστική εναλλαγή του ρόλου των διαδίκων (η εμφάνιση του ενάγοντος της πρώτης δίκης ως εναγομένου της δεύτερης δίκης) δεν αναιρεί τις προϋποθέσεις της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου, εφόσον συνδυάζεται με αντιστροφή των αιτημάτων και ταυτότητα αντικειμένου των δύο δικών²⁶³. Αντίθετα, όταν η εναλλαγή των διαδικαστικών θέσεων συνδυάζεται και με διαφοροποίηση του αντικειμένου των δύο δικών, δεν ευδοκμούν οι ενστάσεις εκκρεμοδικίας ή δεδικασμένου.

Εφόσον, λοιπόν, ο νόμος απαιτεί εμφάνιση των διαδίκων και στις δύο δίκες με την ίδια ιδιότητα, γίνεται αντιληπτό ότι δεν υφίσταται παράσταση με την ίδια ιδιότητα, όταν οι ομόδικοι της πρώτης δίκης, εμφανίζονται ως αντίδικοι στη δεύτερη δίκη²⁶⁴. Ο κανόνας αυτός ισχύει στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου, στην περίπτωση της απλής ομοδικίας, όπου ενώνονται περισσότερες δίκες σε μια ενιαία διαδικασία και εκδίδεται μια ενιαία, όχι

²⁶⁰ Βλ. αντί πολλών άλλων: Παπαδόπουλο, Η αρνητική αγωγή, §19 ΙΙΙ σ. 166· Γεωργιάδη, ΕμπρΔ, §62 V αριθ. 33· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 133.

²⁶¹ Βλ. αντί άλλων, Νίκα, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, υποσημ. 342 σ. 252· Δεληκωστόπουλο-Σινανιώτη, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225, σ. 173· Καλαβρός, ΠολΔ, §34 αριθ. 123-125· Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 222 αριθ. 14.

²⁶² Αρβανιτάκης, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, §1 ΙΙ σ. 35-36, 41-44· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 Ι σ. 492· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 172· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 2 47-248· ο ίδιος σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 62 αριθ. 1· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 137· Καλαβρός, ΠολΔ, §38 αριθ. 439-440· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 3.

²⁶³ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 248· ο ίδιος, ΕγγΠολΔ, §63 ΙΙ αριθ. 31· Γέσιου-Φαλτσή/Καίσης, Η πολιτική δίκη σε κίνηση Ι, σ. 52· Μακρίδου, Τακτική διαδικασία, άρθρο 222 αριθ. 16· η ίδια σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 222 αριθ. 18· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 137· Καλαβρός, ΠολΔ, §38 αριθ. 436-438· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 221 αριθ. 16.

²⁶⁴ Πλεόρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 337· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 249· ο ίδιος, ΠολΔ, §97 ΙΙ αριθ. 6· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 σ. 504.

όμως και όμοιου περιεχομένου απόφαση για όλους. Πρόκειται, δηλαδή, για μια διαδικαστική, απλά, συνένωση των περισσότερων δικών²⁶⁵.

Ως προς την αναγκαία ομοδικία, στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διπλές αγωγές με χαρακτηριστικό παράδειγμα, την αγωγή διανομής (478 επ. ΚΠολΔ, 799 ΑΚ)²⁶⁶. Στη δίκη αυτή όπως λέχθηκε ήδη²⁶⁷, κάθε διάδικος κατέχει συγχρόνως τη θέση του ενάγοντος και του εναγομένου. Η θέση του ενάγοντος και του εναγομένου είναι τυχαία, διότι κατά τη διάρκεια της δίκης μπορεί οποιοσδήποτε από τους εναγομένους να υποβάλει αίτηση, η οποία θα περιέχει διαφορετικούς πραγματικούς ισχυρισμούς ως προς το διανεμητέο και την προτεινόμενη διάπλάσή του. Με άλλα λόγια, μπορεί να αναπτυχθεί αντιδικία μεταξύ των ομοδίκων²⁶⁸. Στη δίκη της διανομής, λοιπόν, σύμφωνα με το άρθρο 478 ΚΠολΔ, η αγωγή θα πρέπει να απευθύνεται κατά όλων των κοινωνών, αλλιώς απορρίπτεται ως απαράδεκτη. Οι κοινωνοί συνδέονται, μεταξύ τους, με το δεσμό της αναγκαίας ομοδικίας (76 περ. γ ΚΠολΔ)²⁶⁹. Ανακύπτει, λοιπόν, το ερώτημα αν, σε αυτή την περίπτωση, το δεδικασμένο της απόφασης επί της αγωγής διανομής καλύπτει και τους ομοδίκους στις μεταξύ τους σχέσεις και, κατ' επέκταση, αν στην περίπτωση που οι ομόδικοι εμφανιστούν ταυτόχρονα ως αντίδικοι σε νέα δίκη, που θα αφορά στο δικαίωμα κυριότητας ή στο μέγεθος των ιδανικών τους μεριδίων, θα μπορεί να ευδοκιμήσει αντίστοιχα η ένσταση εκκρεμοδικίας (222 παρ. 2 ΚΠολΔ).

²⁶⁵ Βλ. αντί άλλων *Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, §34 σ. 193-4· *Κεραμέα*, Αστ.Δικ.Δίκ, ΙΧ αριθ.100 σ. 261· *Νίκα*, ΠολΔ Ι, §26 Ι αριθ. 2.

²⁶⁶ Οι ίδιες παρατηρήσεις ισχύουν και για την αγωγή παροχής διόδου του άρθρου 1012 ΑΚ, όπου γίνεται δεκτό ότι αν μεταξύ του περικόλειστου ακινήτου και της οδού προς την οποία ζητείται η διόδος παρεμβάλλονται περισσότερα ακίνητα, η αγωγή για παροχή διόδου πρέπει να απευθύνεται εναντίον όλων των ιδιοκτητών των ενδιάμεσων ακινήτων, γιατί δε μπορεί να διεξαχθεί η δίκη με μερικούς μόνο από αυτούς χωρίς τη συμμετοχή όλων. Επομένως, και εδώ αναπτύσσεται σχέση αναγκαίας ομοδικίας μεταξύ των περισσότερων εναγομένων (76 περ.γ ΚΠολΔ). βλ. ΑΠ 935/2003, ΕλλΔνη 2004, 1628· ΕφΑθ 801/2000, ΕλλΔνη 2000, 1389· ΕφΑθ 3832/1993, ΕλλΔνη 1994, 453· ΠΠρ Καλ 148/2001 ΤΝΠ Νόμος από τη θεωρία βλ. αντί άλλων: *Σπυριδάκη*, Παροχή διόδου κατά ΑΚ 1012-1017 σ.98· *Αλικάκο* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1012 ΙV αριθ. 4.

²⁶⁷ Βλ. ανωτέρ. υποσημ. 48.

²⁶⁸ Βλ. ΑΠ 28/2015 ΕλλΔνη 2016, 1090 με παρατηρήσεις *Μούζουρα*· ΑΠ 837/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠατρ 1157/2007 ΑχΝομ 2008, 192· *Πίψου*, Δικαστική Διανομή, §4 Ι σ. 104· *την ίδια*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 140-141.

²⁶⁹ *Γέσιου-Φαλτσή*, Η ομοδικία, §39 ΙΙΙ σ. 238· *Παπαδόπουλος*, ΑγΕμπρΔ, §190 σ. 410· *Κεραμέυς*, Αστ.Δικ.Δίκ, ΙΧ αριθ.101 σ. 264· *Νίκας*, ΠολΔ, §27 Ι αριθ. 3.

Σύμφωνα με μία άποψη, ως προς την αναγκαία ομοδικία, η οποία αναπτύσσεται και σε αυτή την περίπτωση, δημιουργείται μία μόνο έννομη σχέση δίκης, όπου οι αναγκαίοι ομοδικοί καταλαμβάνουν τη θέση ενός μόνου διαδίκου²⁷⁰. Επομένως, το δεδικασμένο αναπτύσσει την ενέργειά του και στις μεταξύ των ομοδίκων σχέσεις, ενώ ευδοκιμεί και η ένσταση εκκρεμοδικίας, εφόσον ασκηθεί παράλληλη αγωγή από κάποιον από τους διαδίκους για το δικαίωμά του²⁷¹. Ωστόσο, η κρατούσα άποψη υποστηρίζει ότι, όπως στην απλή, έτσι και στην αναγκαία ομοδικία υφίσταται μια ενιαία διαδικασία στην οποία συνυπάρχουν περισσότερες έννομες σχέσεις, περισσότερες αυτοτελείς δίκες²⁷². Επομένως, όταν οι ομοδικοί της πρώτης δίκης καθίστανται αντίδικοι σε μεταγενέστερη δίκη, δεν μπορεί να ευδοκιμήσει ούτε η ένσταση εκκρεμοδικίας ούτε η ένσταση του δεδικασμένου, αφού οι διάδικοι δεν παρίστανται με την ίδια ιδιότητα²⁷³.

Παρόλα αυτά, ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται όταν ο νόμος, επιτρέπει κατ' εξαίρεση τη δημιουργία αντιδικίας μεταξύ των ομοδίκων. Χαρακτηριστική περίπτωση μια τέτοιας ρύθμισης στο νόμο, αποτελεί η αγωγή διανομής, εφόσον πρόκειται να ρυθμιστούν τα ιδανικά μερίδια μεταξύ των περισσότερων κοινωνιών²⁷⁴. Στη δίκη διανομής, ο κάθε αντίδικος ή ομοδίκος μπορεί να ισχυριστεί διαφορετικά ποσοστά συγκυριότητας κατά τη δίκη και το δικαστήριο οφείλει να ερευνήσει τον ισχυρισμό αυτό, διότι η συγκυριότητα και το ποσοστό κάθε ομοδίκου συνιστούν προδικαστικά ζητήματα της δίκης. Ενδέχεται, λοιπόν, να δημιουργηθεί αντιδικία ακόμη και μεταξύ των ομοδίκων και, επομένως, το δεδικασμένο της απόφασης ισχύει, κατ' εξαίρεση όσων ισχύουν γενικά επί αναγκαστικής ομοδικίας, και εφόσον υφίσταται ταυτότητα ιστορικής και νομικής αιτίας και στις μεταξύ τους σχέσεις²⁷⁵. Εφόσον, λοιπόν, το δεδικασμένο επεκτείνεται και στις σχέσεις μεταξύ των περισσότερων κοινωνιών και αφού τα υποκειμενικά όρια της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου ταυτίζονται, είναι επόμενο, ότι θα ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας (222 παρ.2

²⁷⁰ ΕφΑθ 1998/2001 ΕλλΔνη 2001, 1412· Μπέης, ΠολΔ, άρθρο 76 σ. 412· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 250· ο ίδιος, ΠολΔ, §27 I αριθ. 1· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 76 αριθ. 1.

²⁷¹ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 250.

²⁷² Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία, §3 I σ. 20-22, 162 επ., 219, 222 επ· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ II, άρθρα 258, 249.

²⁷³ Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία, σ. 181-183· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 σ. 505.

²⁷⁴ Πίψου, Δικαστική Διανομή, §4 I σ. 104· η ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 140· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 II σ. 506.

²⁷⁵ ΑΠ 290/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1926/2014 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία Πίψου, Δικαστική Διανομή, §4 I σ. 104-105· η ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 141· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 II σ. 506.

ΚΠολΔ), αν ασκηθεί παράλληλα, π.χ, αρνητική αναγνωριστική αγωγή από έναν κοινών/εναγόμενο της πρώτης δίκης εναντίον ενός ομοδίκου του στην πρώτη²⁷⁶.

2.Εναντι τρίτων

A. Καθολικοί και ειδικοί διάδοχοι

Σύμφωνα με το άρθρο 325 παρ. 2 ΚΠολΔ « το δεδικασμένο ισχύει υπέρ και κατά εκείνων που έγιναν διάδοχοί τους όσο διαρκούσε η δίκη ή μετά το τέλος της». Από τον συνδυασμό του εν λόγω άρθρου με τη μάλλον κρατούσα άποψη που αποδέχεται την ταύτιση των υποκειμενικών ορίων της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου²⁷⁷, γίνεται αντιληπτό ότι η διάταξη αυτή επεκτείνει και τα υποκειμενικά όρια της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου τόσο στους καθολικούς όσο και στους ειδικούς διαδόχους των αρχικών διαδίκων. Η επέκταση του δεδικασμένου στους καθολικούς διαδόχους αποτελεί συνέπεια της κληρονομικής διαδοχής, όπου ο διάδοχος/κληρονόμος υπεισέρχεται πλήρως στις έννομες σχέσεις του κληρονομούμενου (1710 ΑΚ)²⁷⁸.

Από την άλλη πλευρά, η επέκταση του δεδικασμένου στους ειδικούς διαδόχους αποτελεί συμπλήρωμα της διάταξης του άρθρου 225 ΚΠολΔ²⁷⁹, κατά την οποία επιτρέπεται η μεταβίβαση του επίδικου πράγματος ή δικαιώματος ή η σύσταση εμπράγματος δικαιώματος κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας, ενώ η μεταβίβαση αυτή δεν επιφέρει καμία μεταβολή στη δίκη. Στην περίπτωση αυτή, ως αντιστάθμισμα στη διατήρηση της νομιμοποίησης του δικαιοπαρόχου του, ο ειδικός διάδοχος έχει τη δυνατότητα παρέμβασης στη δίκη (225 παρ.2 ΚΠολΔ).

Ειδικότερα, η ειδική διαδοχή προϋποθέτει ότι η έννομη θέση του νέου φορέα εξαρτάται από την έννομη θέση του προηγούμενου φορέα²⁸⁰. Από τη διάταξη του άρθρου 325 ΚΠολΔ καθίσταται σαφές ότι το δεδικασμένο ισχύει υπέρ και κατά όσων έγιναν διάδοχοι κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας της δίκης, όχι προηγουμένως²⁸¹. Κατά συνέπεια, αν

²⁷⁶ Πίψου, Δικαστική Διανομή, §4 I σ. 106· η ίδια, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 142· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 250.

²⁷⁷ Βλ. ανωτέρ. υποσημ. 261.

²⁷⁸ Για την κληρονομική διαδοχή με αντικείμενο τα εμπράγματα δικαιώματα, βλ. αντί άλλων Γεωργιάδη, ΚληρΔ, §4 αριθ. 9-17· Ψούνη, ΚληρΔ, §2 σ. 97-103.

²⁷⁹ Βλ. αντί άλλων Πλεύρη Α, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 339· Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, X αριθ. 120 σ. 312· Νίκα, ΠολΔ, §97 III αριθ. 7· Καλαβρό, ΠολΔ, §38 αριθ. 460· Τριανταφυλλίδη/Γεωργιάδου σε Απαλαγάκη, ΕρμΚΠολΔ I, άρθρο 325 αριθ. 8.

²⁸⁰ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 II σ. 512.

²⁸¹ Η διάταξη αυτή συμπληρώνεται άλλωστε και από τη διάταξη του άρθρου 225 ΚΠολΔ, κατά την οποία νομιμοποιείται για τη διεξαγωγή της δίκης αποκλειστικά ο δικαιοπάροχος, διότι η μεταβίβαση του επίδικου πράγματος ή δικαιώματος κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας της εκκρεμοδικίας δεν επιφέρει μεταβολή στην έννομη σχέση της δίκης, διότι αυτή δεν συνιστά αναγκαίο παρακολούθημα της ουσιαστικής έννομης σχέσης, αλλά συνεχίζεται μεταξύ των ίδιων διαδίκων μέχρι να περατωθεί νόμιμα. Ο

ασκηθεί αρχικά διεκδικητική αγωγή (1094 ΑΚ) και, κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας, ο εναγόμενος μεταβιβάσει το επίδικο ακίνητο, ενώ, αργότερα κριθεί τελεσίδικα ότι ο ενάγων ήταν κύριος του ακινήτου, παράλληλη ή μεταγενέστερη αναγνωριστική αγωγή από τον ειδικό διάδοχο του ηττηθέντος εναγομένου προσκρούει στην εκκρεμοδικία ή αντίστοιχα στο δεδικασμένο της τελεσίδικης απόφασης²⁸². Αντίθετα, όπως προκύπτει από το άρθρο 325 παρ. 3 ΚΠολΔ, στην έννοια του ειδικού διαδόχου δεν περιλαμβάνονται όσοι απέκτησαν το εμπράγματο δικαίωμα με μεταβίβαση από μη δικαιούχο, κατά τις διατάξεις του ουσιαστικού δικαίου (1036-1039 ΑΚ). Επομένως, το δεδικασμένο δεν καταλαμβάνει τον τρίτο ο οποίος απέκτησε καλόπιστα την κυριότητα του επίδικου κινητού κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας της διεκδικητικής αγωγής²⁸³ ή απέκτησε το εμπράγματο δικαίωμα με πρωτότυπο τρόπο π.χ με τακτική ή έκτακτη χρησικτησία (1041,1045 ΑΚ), διότι τότε ο νέος κύριος δεν στηρίζει το δικαίωμά του στο δικαίωμα του δικαιοπαρόχου του²⁸⁴.

Μάλιστα, ο ειδικός διάδοχος δεσμεύεται από το δεδικασμένο τόσο όταν αποκτά το δικαίωμα αυτούσιο ή ποσοστό αυτού ή μέρος του δικαιώματος-οπότε γίνεται λόγος για μεταφορική διαδοχή- όσο και όταν αποκτά διαφορετικό δικαίωμα, το οποίο περιλαμβάνει κάποιες από τις εξουσίες του δικαιώματος του δικαιοπαρόχου, π.χ επικαρπία (1142 ΑΚ), οπότε πρόκειται για τη λεγόμενη δημιουργική διαδοχή²⁸⁵. Ωστόσο, στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου είναι δυνατόν να προκύψει η λεγόμενη αποκαταστατική διαδοχή. Ειδικότερα, υποστηρίζεται ότι, όταν ένα περιορισμένο εμπράγματο δικαίωμα (το δικαίωμα της

ειδικός διάδοχος μπορεί να ασκήσει ένδικα μέσα κατά της απόφασης που θα εκδοθεί ή αυτοτελή πρόσθετη παρέμβαση, κατά τη μάλλον δε κρατούσα άποψη και κύρια παρέμβαση, εφόσον δικαιολογεί έννομο συμφέρον να δημιουργηθεί δεδικασμένο και εναντίον του δικαιοπαρόχου του· βλ. ενδεικτικά :ΑΠ 404/2018 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 870/2006 ΧρΙΔ 2006, 718· ΑΠ 1136/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1028/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1345/2009 ΧρΙΔ 2010,273· ΕφΑθ 4047/2007 Αρμ. 2008, 449· ΠΠρ Αθ 2352/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΠατρ 120/2020 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Χαν 504/2017 ΤΝΠ Νόμος. Αντίθετα, αν η μεταβίβαση έγινε πριν από την έναρξη της εκκρεμοδικίας τότε ο μεταβιβάσας στερείται νομιμοποίησης για τη διεξαγωγή της δίκης. Επομένως, και το δεδικασμένο δεν καταλαμβάνει τον ειδικό διάδοχο· βλ. αντί άλλων Κουσουλή, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, §2 Ι σ. 31· Κονδύλη, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙ σ. 520· Νίκα, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 258· Σινανιώτη, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 325 σ. 131· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 13,18.

²⁸² ΕφΔωδ 25/2013 ΤΝΠ Νόμος.

²⁸³ Κεραμέυς, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ.120 σ. 313·Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 225 σ. 132· Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 225 αριθ. 9· Κουσουλής σε Κεραμέα/Κονδύλη/ Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 ΙΙ αριθ. 8.

²⁸⁴ ΑΠ 1155/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1415/2009 ΕφΑΔΠολΔ 2010,955· ΕφΛαμ 5/2011 Αρμ.2013,1721· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙ σ.517·Παπαδόπουλος, ΑγΕμπρΔ, §118 σ. 323.Εξαίρεση αναγνωρίζεται μόνο στην περίπτωση κατά την οποία στο πραγματικό της διάταξης, που προβλέπει την πρωτότυπη κτήση, συμπεριλαμβάνεται και η ύπαρξη ή η ανυπαρξία δικαιώματος τρίτου προσώπου όπως λ.χ για την κατάληψη αδέσποτου πράγματος απαιτείται αυτός που εγκατέλειψε το πράγμα να ήταν κύριος· βλ. Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, υποσημ.386 σ. 145· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙ σ. 517 με παραδείγματα σ.518· Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 16.

²⁸⁵ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙ σ. 513· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 17.

επικαρπίας) αποσβεσθεί -οπότε όλες οι εξουσίες χρήσης και κάρπωσης του πράγματος επιστρέφουν στον κύριο βάσει της αρχής της ελαστικότητας-, ο κύριος του πράγματος γίνεται ειδικός διάδοχος του εμπράγματος δικαιούχου και, επομένως, δεσμεύεται από το δεδικασμένο²⁸⁶.

Περαιτέρω, το δεδικασμένο ισχύει έναντι του διαδόχου, είτε πρόκειται για ενοχικά είτε για εμπράγματα δικαιώματα. Ωστόσο, στην περίπτωση των ενοχικών δικαιωμάτων, επίδικο είναι το ενοχικό δικαίωμα και όχι το υλικό αντικείμενο²⁸⁷. Αν, δηλαδή, ασκηθεί αγωγή μεταβίβασης κυριότητας πράγματος στηριζόμενη στην ενοχική σύμβαση του προσυμφώνου (166 ΑΚ), επίδικο είναι μόνο το ενοχικό δικαίωμα προς μεταβίβαση του πράγματος και όχι το δικαίωμα κυριότητας πάνω στο πράγμα. Συνεπώς, αν ασκηθεί αγωγή μεταβίβασης πράγματος σε εκτέλεση προσυμφώνου (166 ΑΚ, 949 ΚΠολΔ) και κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας μεταβιασθεί σε τρίτο το πράγμα, τότε από το δεδικασμένο δεν καλύπτεται ο τρίτος, αφού εκείνος δεν θεωρείται ειδικός διάδοχος κατά το άρθρο 325 αριθ. 2 ΚΠολΔ ως προς την υποχρέωση του οφειλέτη- εναγομένου προς δήλωση βούλησης, αλλά μόνον ως προς το δικαίωμα κυριότητας²⁸⁸.

Στην ειδική διαδοχή ανακύπτουν ζητήματα, όταν η διαδοχή αφορά στο προδικαστικό ζήτημα: όταν, π. χ, ο συγκύριος Α ασκεί αγωγή κατά του συγκυρίου Β και ζητεί να του επιδικασθεί ανάλογη μερίδα στους καρπούς του κοινού αντικειμένου κατά το άρθρο 786 ΑΚ. Στην εν λόγω περίπτωση η διαδοχή μπορεί να αφορά είτε στο κύριο είτε στο προδικαστικό ζήτημα. Και στις δύο περιπτώσεις, ανακύπτει το ερώτημα αν νοείται δέσμευση και του διαδόχου από το δεδικασμένο περί του προδικαστικού ζητήματος²⁸⁹.

Σε περίπτωση διαδοχής στο κύριο ζήτημα, δηλαδή όταν αντικείμενο διαδοχής είναι η ενοχική αξίωση της απόδοσης των καρπών, ανακύπτει το ερώτημα αν ο ειδικός διάδοχος δεσμεύεται από το δεδικασμένο που παράγεται και επί του προδικαστικού ζητήματος, παρόλο που το αντικείμενό του δεν μεταβιβάζεται. Σύμφωνα με μια άποψη, το δεδικασμένο δεσμεύει τον ειδικό διάδοχο όχι μόνον ως προς το κύριο, αλλά και ως προς το προδικαστικό ζήτημα, κατά τις διατάξεις των άρθρων 322, 324, 330 και 331 ΚΠολΔ²⁹⁰. Από την άλλη πλευρά υποστηρίζεται ότι, εφόσον χωρεί διαδοχή μόνον ως προς το κύριο ζήτημα

²⁸⁶ Βλ. Κονδύλη, Το Δεδικασμένο, §27 Π σ. 513· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 146.

²⁸⁷ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 Π σ. 516· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 148.

²⁸⁸ Ποδηματά, Η καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως κατά το άρθρο 949 ΚΠολΔ(διδ.διατριβή), σ. 212-222, όπου γίνεται παράθεση όλων των υποστηριζόμενων απόψεων· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 Π σ. 516· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 148· Δεληκωστόπουλος-Σινανιώτης, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 228 σ. 193· Μακρίδου σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 225 αριθ.7· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 22.

²⁸⁹ Ματθίας, Δ.1983,413.

²⁹⁰ Μπέης, Δ.1983, 393 επ. (399).

και όχι ως προς το προδικαστικό, δεν δεσμεύεται ο ειδικός διάδοχος από το δεδικασμένο επί του προδικαστικού ζητήματος²⁹¹.

Αλλά και για την περίπτωση που η διαδοχή αφορά στο προδικαστικό ζήτημα, διατυπώνονται διαφορετικές απόψεις. Υποστηρίζεται, καταρχάς, ότι εφόσον παράγεται δεδικασμένο για το προδικαστικό ζήτημα, αυτό θα δεσμεύει και τον τρίτο, όπως επιβάλλει και η τελλο-λογική ερμηνεία του άρθρου 325 αριθ. 2 ΚΠολΔ²⁹². Δεύτερη άποψη υποστηρίζει- ορθά κατά την άποψη της γράφουσας- ότι η μεταβίβαση της προδικαστικής έννομης σχέσης εκφεύγει του ρυθμιστικού πεδίου του άρθρου 325 αριθ. 2 ΚΠολΔ, διότι η διαδοχή στο προδικαστικό ζήτημα ενοχικών αγωγών δεν μπορεί να ματαιώσει τον σκοπό της δίκης. Ενδεχόμενη κάλυψη του διαδόχου από το δεδικασμένο θα είχε ως συνέπεια τον κλονισμό της ασφάλειας των συναλλαγών, διότι ο τρίτος που θα εμπιστευόταν τα δημόσια βιβλία διεκδικήσεων, θα έμενε απροστάτευτος, αφού οι ενοχικές αγωγές δεν εγγράφονται στα βιβλία διεκδικήσεων, οπότε δε θα μπορούσε να πληροφορηθεί την εκκρεμή δίκη²⁹³.

Τέλος, αξίζει να αναφερθεί η περίπτωση των έμμεσων περιορισμών της κυριότητας, με πλέον χαρακτηριστικό παράδειγμα την ενοχική αγωγή της παροχής διόδου(1012 ΑΚ). Σε αυτή την περίπτωση υποστηρίζεται ότι η ειδική διαδοχή ως προς το δικαίωμα κυριότητας του δουλεύοντος ακινήτου έχει ως αποτέλεσμα τη δέσμευση του ειδικού διαδόχου από το δεδικασμένο της απόφασης που παρέχει τη δίοδο²⁹⁴. Ωστόσο, επίσης υποστηρίζεται ότι η δέσμευση αυτή του ειδικού διαδόχου δεν απορρέει από το δεδικασμένο, αλλά από τη φύση της απόφασης ως διαπλαστικής, με την οποία, η μέχρι τότε ενοχική αξίωση του ενάγοντος μετατρέπεται σε εμπράγματο δικαίωμα πραγματικής δουλείας και η οποία ισχύει *erga omnes*, άρα και υπέρ και κατά των καθολικών και ειδικών διαδόχων των αρχικών διαδίκων²⁹⁵.

B. Νομείς ή κάτοχοι

Βάσει του άρθρου 325 αριθ. 3 ΚΠολΔ, το δεδικασμένο ισχύει και έναντι εκείνων που νέμονται ή κατέχουν το επίδικο πράγμα στο όνομα κάποιου διαδίκου ή διαδόχου του, α-διάφορα αν πρόκειται για σχέσεις εμπράγματα ή ενοχικές. Μάλιστα, ο χρόνος κτήσης της

²⁹¹ Καλαβρός, Διάλογοι με τη Νομολογία, σ. 216.

²⁹² Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 Π σ. 517· Καλαβρός, Διάλογοι με τη Νομολογία, σ. 217.

²⁹³ Ματθίας, Δ 1983, 413· Πίγου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 150.

²⁹⁴ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 Π σ. 517 ιδίως υποσημ. 37.

²⁹⁵ Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §35 III 5 αριθ.37-41· ο ίδιος σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1013 V αριθ. 18 ο οποίος μάλιστα τονίζει ότι για το λόγο αυτό η απόφαση υπόκειται και σε μεταγραφή κατά το άρθρο 1192 αριθ. 2 ΑΚ.

νομής ή της κατοχής, σε αντίθεση με την περίπτωση της ειδικής διαδοχής, παραμένει αδιάφορος, αφού η νομή ή κατοχή μπορεί να έχει αποκτηθεί ακόμη και πριν την εκκρεμοδικία και, παρόλα αυτά, ο νομέας ή ο κάτοχος να δεσμεύεται από το δεδικασμένο²⁹⁶.

Ως νομέας νοείται και ο αντιπρόσωπος του νομέα, ο οποίος ασκεί φυσική εξουσία στο επίδικο πράγμα για λογαριασμό άλλου. Ωστόσο, απαραίτητο στοιχείο της νομής είναι η διάνοια κυρίου, η οποία απουσιάζει εν προκειμένω, διότι ο νομέας στο όνομα άλλου απλά κατέχει, ασκεί δηλαδή τη φυσική εξουσία για λογαριασμό άλλου και γι' αυτόν τον λόγο γίνεται τελικά δεκτό ότι η διάταξη αυτή αναφέρεται στον κάτοχο²⁹⁷. Εξάλλου, από τη γραμματική ερμηνεία, αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο νόμος, προκειμένου να δεχθεί την παραγωγή δεδικασμένου και την επέκτασή του (ή μη) στους νομείς ή κατόχους του επίδικου πράγματος, δεν διακρίνει σε εμπράγματα και ενοχικές σχέσεις. Με άλλα λόγια, το δεδικασμένο ισχύει απέναντι σε αυτόν που κατέχει το πράγμα, ανεξάρτητα από το αν η απόφαση, από την οποία πηγάζει το δεδικασμένο, στηρίχθηκε σε εμπράγματα (διεκδικητική) ή σε ενοχική (αγωγή απόδοσης του μισθίου) αγωγή²⁹⁸. Έτσι, το δεδικασμένο της διεκδικητικής αγωγής δεσμεύει και τον μισθωτή του επίδικου ακινήτου²⁹⁹, ενώ και η αγωγή απόδοσης του μισθίου δεσμεύει και τον υπομισθωτή του ακινήτου (616 ΚΠολΔ)³⁰⁰.

Ωστόσο, παρατηρείται διχογνωμία ως προς το αν η διάταξη αυτή υπονοεί ότι η άσκηση της κατοχής στο όνομα του άλλου μπορεί να στηρίζεται τόσο σε εμπράγματα όσο και σε ενοχικό δικαίωμα. Σύμφωνα με μια άποψη, η έννομη σχέση, που συνδέει αυτόν που παραχώρησε την κατοχή με τον κατέχοντα, δεν μπορεί παρά να είναι μόνον ενοχική και όχι εμπράγματα. Και αυτό, καθώς το δικαίωμα του εμπράγματος δικαιούχου, δηλαδή κάποιο από τα περιοριστικά αναφερόμενα εμπράγματα δικαιώματα στο άρθρο 973 ΑΚ(κυριότητα, δουλείες, ενέχυρο, υποθήκη), δεν βρίσκεται σε διαρκή εξάρτηση από το δικαίωμα εκείνου που το παραχώρησε, αλλά βασίζεται στο δικαίωμα οιονεί νομής του ιδίου του εμπράγματος δικαιούχου. Επομένως, το δεδικασμένο δεν καλύπτει τον εμπράγματο δικαιούχο, εφόσον απέκτησε το εμπράγματο δικαίωμα πριν από την εκκρεμοδικία,

²⁹⁶Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙΙ σ. 527· Κεραμέυς, Αστ.Δικ.Δίκ, Χ αριθ. 121 σ. 313· Κουσουλής σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 9· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 151.

²⁹⁷Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙΙ σ. 526-7· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 152· Νίκας, ΠολΔ, §97 ΙΙΙ αριθ.10. Μάλιστα, ο κάτοχος μπορεί να ασκήσει τις αγωγές της νομής παράλληλα με το νομέα σύμφωνα με το άρθρο 997 ΑΚ. Έτσι, αν ο νομέας ασκήσει την αγωγή, τότε το δεδικασμένο της απόφασης δεσμεύει και τον κάτοχο σύμφωνα με το άρθρο 325 αριθ. 3 ΚΠολΔ. Αντίθετα, αν ασκήσει την αγωγή ο κάτοχος, τότε το δεδικασμένο της απόφασης δε δεσμεύει το νομέα, εκτός αν αυτός, ασκήσει πρόσθετη παρέμβαση και αναλάβει τη δίκη, οπότε γίνεται διάδικος (άρθρα 85, 325 αριθ. 1 ΚΠολΔ).

²⁹⁸Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙΙ σ. 528· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 152-153.

²⁹⁹ ΕφΔωδ 248/2006 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ 5/2020 ΤΝΠ Νόμος.

³⁰⁰ ΑΠ 203/1997 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1780/1990 ΤΝΠ Νόμος· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α., ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 28.

παρά μόνον αν το απέκτησε κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας, οπότε εμπίπτει στη ρυθμιστική εμβέλεια του άρθρου 325 αριθ.2 ΚΠολΔ³⁰¹. Αντίθετα, άλλη άποψη υποστηρίζει ότι το άρθρο 325 αριθ.3 ΚΠολΔ εφαρμόζεται ανεξαρτήτως της εμπράγματης ή της ενοχικής σχέσης που συνδέει αυτόν που παραχώρησε την κατοχή με τον κατέχοντα, καθώς υφίστανται περιπτώσεις, όπου οι κατέχοντες να μην ασκούν οιονεί νομή και κατοχή του πράγματος, αλλά και ο νομέας ασκεί μέσω αυτών τη νομή του πάνω στο πράγμα³⁰². Επομένως, το δεδικασμένο καλύπτει και τον νομέα ή τον κάτοχο, ακόμη και αν απέκτησε το πράγμα πριν από την έναρξη της δίκης.

Γ. Μη δικαιούχοι- Μη υπόχρεοι διάδικοι

Ως προς τους μη δικαιούχους ή μη υπόχρεους διαδίκους³⁰³, ανακύπτει σε επίπεδο εκκρεμοδικίας και δεδικασμένου το ερώτημα αν το δεδικασμένο, που παράγεται από την απόφαση που εκδίδεται σε δίκη όπου μετέχει ο μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος και το οποίο τον δεσμεύει κατά το άρθρο 325 αριθ.1 ΚΠολΔ ως διάδικο³⁰⁴, δεσμεύει και τον πραγματικό δικαιούχο ή υπόχρεο.

Ειδικότερα, στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου χαρακτηριστικό παράδειγμα διεξαγωγής της δίκης από μη δικαιούχο ή κατά μη υπόχρεο διαδίκου, αποτελεί ο συννομέας έναντι τρίτων (994 εδ. α ΑΚ), ο συγκύριος έναντι τρίτων (1116 ΑΚ) και ο συνδικαιούχος πραγματικής δουλείας έναντι τρίτων (1132 εδ. α ΑΚ)³⁰⁵.

Σχετικά με το εμπράγματο δικαίωμα της συγκυριότητας, κατά το άρθρο 1116 ΑΚ «*κάθε συγκύριος έχει δικαίωμα έναντι τρίτων να ασκεί για ολόκληρο το πράγμα τις αξιώσεις από την κυριότητα. Όταν όμως διεκδικεί ολόκληρο το πράγμα, οφείλει να απαιτήσει την απόδοσή*

³⁰¹ ΕφΔωδ 248/2006 ΤΝΠ Νόμος· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §27 ΙΙΙ σ. 528-530, ο οποίος τονίζει ότι στις περιπτώσεις αυτές είτε δεν ασκείται καθόλου φυσική εξουσία στο πράγμα από τον εμπράγματο δικαιούχο (υποθήκη), είτε ο εμπράγματος δικαιούχος ασκεί φυσική εξουσία αλλά στο όνομά του (κυριότητα) είτε ασκεί την οιονεί νομή στο δικό του όνομα, αλλά αυτοτελώς, δίχως διαρκή εξάρτηση από το δικαίωμα εκείνου που παραχώρησε το δικαίωμα (δουλείες, ενέχυρο)· Νίκας, ΕγγΠολΔ, §97 ΙΙΙ αριθ. 11· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 153, μόνον ως προς τα δικαιώματα της κυριότητας και της υποθήκης.

³⁰² Κουσουλής σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 9. Βλ. και Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 154-155, η οποία, μεταξύ άλλων, παραθέτει το παράδειγμα του εμπράγματος δικαιώματος της επικαρπίας, στην οποία, σύμφωνα με το άρθρο 1147 ΑΚ, ο επικαρπωτής έχει δικαίωμα να νέμεται το πράγμα. Ο κατέχων, λοιπόν, να μην διαθέτει οιονεί νομή πάνω στο πράγμα, ωστόσο επειδή έχει δικαίωμα χρήσης και κάρπωσής του (1142 ΑΚ), είναι και κάτοχος αυτού, που ασκεί τη νομή στο όνομα του κυρίου. Αντίστοιχα, ο φιλός κύριος ασκεί τη νομή μέσω του επικαρπωτή, όπως θα την ασκούσε μέσω του μισθωτή, αν είχε εκμισθώσει το πράγμα.

³⁰³ Ως μη δικαιούχοι ή μη υπόχρεοι διάδικοι νοούνται τρίτα πρόσωπα, τα οποία νομιμοποιεί ο νόμος για τη διεξαγωγή ορισμένων δικών, δίχως να είναι οι ίδιοι και χωρίς να ισχυρίζονται ότι είναι τα υποκείμενα της επίδικης έννομης σχέσης· βλ. αντί άλλων, Πλεύρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη σ. 59· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 Ι σ. 498.

³⁰⁴ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §26 Ι σ. 498.

³⁰⁵ Τα παραδείγματα αυτά αναφέρει αντί άλλων ο Καλαβρός, ΠολΔ, §38 αριθ. 487.

του σε όλους τους συγκυρίους». Η διάταξη αυτή παρέχει αποτελεσματικότερη προστασία στους συγκυρίους σε σχέση με εκείνη του άρθρου 1113 ΑΚ³⁰⁶. Και αυτό, διότι σε αντίθεση με εκείνη τη διάταξη -κατά την οποία ο συγκύριος μπορεί να εγείρει εναντίον τρίτων τις αξιώσεις από την κυριότητα αλλά μόνον για την ιδανική του μερίδα-, στη διάταξη του άρθρου 1116 ΑΚ μπορεί να ασκήσει τις αξιώσεις του έναντι τρίτων για ολόκληρο το πράγμα, δηλαδή και για τις ιδανικές μερίδες των υπόλοιπων συγκυρίων. Στη ρύθμιση αυτή εμπíπτουν οι εμπράγματα προστατευτικές αγωγές της κυριότητας, δηλαδή η διεκδικητική (1094 ΑΚ), η αρνητική (1108 ΑΚ), η πουβλικιανή (1112 ΑΚ), η παραστατική αγωγή (1109 ΑΚ) καθώς και η αναγνωριστική αγωγή (70 ΚΠολΔ). Η διάταξη αυτή εφαρμόζεται και στις ενοχικές αξιώσεις, που δημιουργούνται από την προσβολή της κυριότητας, εφόσον, όμως, αφορούν σε αδιαίρετη παροχή³⁰⁷. Μάλιστα, η διάταξη αυτή εφαρμόζεται αναλογικά τόσο στην περίπτωση της προσβολής της συννομής (994 εδ.α ΑΚ), ώστε αν προσβληθεί η συννομή από έναν τρίτο, ο συννομέας να μπορεί να ασκήσει τις αγωγές περινομής για ολόκληρο το πράγμα, όσο και στην περίπτωση προσβολής πραγματικής δουλείας (1132 ΑΚ)³⁰⁸. Σε αυτές, λοιπόν, τις περιπτώσεις ο συγκύριος, ο συννομέας καθώς και ο συνδικαιούχος πραγματικής δουλείας μετέχει στη δίκη ως μη δικαιούχος διάδικος, διότι ασκεί τις αξιώσεις και για λογαριασμό των υπολοίπων. Πρόκειται, δηλαδή, για συντρέχουσα νομιμοποίηση³⁰⁹.

Ως προς την απάντηση στο αρχικό ερώτημα, κατά την κρατούσα άποψη, η οποία βασίζεται στο κριτήριο του είδους της εξαιρετικής νομιμοποίησης του μη δικαιούχου/μη υπόχρεου διαδίκου³¹⁰, όταν η νομιμοποίηση (του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου) είναι αποκλειστική, δηλαδή όταν δεν νομιμοποιείται παράλληλα και ο φορέας του δικαιώ-

³⁰⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 1113 ΑΚ «.. Αν η κυριότητα του πράγματος ανήκει σε περισσότερους εξ αδιαίρετου κατ' ιδανικά μέρη, εφαρμόζονται οι διατάξεις για την κοινωνία...».

³⁰⁷ Βλ. αντί άλλων, *Τασίκα* σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1116 αριθ. 2· *Γεωργιάδη* σε ΑΚ Γεωργιάδη- Σταθόπουλου, άρθρο 1116 αριθ. 1.

³⁰⁸ Βλ. αντί άλλων, *Βαθρακοκόλη*, ΕΡΝΟΜΑΚ, άρθρο 1116 αριθ. 8· *Τασίκα* σε ΣΕΑΚ, άρθρο 1116 αριθ.5· *Δασκαλοπούλου* σε ΔΕΑΚ ΙΙ, άρθρο 1116 ΙV αριθ. 4.

³⁰⁹ *Πλεύρη Α*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 99,232· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §28 ΙΙΙ σ. 546· *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 264· *Πίψου*, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 157.

³¹⁰ Στο πλαίσιο της γερμανικής δικονομικής θεωρίας υποστηρίζεται και η άποψη ότι κριτήριο για την επέκταση ή μη των υποκειμενικών ορίων της εκκρεμοδικίας και του δεδικασμένου στον αληθή δικαιούχο/διάδικο αποτελεί η εξουσία διάθεσης του επίδικου αντικείμενου εκ μέρους του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι όταν ο μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος έχει εξουσία να διαθέσει το επίδικο αντικείμενο, τότε το δεδικασμένο επεκτείνεται και στον αληθή δικαιούχο ή υπόχρεο διάδικο. Και αυτό καθώς, σύμφωνα πάντα με την εν λόγω άποψη, οι διαδικαστικές πράξεις, αν και δεν αποτελούν διάθεση κατά την ουσιαστική έννοια του όρου, εντούτοις μπορούν να δημιουργήσουν καταστάσεις, που εξομοιώνονται με διάθεση. Βλ. αντί άλλων *Πλεύρη Α.*, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι, σ. 353· *Κονδύλης*, Το Δεδικασμένο, §28 σ. 543, με περαιτέρω παραπομπές στη γερμανική δικονομική θεωρία.

ματος ή της υποχρέωσης, τότε είναι δογματικά συνεπές να δεσμεύεται από την εκκρεμοδικία και το δεδικασμένο της απόφασης και ο αληθής δικαιούχος ή υπόχρεος³¹¹. Και αυτό επειδή θα ήταν ανεπιεικές για τον αντίδικο, που ήταν υποχρεωμένος να διεξαγάγει δίκη μόνο με τον μη δικαιούχο ή μη υπόχρεο διάδικο, η εκδιδόμενη απόφαση να μη δεσμεύει το φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης³¹². Αντίθετα, όταν υφίσταται παράλληλη νομιμοποίηση του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου με τον φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης, δεν μπορεί να επεκταθεί το δεδικασμένο της απόφασης που θα εκδοθεί μεταξύ του αντιδίκου και του μη δικαιούχου στον αληθινό φορέα του δικαιώματος : εφόσον ο φορέας του δικαιώματος ή της υποχρέωσης νομιμοποιείται παράλληλα για τη διεξαγωγή της δίκης, δεν υφίσταται λόγος αποκλεισμού της επέκτασης του δεδικασμένου³¹³. Επίσης δεν μπορεί να ευδοκιμήσει και η ένσταση της εκκρεμοδικίας³¹⁴.

Αν ακολουθηθεί, λοιπόν, η παραπάνω κρατούσα άποψη και στα προαναφερόμενα παραδείγματα του εμπραγμάτου δικαίου³¹⁵, τότε αντιλαμβάνεται κανείς ότι στην περίπτωση του άρθρου 1116 ΑΚ, εφόσον ο ένας συγκύριος ασκήσει αγωγή εναντίον τρίτου, ζητώντας την απόδοση του πράγματος σε όλους, τότε το δεδικασμένο που θα προκύψει από την τελεσίδικη απόφαση, δεν θα δεσμεύει τους υπόλοιπους συγκυρίους, εφόσον πρόκειται για περίπτωση που υπάγεται στην παράλληλη - συντρέχουσα νομιμοποίηση του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου.

³¹¹ Βλ. αντί άλλων *Κουσόβλη*, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, σ. 49-51· *Αρβανιτάκη*, Οι διάδικοι, §2 σ. 92,95· *Κονδύλη*, Το Δεδικασμένο, §28 σ. 545· *Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 325 σ.1 34· *Δεληκωστόπουλο-Σινανιώτη*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙ, άρθρο 225 σ. 173· *Νίκα*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 261-4· *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 αριθ. 532 επ.

³¹² *Καλαβρός*, ΠολΔ, §38 αριθ. 536. Αντίθετος ο *Μπέης*, *Εμπράγματα Αγωγές*, 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ένωσης Ελλήνων Δικονομολόγων, σ. 91 επ. (σ.112), ο οποίος υποστηρίζει ότι η ανεξέταστη μεταφορά των γερμανικών ερμηνειών για τη δίχως άλλο δέσμευση από το δεδικασμένο του αληθούς φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης, όταν ο μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος νομιμοποιείται αποκλειστικώς, δεν μπορεί να ενταχθεί εύρυθμα στην ελληνική πολιτική δικονομία. Και αυτό καθώς, σε αντίθεση με το γερμανικό δίκαιο όπου δεν υφίστανται οι θεσμοί της προσεπίκλησης και της τριτανακοπής, στην Ελλάδα το δικαίωμα ακρόασης του δικαιούχου ή υπόχρεου διαδίκου, μπορεί να εξασφαλιστεί με άλλους δικονομικούς θεσμούς, όπως είναι η προσεπίκληση (87 ΚΠολΔ), η οποία καθιστά το φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης διάδικο, η ανακοίνωση (91 ΚΠολΔ), η οποία στερεί από το διάδικο το δικαίωμα της τριτανακοπής εάν δεν ασκήσει παρέμβαση (92 ΚΠολΔ) ή η τριτανακοπή (583 επ. ΚΠολΔ). Βλ., όμως, και *Πίψου*, *ΔικΖητΕμπρΑγ*, υποσημ. 441 σ. 158, η οποία υποστηρίζει ότι η αδυναμία διεξαγωγής παράλληλης δίκης από τον αληθή δικαιούχο αποκλείεται, όχι λόγω της εκκρεμοδικίας, όπως υποστηρίζει η κρατούσα άποψη, αλλά λόγω της έλλειψης της ενεργητικής νομιμοποίησης αυτού, η οποία συνιστά διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης που οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής ως ανομιμοποίητης και προηγείται στον έλεγχο του παραδεκτού της αγωγής από την εκκρεμοδικία. Ομοίως και ο *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 261-262. Αντίθετα, ζήτημα εκκρεμοδικίας ανακύπτει όταν ασκείται αρχικά αγωγή από τον αληθινό φορέα του δικαιώματος και ακολουθεί εκείνη του αποκλειστικά νομιμοποιημένου διαδίκου.

³¹³ *Πίψου*, *ΔικΖητΕμπρΑγ*, σ. 159.

³¹⁴ *Νίκας*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 262-263· *Σινανιώτης*, ΕρμΚΠολΔ ΙΙΙ, άρθρο 225 σ. 173· *Πίψου*, *ΔικΖητΕμπρΑγ*, σ. 159.

³¹⁵ Βλ. ανωτέρ. υποσημ. 305-308, σ. 66-67.

Σε επίπεδο εκκρεμοδικίας, εφόσον τα υποκειμενικά όριά της ταυτίζονται με αυτά του δεδικασμένου, και παρά την ταυτότητα του αντικειμένου της διαφοράς των δύο δικών, αν ο ένας συγκύριος ασκήσει την αγωγή του 1116 ΑΚ, τότε δε θα μπορεί να ευδοκιμήσει η ένσταση εκκρεμοδικίας (222 παρ. 2 ΚΠολΔ)³¹⁶.

Ωστόσο, η κρατούσα άποψη στην ελληνική επιστήμη δέχεται ότι είναι θεμιτή και τελολογικά επιβεβλημένη η παραδοχή ότι το ευνοϊκό δεδικασμένο της απόφασης του μη δικαιούχου ή μη υπόχρεου διαδίκου επεκτείνεται και στον αληθή δικαιούχο ή υπόχρεο διάδικο ακόμη και στην περίπτωση της παράλληλης- συντρέχουσας νομιμοποίησης³¹⁷. Αντίθετα, δεν επεκτείνεται στον αληθή δικαιούχο ή υπόχρεο το δεδικασμένο που παράγεται από την απορριπτική απόφαση, εκτός αν ο αληθής δικαιούχος ή υπόχρεος άσκησε παρέμβαση στην προηγούμενη δίκη ανάμεσα στον αντίδικο και στο μη δικαιούχο ή μη υπόχρεο διάδικο. Τούτο, επειδή η επέκταση του δεδικασμένου της δίκης, στην οποία λαμβάνει μέρος ο μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος είναι ανεκτή, όταν δεν προσβάλλεται το δικαίωμα δικαστικής προστασίας του αληθούς δικαιούχου ή υπόχρεου (άρθρο 20 Σ). Και αυτό συμβαίνει, όταν επεκτείνεται το ευνοϊκό δεδικασμένο από τη δίκη που διεξήγαγε ο αντίδικος με το μη δικαιούχο- μη υπόχρεο διάδικο³¹⁸. Περαιτέρω, όταν η απόφαση είναι ευνοϊκή, δεν μπορεί να λεχθεί ότι ο μη συμμετέχων αληθής δικαιούχος ή υπόχρεος βλάπτεται από την απόφαση και, επομένως, ότι έχει έννομο συμφέρον να αποκρούσει την επέκταση του δεδικασμένου σε αυτόν³¹⁹. Απεναντίας, αποκτά το πλεονέκτημα των δικονομικών αποτελεσμάτων της απόφασης, π.χ ενός εκτελεστού τίτλου κατά του αντιδίκου. Εξάλλου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι βλάπτεται ο αντίδικος, αφού ήταν διάδικος και συνεπώς μπορούσε να προβάλει και να αναπτύξει πραγματικούς ισχυρισμούς και να πετύχει την έκδοση μιας ευνοϊκής για τον ίδιο δικαστικής απόφασης³²⁰. Αλλά και ο νομοθέτης φαίνεται να συμπλέει με την κρατούσα άποψη, εφόσον έχει ρυθμίσει ανάλογα τις σχέσεις των άρθρων 326 και 328 ΚΠολΔ, ενώ και στην περίπτωση του τακτικού ενδίκου μέσου της έφεσης έχει προβλέψει ρητά την επέκταση του ευνοϊκού δεδικασμένου σε τρίτο (537 ΚΠολΔ)³²¹.

³¹⁶ Το παράδειγμα αυτό παραθέτει η Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 160.

³¹⁷ Υπέρ αυτής της άποψης αντί άλλων Πλεύρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι, σ. 356-379· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §28 σ. 548-549· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 161-165· Κουσσούλης σε Κεραμέα/Κονδύλη/Νίκα, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 Π αριθ. 5· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 263· ο ίδιος, ΕγγΠολΔ, §97 Π αριθ. 5· Αρβανιτάκης, Χρονικά όρια, §2 σ. 93· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 325 αριθ. 8. Αντίθετος ο Καλαβρός, ΠολΔ, §38 αριθ. 538-541.

³¹⁸ Πλεύρη Α, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 360

³¹⁹ Πλεύρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι, σ. 372· Πίψου, ΔικΖητΕμπρΑγ, σ. 161-2.

³²⁰ Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §28 σ. 548-549· Νίκας, ΕγγΠολΔ, §97 Π αριθ. 5.

³²¹ Πλεύρη Α, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 356,375-8· Κεραμέας, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 208 σ. 490.

Τέλος, η λύση αυτή εξυπηρετεί και την οικονομία της δίκης, αφού αποφεύγονται περιττοί δικαστικοί αγώνες για το ίδιο αντικείμενο, που επιβαρύνουν τους διαδίκους με περιττό κόπο και έξοδα³²².

Στο παράδειγμα, λοιπόν, της συγκυριότητας (1116 ΑΚ), πρέπει να γίνει δεκτό ότι αν νικήσει ο μη δικαιούχος ή μη υπόχρεος διάδικος στην ανοιγείσα δίκη με τον αντίδικο, τότε το ευνοϊκό αυτό δεδικασμένο θα επεκταθεί και στον φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης, ενώ, αντίθετα, το απορριπτικό αποτέλεσμα δεν θα επεκταθεί³²³. Άλλωστε, με αυτή την παραδοχή αποφεύγεται και η έκδοση αντιφατικών αποφάσεων, π.χ με την αποδοχή στη δίκη ενός συγκυρίου της ύπαρξης του δικαιώματος της συγκυριότητας και με την παραδοχή σε επόμενη δίκη που ανοίγεται από άλλο συγκύριο ότι δεν υφίσταται το δικαίωμα αυτό. Τέλος, εφόσον το ευνοϊκό δεδικασμένο επεκτείνεται και στον φορέα του δικαιώματος ή της υποχρέωσης, μπορεί, αντίστοιχα, να ευδοκιμήσει και η ένσταση της εκκρεμοδικίας, εφόσον ένας από τους λοιπούς συγκυρίους ασκήσει παράλληλα την αγωγή του άρθρου 1116 ΑΚ, ζητώντας την απόδοση του πράγματος σε όλους³²⁴.

³²² Πλεύρη Α, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 367-371.

³²³ Πλεύρη Α, Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, σ. 366· Κονδύλης, Το Δεδικασμένο, §28 σ. 549· Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 264· Αντίθετη η Γέσιου-Φαλτσή, Η ομοδικία, §40 Ι σ. 252.

³²⁴ Νίκας, Η ένσταση εκκρεμοδικίας, σ. 263.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΕΙΔΙΚΟΤΕΡΑ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΣΤΙΣ ΕΜΠΡΑΓΜΑΤΕΣ ΑΓΩΓΕΣ

I. Ζητήματα σώρευσης

Επιδιώκοντας την οικονομία της δίκης, ο νομοθέτης, μέσω των άρθρων 218 ΚΠολΔ (αντικειμενική σώρευση) και 219 ΚΠολΔ (επικουρική σώρευση), παρέχει τη δυνατότητα στον ενάγοντα να ενώσει αθροιστικά περισσότερα από ένα αιτήματα δικαστικής προστασίας σε ένα δικόγραφο³²⁵.

Η εξέταση της επικουρικής αγωγής εξαρτάται από την ενδοδιαδικαστική αίρεση της απόρριψης της κύριας αγωγής³²⁶ και επιτρέπεται, ακόμη και όταν σωρεύονται αντιφατικά μεταξύ τους αιτήματα.

Γίνεται λόγος για αντικειμενική σώρευση αγωγών, όταν ο ενάγων σωρεύει στο ίδιο δικόγραφο περισσότερες αιτήσεις, οι οποίες πηγάζουν από την ίδια ή διαφορετική ιστορική αιτία, αφορούν στο ίδιο ή διαφορετικό αντικείμενο και στηρίζονται στον ίδιο ή διαφορετικό λόγο, υπό την απαραίτητη -μεταξύ άλλων- προϋπόθεση να μην αντιφάσκουν μεταξύ τους. Ως αντιφατικές νοούνται οι αιτήσεις, οι οποίες δεν μπορούν να ισχύσουν «συνάμα ως αληθείς»³²⁷.

Στο πεδίο του εμπραγμάτου δικαίου δεν είναι δυνατόν να σωρευθούν αντικειμενικά η διεκδικητική (1094 ΑΚ) με την αρνητική αγωγή (1108 ΑΚ), διότι αντιφάσκουν μεταξύ τους, αφού η διεκδικητική αγωγή προϋποθέτει την ολική προσβολή της κυριότητας του κινητού ή ακινήτου πράγματος, ενώ η αρνητική αγωγή εγείρεται επί μερικής προσβολής της κυριότητας, δηλαδή όταν η προσβολή του δικαιώματος της κυριότητας δεν φτάνει έως το σημείο της ολικής απώλειας της νομής³²⁸. Σε κάθε περίπτωση, επιτρέπεται η αντικειμενική τους σώρευση, όταν καθεμιά από αυτές αφορά σε συγκεκριμένο και διαφορετικό τμήμα του ιδίου ακινήτου³²⁹.

³²⁵ Κεραμεύς, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 76 σ. 209· Μακρίδου, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματα αγωγές, ΕπΑκ 2020, σ. 1 επ. (σ.7).

³²⁶ Μακρίδου, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 219 αριθ. 4.

³²⁷ Μιχελάκης, ΕΕΝ 1947, 247.

³²⁸ Βλ. αντί πολλών ΑΠ 21/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔωδ 24/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔωδ 37/2017, ΕπΑκ 2019,66 με παρατ. Διαμαντόπουλου· Εφ Αθ 883/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠειρ 766/2005, ΕλλΔνη 2006,844· ΠΠρ Ναξ 10/2014 ΕλλΔνη 2014,586 με παρατ. Κατρά· ΠΠρ Αθ 1534/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΛιβαδ 6/2016 ΕφΑΔΠολΔ 2016,414.

³²⁹ ΑΠ 1347/2010 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Πατρών 152/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 5518/2003 ΕλλΔνη 2004,182· ΠΠρ Αθ 2825/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Αθ 401/2013 ΤΝΠ Νόμος.

Περαιτέρω, έχει διατυπωθεί η άποψη σε θεωρία³³⁰ και νομολογία³³¹, ότι είναι παραδεκτή η σώρευση διεκδικητικής και αρνητικής αγωγής, όταν, εκτός από την απόδοση του ακινήτου, ζητείται και η κατεδάφιση και απομάκρυνση κατασκευασμάτων και κτισμάτων, που έχουν ανεγερθεί σε αυτό. Νομικό έρεισμα της σώρευσης αυτής αποτελούν τα άρθρα 1108 παρ.1 εδ. α ΑΚ και 1094 ΑΚ. Ωστόσο, ορθά υποστηρίχθηκε³³², ότι η απόδοση του διεκδικούμενου ακινήτου δεν συμβιβάζεται με την υποχρέωση του εναγομένου να κατεδαφίσει το κτίσμα ή να απομακρύνει την εγκατάσταση, που κατασκεύασε στο καταληφθέν ακίνητο. Και αυτό καθώς, μετά την απόδοση του ακινήτου, αποκαθίσταται η κυριότητα στην κατάσταση που ευρισκόταν πριν την προσβολή της, δηλαδή, την αφαίρεση ή κατακράτηση του υλικού της υποβάθρου ενάντια στη θέληση του κυρίου, ενώ το ανεγερθέν κατασκεύασμα περιέρχεται στην κυριότητα και στη σφαίρα επιρροής του ενάγοντος-κυρίου. Ως εκ τούτου, ο εναγόμενος δεν μπορεί να επέμβει σε αλλότριο ακίνητο, προκειμένου να κατεδαφίσει το κτίσμα ή να απομακρύνει την εγκατάσταση από αυτό. Άλλωστε, αν ο ενάγων δεν επιθυμεί το κτίσμα, μετά την απόκτηση του ακινήτου, μπορεί να το κατεδαφίσει ο ίδιος, αφού μπορεί να το διαθέτει κατά βούληση. Ωστόσο, επιτρεπτά σωρεύεται, σύμφωνα με αυτή την-ορθότερη κατά την άποψη της γράφουσας-γνώμη, διεκδικητική αγωγή με αίτημα για κατεδάφιση του κτίσματος και απόδοση του ακινήτου, καθώς γίνεται δεκτό ότι πρόκειται για αίτημα αποκατάστασης των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (in natura) σύμφωνα με τις διατάξεις περί αδικοπραξιών (1099, 297 εδ. α, 298 και 914 ΑΚ) και όχι για αρνητική αγωγή (1108 παρ.1 εδ. α ΑΚ).

Ομοίως αντιφατικές είναι οι αγωγές αποβολής από τη νομή (987 ΑΚ), με τις αγωγές διατάραξης της νομής (989 ΑΚ), εκτός αν αφορούν σε διαφορετικά τμήματα του ίδιου ακινήτου³³³.

Σε κάθε περίπτωση, η ένωση αντιφατικών αιτημάτων δικαστικής προστασίας στο ίδιο δικόγραφο επιφέρει, κατά την κρατούσα μάλλον άποψη, τον χωρισμό των αντιφασκουσών αγωγών -με μη οριστική απόφαση- σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 218 παρ.2 ΚΠολΔ, ώστε να παρασχεθεί στον ενάγοντα η δυνατότητα να επιλέξει ποια αγωγή θα

³³⁰ Παπαδόπουλος, ΑγΕμπρΔ, §117 σ. 306-7·Γεωργιάδης, ΕμπρΔ, §58 IV αριθ. 92· ο ίδιος σε ΑΚ Γεωργιάδη-Σταθόπουλου, άρθρο 1094 αριθ. 41.

³³¹ ΑΠ 612/2002 ΤΝΠ Νόμος· Εφαθ 2211/2000, ΕλλΔνη 2000,797.

³³² ΟΛΑΠ 4/2016 ΕλλΔνη 2017,389 με παρατ. Καποδίστρια· Διαμαντόπουλος σε Διαμαντόπουλο/Μακρίδου/Απαλαγάκη, σ. 230·ΕφΔυτΣτΕλλ 20/2020 ΤΝΠ Νόμος· Εφαθ 883/2010 ΕλλΔνη 2010,1666· ΕφΘες 725/1995, ΕλλΔνη 1995,888·ΜΠρΛιβαδ 6/2016 ΕφαΔΠολΔ 2016,414 επ. (416).

³³³ Εφαθ 5048/2018 ΤΝΠ Νόμος· Εφαθ 1583/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Πειρ 3831/2005 ΧρΙΔ 2006,422·ΜΠρΗρακλ 77/2020, ΕπΑκ 2020,356·ΕπΚρωπ 36/2017, ΝοΒ 2017, 874.

ασκήσει³³⁴. Δηλαδή, μετά τον χωρισμό, δημιουργούνται παράλληλες δίκες με ανεξάρτητη πορεία. Υποστηρίζεται, βέβαια, και η αντίθετη άποψη, βάσει της οποίας αν και οι δύο αγωγές αντιφάσκουν μεταξύ τους, δεν είναι απαραίτητος ο χωρισμός τους, διότι προηγείται ο έλεγχος του παραδεκτού και νόμου βάσιμου της καθεμίας από αυτές και η τυχόν απόρριψη της μίας εξ αυτών, ως απαράδεκτης ή ως μη νόμιμη. Με τη λύση αυτή, εξυπηρετείται η οικονομία της δίκης, ενώ αποφεύγονται άσκοπες δικαστικές δαπάνες των διαδίκων³³⁵.

II. Εγγραφή στα βιβλία διεκδικήσεων

Σύμφωνα με το άρθρο 220 παρ. 1 ΚΠολΔ «.. Αγωγές, στις οποίες περιλαμβάνονται και αναγνωριστικές ή ανακοπές εμπράγματα, μικτές ή νομής, εκτός από τα ασφαλιστικά μέτρα νομής, καθώς και αγωγές διάρρηξης δικαιοπραξίας ως καταδολιευτικής, όταν αφορούν ακίνητα, εγγράφονται ύστερα από αίτηση του ενάγοντος ή ανακόπτοντος στα βιβλία διεκδικήσεων του γραφείου της περιφέρειας όπου βρίσκεται το ακίνητο μέσα σε τριάντα ημέρες από την κατάθεσή τους, διαφορετικά απορρίπτονται και αυτεπαγγέλτως ως απαράδεκτες...».

Με τη διάταξη αυτή, θεσπίζεται ειδική διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης, που ανάγεται στο αντικείμενό της και η οποία ελέγχεται αυτεπάγγελτα από το επιληφθέν δικαστήριο³³⁶. Σκοπός της εν λόγω διάταξης είναι η προστασία των συναλλαγών επί των ακινήτων, μέσω της προστασίας των ειδικών διαδόχων, οι οποίοι αποκτούν το επίδικο αντικείμενο κατά τη διάρκεια της εκκρεμοδικίας και, ως εκ τούτου, δεσμεύονται τόσο από το δεδικασμένο όσο και από την εκτελεστότητα της απόφασης που εκδίδεται μεταξύ των διαδίκων (άρθρα 325 αριθ.1 και 919 αριθ.1 ΚΠολΔ)³³⁷.

³³⁴ ΕφΠατρ 152/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 883/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔυτΣτΕλλ 17/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔωδ 5518/2003 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Αθ 2319/2013 ΤΝΠ Νόμος. Κατά τον Διαμαντόπουλο σε κάθε περίπτωση, πριν διαταχθεί ο χωρισμός των αγωγών, θα πρέπει να προηγείται η καθοδηγητική εξουσία του δικαστηρίου- κατά το άρθρο 236 ΚΠολΔ- για άρση της αντίφασης. Μόνον, όταν δεν αρθεί η αντίφαση θα πρέπει να διατάσσεται, ως *ultima ratio*, ο χωρισμός των αντιφατικών αιτημάτων βλ. Διαμαντόπουλο σε Διαμαντόπουλο/Μακρίδου/Απαλαγάκη, σ. 229.

³³⁵ ΑΠ 1347/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΔωδ 128/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΛιβαδ 6/2016 ΕφΑΔΠολΔ 2016,414· υπέρ αυτής της άποψης από τη θεωρία αντί άλλων: Μακρίδου, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματα αγωγές, ΕπΑκ 2020, σ. 1 επ. (σ.7)· Διαμαντόπουλος σε Διαμαντόπουλο/Μακρίδου/Απαλαγάκη, σ. 226.

³³⁶ ΠΠρΘηβ 10/2018 ΤΝΠ Νόμος· από τη θεωρία, βλ. Κεραμέα, Αστ.Δικ.Δίκ, αριθ. 84 σ. 227· Νίκα, ΠολΔ Ι, §33 IV αριθ. 11· Βαλμαντώνη σημείωση σε ΕφΠατρ 121/2019 ΕλλΔνη 2019, 1676-1678.

³³⁷ ΑΠ 254/2007 ΝοΒ 2007, 1589· Εφ Αιγαίου 7/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΕφΑθ 4223/2012 ΕλλΔνη 2013,742 με ενημ. σημ. Κατρά· ΜΠρ Αθ 3268/2003 ΧρΙΔ 2003,546· από τη θεωρία βλ. αντί άλλων Διαμαντόπουλο, Η δίκη των αντιρρήσεων ενώπιον του κτηματολογικού δικαστή, αριθ. 260, ο οποίος τονίζει και την προστασία των συναλλαγών από το ενδεχόμενο να ισχυρισθεί ο τρίτος συναλλασσόμενος

Ειδικότερα, η διάταξη αυτή καθιστά υποχρεωτική την εγγραφή των αγωγών, που περιοριστικά απαριθμεί, στα βιβλία διεκδικήσεων του γραφείου της περιφέρειας όπου βρίσκεται το ακίνητο, εντός 30 ημερών από την κατάθεσή τους. Μετά δε την έναρξη ισχύος του κτηματολογίου, οι εγγραφές που αφορούν σε ακίνητα των κτηματογραφημένων περιοχών γίνονται μόνο στα κτηματολογικά βιβλία και λοιπά τηρούμενα στοιχεία (άρθρα 12 παρ.1, 12 παρ.5 και 23 παρ.2 ν.2664/1998). Σε αυτά τα φύλλα εγγράφονται κατά το άρθρο 12 παρ.1 στ. ιβ ν.2664/1998 και οι κατά το άρθρο 220 ΚΠολΔ αγωγές και ανακοπές. Μάλιστα, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 23 παρ. 2 ν. 2664/1998, τα βιβλία που τηρούσε έως την έναρξη ισχύος του Κτηματολογίου το αρμόδιο Υποθηκοφυλακείο επέχουν θέση αρχείου, το οποίο εξακολουθεί να φυλάσσεται στο Υποθηκοφυλακείο³³⁸. Η παράλειψη εγγραφής των ανωτέρω αγωγών στα κτηματολογικά φύλλα επάγεται, κατά το άρθρο 12 παρ. 5 ν.2664/1998, τις έννομες συνέπειες που προβλέπουν οι αντίστοιχες διατάξεις του ουσιαστικού ή του δικονομικού δικαίου.

Από τα προαναφερόμενα γίνεται σαφές ότι, αν παραληφθεί η εγγραφή των εμπράγματων αγωγών στα βιβλία διεκδικήσεων ή στο κτηματολογικό φύλλο του ακινήτου ή αν γίνει εκπρόθεσμα - δηλαδή μετά την πάροδο τριάντα ημερών από την κατάθεσή τους- δεν είναι απαράδεκτη η συζήτηση, αλλά η ίδια η αγωγή απορρίπτεται αυτεπάγγελτα ως απαράδεκτη³³⁹, αφού, όπως τονίζει η νομολογία, δεν είναι πλέον δυνατή η καταχώρησή της στα οικεία βιβλία διεκδικήσεων³⁴⁰. Εάν δε το δικαστήριο παραβλέψει αυτό το απαράδεκτο και προχωρήσει στην έκδοση απόφασης, ιδρύεται ο υπ' αριθ. 559 στ. 14 ΚΠολΔ λόγος αναιρέσεως³⁴¹. Παρόλα αυτά, είναι δυνατόν το απαράδεκτο αυτό να αποφευχθεί, αν εφαρμοστεί η διάταξη του άρθρου 227 ΚΠολΔ, μόνον, όμως, όταν η εγγραφή έχει γίνει, αλλά δεν έχει προσκομισθεί από τον ενάγοντα το πιστοποιητικό εγγραφής στα βιβλία διεκδικήσεων³⁴².

με το φερόμενο δικαιούχο την ύπαρξη καλοπιστίας του ως προς το ότι ο τελευταίος ήταν πράγματι δικαιούχος· *Μαργαρίτη Μ./Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 220 αριθ. 1.

³³⁸ ΑΠ 1838/2014 ΕΠολΔ 2015,36 με παρατ. *Διαμαντόπουλου*.

³³⁹ ΑΠ 201/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 387/2015 ΤΝΠ Ισοκράτης· ΑΠ 394/2011 ΧρΙΔ 2012,55· ΑΠ 491/2009 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Αιγ 7/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 498/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Πατρ 9/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Πατρ 122/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Ροδ 43/2018 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Ροδ 43/2018 ΤΝΠ Νόμος. Από τη θεωρία αντί άλλων *Μακρίδου*, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματες αγωγές, *ΕπΑκ* 2020,σ. 1 επ (σ. 8)· *η ίδια*, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, άρθρο 220 αριθ.2· *Κλαμαρής/Κουσουλής/Πανταζόπουλος*, ΠολΔ, §33 Π σ. 515· *Διαμαντόπουλος*, Η δίκη των αντιρρήσεων ενώπιον του κτηματολογικού δικαστή, αριθ. 260.

³⁴⁰ ΕφΔωδ 15/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠειρ 38/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Θηβ 10/2018 ΤΝΠ Νόμος.

³⁴¹ ΑΠ 458/2017 ΕλλΔνη 2017, 1075· ΑΠ 2125/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1054/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 318/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 86//2011 ΤΝΠ Ισοκράτης.

³⁴² ΑΠ 1860/2005 ΕλλΔνη 2006,455· Επ Κω 29/2018 ΤΝΠ Νόμος· *Μακρίδου*, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματες αγωγές, *ΕπΑκ* 2020,σ. 1 επ.(8)· *η ίδια*, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, άρθρο 227 αριθ. 6· *Μαργαρίτης Μ./ Μαργαρίτη Α.*, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 227 αριθ. 3.

Ενδεικτικά παραδείγματα αγωγών που εγγράφονται στα βιβλία διεκδικήσεων αποτελούν η αρνητική αγωγή³⁴³, η αναγνωριστική αγωγή κληρονομικού δικαιώματος, αν στην κληρονομία περιέχονται και ακίνητα³⁴⁴, οι αγωγές νομής³⁴⁵, η αγωγή επιδίκασης της κυριότητας ακινήτου (1010 ΑΚ)³⁴⁶, η διεκδικητική αγωγή³⁴⁷, η αναγνωριστική αγωγή κυριότητας ακινήτου³⁴⁸, η περί κλήρου αγωγή αν περιλαμβάνει ακίνητα³⁴⁹, η αγωγή διανομής ακινήτου³⁵⁰. Αντίθετα, δεν εγγράφονται οι ενοχικές αγωγές, οι οποίες αφορούν σε ακίνητα, όπως η αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας συμβολαίου με το οποίο αποκτήθηκε η κυριότητα επί του ακινήτου³⁵¹, η αγωγή για την καταδίκη του εναγομένου σε δήλωση βούλησης (949 ΚΠολΔ), ακόμη και όταν σωρεύεται αίτημα περί απόδοσης του ακινήτου³⁵² καθώς και η αγωγή ανάκλησης δωρεάς η οποία αφορά ακίνητο³⁵³.

III. Προσκόμιση πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ

Με τον ν. 4223/2013 εισήχθη στη χώρα μας για πρώτη φορά και εν μέσω μιας γενικευμένης δημοσιονομικής κρίσης³⁵⁴ ο Ενιαίος Φόρος Ιδιοκτησίας Ακινήτων (ΕΝΦΙΑ), ο οποίος βαρύνει τα εμπράγματα δικαιώματα επί ακινήτων που βρίσκονται στην Ελλάδα³⁵⁵. Ωστόσο, ο νομοθέτης προσέδωσε και δικονομικό χαρακτήρα στη φορολογική αυτή διάταξη, αφού με το άρθρο 9 παρ.2 του ν. 4223/2013 προστέθηκε η διάταξη του άρθρου 54^A παρ.

³⁴³ Εφ Αιγαίου 7/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Αθ 2715/2014 ΤΝΠ Νόμος.

³⁴⁴ ΑΠ 491/2009 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1290/2002 ΧρΙΔ 2002,921.

³⁴⁵ Ειρ. Κω 29/2018 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ. Αταλάντης 187/2017 ΤΝΠ Νόμος.

³⁴⁶ ΜΠρ Αθ 3268/2003 ΧρΙΔ 2003, 546.

³⁴⁷ ΑΠ 138/2008 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ 141/2019 ΤΝΠ Νόμος.

³⁴⁸ Εφ Πειρ 38/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ 196/2020 ΤΝΠ Νόμος.

³⁴⁹ ΕφΑθ 498/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πειρ 1875/2020 ΤΝΠ Νόμος.

³⁵⁰ ΠΠρ Χαλκιδ 79/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Λαμ 69/2020 ΤΝΠ Νόμος.

³⁵¹ ΜΠρ Χαλκιδικής 128/2001 ΤΝΠ Νόμος.

³⁵² ΑΠ 1361/2008 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Πειρ 701/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 3919/2003 Δ/νη 2005,197.

³⁵³ Εφ Πειρ 544/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Χαλκιδ 5/2017, ΕΠολΔ 2017,196· ΠΠρ Αθ 2826/2014 ΤΝΠ Νόμος.

³⁵⁴ Βλ. Γκίκα, παρατηρήσεις σε ΜΕφΔωδ 120/2018 ΕπΑκ 2019, 374.

³⁵⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ. 2 του ίδιου νόμου « ο ΕΝΦΙΑ επιβάλλεται στα εμπράγματα δικαιώματα της πλήρους κυριότητας, της ψιλής κυριότητας, της επικαρπίας, της οίκησης και της επιφάνειας επί του ακινήτου. Ο ΕΝΦΙΑ επιβάλλεται και στα εμπράγματα ή ενοχικά δικαιώματα της αποκλειστικής χρήσης θέσης στάθμευσης, βοηθητικού χώρου και κολυμβητικής δεξαμενής, που βρίσκονται σε κοινόκτητο κτήμα του ακινήτου και αποτελούν παρακολούθημα των παραπάνω εμπράγματων δικαιωμάτων. Εξαιρετικά επιβάλλεται και στο δικαίωμα της νομής ή οιονεί νομής, της κατοχής, καθώς και στη δέσμευση δικαιωμάτων επί του ακινήτου από ΟΤΑ σύμφωνα με το οριζόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 2».

5, η οποία εισήγαγε μια επιπλέον ειδική διαδικαστική προϋπόθεση της δίκης στις εμπράγματα αγωγές που αφορούν σε ακίνητο³⁵⁶. Δυνάμει της ανωτέρω διάταξης, είναι απαράδεκτη η συζήτηση εμπράγματης αγωγής³⁵⁷ ενώπιον δικαστηρίου ή άλλης αρχής, αν δεν προσκομισθεί μέχρι τη συζήτησή της, κατά περίπτωση, το πιστοποιητικό των παραγράφων 1 ή 3 του άρθρου αυτού, δηλαδή το πιστοποιητικό περί καταβολής ΕΝΦΙΑ.

Με τη διάταξη αυτή ο νόμος εισήγαγε μια μορφή προσωρινού απαραδέκτου³⁵⁸ δηλαδή το απαραδέκτο της συζήτησης των εμπράγματων αγωγών λόγω μη προσκόμισης του πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ³⁵⁹. Συνεπώς, κατά την εφαρμογή αυτού του νόμου, το δικαστήριο όφειλε να απέχει από την εκδίκαση της υπόθεσης και να κηρύττει τη συζήτηση αυτής ως απαράδεκτη. Ωστόσο, η μη κήρυξη αυτής της μορφής του απαραδέκτου, λόγω της μη προσκόμισης του πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ, δεν οδηγούσε ούτε μπορεί να οδηγήσει στην ίδρυση του αναιρετικού λόγου του άρθρου 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ. Και αυτό καθώς, όπως γίνεται δεκτό και επαναλαμβάνεται στη νομολογία, επί παράλειψης κήρυξης του προσωρινού απαραδέκτου, όπως είναι το απαραδέκτο της συζήτησης, ο αναιρετικός λόγος του άρθρου 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ στοιχειοθετείται μόνο σε δύο περιπτώσεις: αφενός μεν όταν το απαραδέκτο επιβάλλεται προς κατοχύρωση του αποτελέσματος της ακυρότητας άλλης διαδικαστικής πράξης που προηγήθηκε, όπως είναι η ακυρότητα της κλήτευσης, αφετέρου δε προς εξασφάλιση της άσκησης δικονομικού δικαιώματος, όπως είναι πρωτίστως το θεμελιώδες δικονομικό δικαίωμα της υπεράσπισης³⁶⁰. Εν προκειμένω, απαράδεκτο, η μη κήρυξη του οποίου από το δικαστήριο της ουσίας δημιουργεί τον παραπάνω λόγο αναίρε-

³⁵⁶ Παπαχρήστου- Δημητράς, Οι προϋποθέσεις παραδεκτής συζήτησης της αγωγής, με αφορμή την αντισυνταγματικότητα της ήδη καταργηθείσας υποχρέωσης προσκόμισης πιστοποιητικού καταβολής ΕΝΦΙΑ, ΕπΑκ 2020, 479.

³⁵⁷ Στην αρχική διατύπωση του νόμου, το πιστοποιητικό περί καταβολής ΕΝΦΙΑ ετίθετο ως προϋπόθεση του παραδέκτου τόσο της συζήτησης εμπράγματης αγωγής όσο και οποιαδήποτε άλλης ενέργειας, ωστόσο ο όρος «οποιαδήποτε άλλη ενέργεια» απαλείφθηκε από το εν λόγω άρθρο με το άρθρο 3 παρ. Γ.4 του ν. 4254/2014, περιορίζοντας έτσι την εφαρμογή της διάταξης αυτής μόνο στη συζήτηση εμπράγματων αγωγών.

³⁵⁸ Γενικότερα γίνεται δεκτό ότι το απαραδέκτο διακρίνεται σε οριστικό, επί απαραδέκτου της ίδιας της αγωγής και σε προσωρινό, επί απαραδέκτου της συζήτησης της αγωγής, ο έλεγχος του οποίου προηγείται του απαραδέκτου της αγωγής. Μάλιστα, όταν η αγωγή απορρίπτεται ως απαράδεκτη εκδίδεται οριστική απόφαση, οπότε μπορεί να προσβληθεί και με το ένδικο μέσο της έφεσης, ενώ η απόφαση επί κήρυξης της συζήτησης της αγωγής ως απαράδεκτης είναι μη οριστική. Επομένως το απαραδέκτο της συζήτησης της αγωγής είναι ηπιότερης έντασης από το απαραδέκτο της αγωγής. Βλ. σχετ. Νίκα, ΠολΔ Ι, §33 VIII αριθ. 19· Μαθθία, σχόλιο υπό ΠΠρΑθ 2757/1988, ΕλλΔνη 1991,997· Χριστοδούλου, σχόλιο υπό ΠΠρΑθ 2757/1998, ΕλλΔνη 1991, 997.

³⁵⁹ Ωστόσο από την επισκόπηση της νομολογίας παρατηρεί κανείς ότι εφαρμοζόταν η διάταξη του άρθρου 227 ΚΠολΔ και καλούνταν τηλεφωνικά ο διάδικος για να προσκομίσει το εν λόγω πιστοποιητικό· βλ. ενδεικτικά ΜΠρ Λαμ 293/2014 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ Αταλ 187/2017 ΤΝΠ Νόμος· Ειρ Ροδ 152/2014 ΤΝΠ Νόμος.

³⁶⁰ ΟΛΑΠ 2/2001 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 12/2000 ΤΝΠ Νόμος.

σης, δεν καθιερώνεται, όταν οι επιταγές για αναβολή της συζήτησης ή αναστολή της προόδου της δίκης περιέχονται όχι στις διατάξεις του ΚΠολΔ, που ρυθμίζουν τη διαδικασία, αλλά σε διατάξεις νόμων, που επιδιώκουν μόνον φορολογικούς σκοπούς. Και αυτό, καθώς οι τελευταίοι μπορεί να επιτευχθούν και με άλλα μέσα, δηλαδή με την ενέργεια των φορολογικών οργάνων, χωρίς να απαιτείται και η αναίρεση της απόφασης για την επίτευξη των επιδιωκόμενων φορολογικών/δημοσιονομικών σκοπών, οι οποίοι δεν επιδρούν στην έκβαση της δίκης και συνακόλουθα και στην ορθή απονομή της δικαιοσύνης³⁶¹.

Ωστόσο, έχει κριθεί ότι η διάταξη του άρθρου 54^A του ν. 4223/2013 αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 17 (δικαίωμα ιδιοκτησίας), 20 (δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας), 25 (αρχή της αναλογικότητας) του Συντάγματος και επομένως είναι αντισυνταγματική αλλά και στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, στο οποίο κατοχυρώνεται το θεμελιώδες δικαίωμα του πολίτη για παροχή έννομης προστασίας. Ειδικότερα, η νομολογία έκρινε ότι η επιβολή φορολογίας από την πλευρά του Κράτους θα πρέπει να τελεί σε σχέση αναλογίας με το, εξίσου προστατευόμενο, δικαίωμα της περιουσίας των πολιτών, ώστε να υπάρχει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των απαιτήσεων του δημοσίου συμφέροντος και των επιταγών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Με την εν λόγω διάταξη τίθεται ένας δικονομικός φραγμός, προς εξυπηρέτηση των ταμειακών συμφερόντων του Κράτους, ο οποίος, μάλιστα, στερεί από τον μέσο πολίτη την δυνατότητα προσφυγής στη Δικαιοσύνη. Καθιδρύει, δηλαδή, «διακριτική μεταχείριση» του Κράτους, που τίθεται σε πλεονεκτικότερη θέση έναντι των πολιτών και συρρικνώνει το συνταγματικό δικαίωμά τους για παροχή δικαστικής προστασίας. Εξάλλου, στόχος της δίκης πρέπει να είναι πάντοτε η έκδοση απόφασης επί της ουσίας και οι διαδικαστικές προϋποθέσεις πρέπει να εξασφαλίζουν την ομαλή και απρόσκοπτη διαδικασία και να εγγυώνται την ορθότητα της δικαστικής απόφασης³⁶².

Ειδικά στην περίπτωση της διεκδικητικής αγωγής (1094 ΑΚ), με την οποία ο ενάγων αξιώνει την αναγνώριση της κυριότητας και την απόδοση του πράγματος από τον εναγόμενο που νέμεται ή κατέχει το ακίνητο, δεν νοείται να είναι φορολογικά υπόχρεοι για το ίδιο ακίνητο, τόσο ο ενάγων που το διεκδικεί όσο και ο εναγόμενος που το νέμεται. Ωστόσο, το άρθρο 54^A του ν. 4223/2013 επέτρεπε την πολλαπλή φορολόγηση του ίδιου

³⁶¹ ΟΛΑΠ 1331/1985 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1143/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 757/2017 ΤΝΠ Νόμος.

³⁶² ΑΠ 1143/2019 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Δωδ 195/2018 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Δωδ 120/2018 ΕπΑκ 2019, 374· Εφ Κρήτης 19/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Αθ 89/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Λαμ 69/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πατρ 5/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Θεσ 16545/2018 αδημ· ΜΠρ Καλαμ 139/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Πειρ 218/2016 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Κω 313/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Χαν 210/2014 ΤΝΠ Νόμος.

ακινήτου και μάλιστα με μη δυνατότητα επιστροφής του καταβληθέντος φόρου στον ηττηθέντα διάδικο, συγχρόνως δε ο εναγόμενος έπρεπε να καταβάλει φόρο για ένα ιδιοκτησιακό αγαθό που τελούσε σε επιδικία και το οποίο δεν απολάμβανε³⁶³.

Χάρη στη νομολογία, ο νομοθέτης με το άρθρο 13 παρ. 6 του ν. 4474/2017 και με ημερομηνία έναρξης ισχύος την 1.1.2017, τροποποίησε την επίμαχη διάταξη του άρθρου 54^A παρ.5 του ν.4223/2013 ως εξής : *«είναι απαράδεκτη η συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου εμπράγματης αγωγής επί ακινήτου, πλην της μονομερούς εγγραφής υποθήκης ή προσημειώσεως υποθήκης ή της άρσης κατάσχεσης, αν δεν προσκομισθεί από τον υπόχρεο σε ΕΝΦΙΑ πιστοποιητικό ότι το ίδιο ακίνητο περιλαμβάνεται στη δήλωση ΕΝΦΙΑ και ΦΑΠ κατά περίπτωση, για τα πέντε (5) προηγούμενα έτη»*. Τίθεται, λοιπόν, ως όρος για το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής όχι η προσκόμιση πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ, αλλά η προσκόμιση πιστοποιητικού στο οποίο αναφέρεται, ότι το ακίνητο περιλαμβάνεται στη δήλωση ΕΝΦΙΑ και ΦΑΠ των πέντε προηγούμενων ετών, δίχως, δηλαδή, η εξόφληση ή μη του ΕΝΦΙΑ να συρρικνώνει το δικαίωμα της αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των πολιτών³⁶⁴. Συνεπώς, οι κρίσεις για την αντισυνταγματικότητα της διάταξης θα πρέπει να περιορίζονται μόνον σε όσες υποθέσεις υπάγονται στο προϊσχύον καθεστώς, διαφορετικά η απόφαση θα πάσχει από εσφαλμένη ερμηνεία και εφαρμογή του νόμου, διότι η κρίση για την αντισυνταγματικότητα αφορά στην καταργημένη διάταξη, ενώ η νέα ρύθμιση κρίνεται συνταγματική³⁶⁵. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι με την υπ' αριθ. Α.1008/18-01-2021(ΦΕΚ 229 Β/2021) απόφαση της ΑΑΔΕ τροποποιείται εκ νέου ο νόμος και με το άρθρο 6 ορίζεται ότι *« στις περιπτώσεις κατά τις οποίες για τη συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου εμπράγματης αγωγής επί ακινήτου απαιτείται πιστοποιητικό ΕΝΦΙΑ, ο φορολογούμενος, αντί του πιστοποιητικού, δύναται να υποβάλει τις πράξεις προσδιορισμού ΕΝΦΙΑ των πέντε προηγούμενων ετών, από τις οποίες προκύπτει ότι το ακίνητο περιλαμβάνεται στις δηλώσεις ΕΝΦΙΑ, ή την υπεύθυνη δήλωση της παρ. 2 του άρθρου 1 της παρούσας³⁶⁶, κατά*

³⁶³ ΠΠρ Θεσ 1200/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Θεσ 15203/2014 Αρμ. 2014, 1854· ΜΠρ Ρόδ 153/2015 ΤΝΠ Νόμος.

³⁶⁴ ΕιρΡοδ 189/2019 ΤΝΠ Νόμος· Γκίκα, παρατηρήσεις σε ΜΕφΔωδ 120/2018 ΕπΑκ 2019, 374.

³⁶⁵ Πλιάτσικας, Η διόρθωση ανακριβούς πρώτης κτηματολογικής εγγραφής αριθ.436· Παπαχρήστου- Δημητράς, Οι προϋποθέσεις παραδεκτής συζήτησης της αγωγής, με αφορμή την αντισυνταγματικότητα της ήδη καταργηθείσας υποχρέωσης προσκόμισης πιστοποιητικού καταβολής ΕΝΦΙΑ, ΕπΑκ 2020, 479

³⁶⁶ Κατά το άρθρο 1 παρ. 2 *«...Στις περιπτώσεις που ο φορολογούμενος απέκτησε δικαίωμα επί ακινήτου μετά την 1^η Ιανουαρίου του έτους ή των ετών για τα οποία απαιτείται αυτό, για το έτος ή τα έτη αυτά, αντί του πιστοποιητικού, προσκομίζει υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 του ν. 1599/1986, με την οποία δηλώνει τα στοιχεία του ακινήτου, τον χρόνο απόκτησης του δικαιώματος επί του ακινήτου καθώς και ότι δεν είχε υποχρέωση να το συμπεριλάβει στη δήλωση ΕΝΦΙΑ των εν λόγω ετών...»*.

περίπτωση»³⁶⁷. Σε κάθε περίπτωση, εάν δεν προσκομίζεται το πιστοποιητικό ΕΝΦΙΑ μπορεί να διαταχθεί η επανάληψη της δίκης κατά το άρθρο 254 ΚΠολΔ για να προσκομισθεί το πιστοποιητικό ή να εφαρμοστούν τα άρθρα 227 και 232 ΚΠολΔ και να υποδειχθεί από το δικαστή η προσκόμισή τους³⁶⁸.

IV. Προσκόμιση πιστοποιητικού άρθρου 5 ν. 2308/1995

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 2 του ν. 2308/1995 «...Κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της ημερομηνίας έναρξης της ανάρτησης των προσωρινών κτηματολογικών πινάκων και διαγραμμάτων έως τις πρώτες εγγραφές, δεν επιτρέπεται, χωρίς προσκόμιση του πιστοποιητικού κτηματογραφούμενου ακινήτου που προβλέπεται στην παράγραφο 1, η συζήτηση ενώπιον δικαστηρίου, υπόθεσης, που έχει ως αντικείμενο εγγραπτό στα κτηματολογικά βιβλία δικαίωμα, εφόσον τη συζήτηση της υπόθεσης επισπεύδει ο υπόχρεος σε υποβολή δήλωσης...». Ειδικά, λοιπόν, στην περίπτωση που το επίδικο ακίνητο βρίσκεται σε υπό κτηματογράφηση περιοχή, για το παραδεκτό της συζήτησης της αγωγής, απαιτείται η προσκόμιση του προβλεπόμενου από το άρθρο 5 του ν. 2308/1995 πιστοποιητικού κτηματογραφούμενου ακινήτου³⁶⁹, που εκδίδεται από το Γραφείο Κτηματογράφησης, έως και τη συζήτηση της αγωγής (237 παρ.4 και 5 ΚΠολΔ). Διαφορετικά, η μη προσκόμισή του συνεπάγεται το απαράδεκτο της συζήτησης της αγωγής³⁷⁰. Αντίθετα, αν η αγωγή συζητείται μετά την έναρξη ισχύος του Εθνικού Κτηματολογίου σε μία περιοχή, η μη προσκόμισή του δεν δημιουργεί απαράδεκτο.

Όπως και στην περίπτωση της μη προσκόμισης πιστοποιητικού ΕΝΦΙΑ, έτσι και εδώ, ισχύουν οι ίδιες παρατηρήσεις ως προς την ίδρυση του αναιρετικού λόγου του άρθρου 559 αριθ.14 ΚΠολΔ. Ειδικότερα, εφόσον και εδώ πρόκειται για προσωρινό απαράδεκτο, ως απαράδεκτο της συζήτησης, δεν ιδρύεται ο λόγος αναίρεσης του άρθρου 559 αριθ. 14 ΚΠολΔ, λόγω μη προσκόμισης του πιστοποιητικού του άρθρου 5 παρ. 2 του ν. 2308/1995,

³⁶⁷ Μάλιστα, με την απόφαση αυτή, τίθεται το πιστοποιητικό ΕΝΦΙΑ, ως προϋπόθεση του παραδεκτού της συζήτησης και της εξάλειψης της υποθήκης ή της προσημείωσης υποθήκης (άρθρο 4 παρ.4).

³⁶⁸ *Εμμανουηλίδου Κωνσταντία (εφέτης)*, εισήγηση σε επιμορφωτικό σεμινάριο ΕΣΔΙ, Οι Ειρηνοδίκες ως λειτουργοί της Δικαιοσύνης, σ.12 δημοσιευμένη σε https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/emmanouilidou_June2018.pdf

³⁶⁹ Στην αρχική διατύπωση του νόμου γινόταν λόγος για «κτηματογραφικό απόσπασμα», μετά με το ν. 3127/2003 μετονομάστηκε σε «πιστοποιητικό υποβολής δήλωσης» και τέλος με το ν. 4164/2013 σε «πιστοποιητικό κτηματογραφούμενου ακινήτου».

³⁷⁰ ΑΠ 1175/2014 ΕλλΔνη 2017,78 επ. με παρατηρήσεις *Διαμαντόπουλου*· ΑΠ 1206/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 452/2011 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 390/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1467/2005 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΠατρ 121/2019 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Δυτ Στερ Ελλ 130/2013 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρΡοδ 175/2007 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Αθ 2616/2007 ΤΝΠ Ισοκράτης.

διότι το προσωρινό απαράδεκτο δεν επιβάλλεται εδώ προς κατοχύρωση ακυρότητας άλλης διαδικαστικής πράξης ή προς εξασφάλιση της άσκησης δικονομικού δικαιώματος, αλλά αφορά σε σκοπούς της κτηματογράφησης, οι οποίοι μπορούν να επιτευχθούν και με άλλα μέσα και δεν επηρεάζουν την έκβαση της δίκης και την ορθή απονομή της δικαιοσύνης³⁷¹.

Σε κάθε περίπτωση, εφόσον δεν προσκομίζεται το πιστοποιητικό αυτό, ο δικαστής μπορεί να ενεργοποιήσει τις διατάξεις των άρθρων 227, 232 και 254 ΚΠολΔ, καλώντας τον υπόχρεο να προσκομίσει το πιστοποιητικό του άρθρου 2308/1995³⁷².

V. Καταβολή δικαστικού ενσήμου

Από τις διατάξεις των άρθρων 271 επ. ΚΠολΔ περί ερημοδικίας των διαδίκων στην πολιτική δίκη, γίνεται αντιληπτό ότι ο νομοθέτης αναγνωρίζει και την πλασματική ερημοδικία, δηλαδή την περίπτωση κατά την οποία ένας από τους διαδίκους δε μετέχει κανονικά-προσηκόντως στη δίκη³⁷³. Στην τακτική δε διαδικασία μετά και τις αλλαγές του ν. 4335/2015, ως κανονική συμμετοχή στη δίκη νοείται, μεταξύ άλλων, η κατάθεση προτάσεων στα χρονικό πλαίσιο που θέτει ο νόμος στο άρθρο 237 ΚΠολΔ, δηλαδή εντός 100 ημερών από την κατάθεση του εισαγωγικού της δίκης δικογράφου³⁷⁴.

Μια περίπτωση, λοιπόν, πλασματικής ερημοδικίας, που ενδέχεται να εμφανιστεί στην πράξη είναι, η μη καταβολή του δικαστικού ενσήμου³⁷⁵ (όπως αυτό εισήχθη στη χώρα μας με το άρθρο 2 του ν. Γ3ΟΗ/1912 και ισχύει έως σήμερα, έχοντας διατρέξει ήδη 4 φάσεις εξέλιξης³⁷⁶) για τις αναγνωριστικές αγωγές του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, ανεξαρτήτως

³⁷¹ ΑΠ 1206/2012, ΑΠ 452/2011, ΑΠ 390/2010 άπασες ΤΝΠ Νόμος Διαμαντόπουλος, Ερασιμοί και Ανταποδόσεις, παρατηρήσεις σε ΑΠ 1175/2014, σ. 71 επ.: ο ίδιος, Η δίκη των αντιρρήσεων ενώπιον του κτηματολογικού δικαστή, §7 αριθ.292.

³⁷² *Εμμανουηλίδου Κωνσταντία(εφέτης)*, εισήγησή της σε σεμινάριο ΕΣΔΙ με θέμα « Οι Ειρηνοδίκες ως λειτουργοί της Δικαιοσύνης», υποσημ.23 σ.12 δημοσιευμένη σε https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/emmanouilidou_June2018.pdf.

³⁷³ Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §72 ΙΙ αριθ. 6·Μακρίδου, Η τακτική διαδικασία, άρθρο 272 αριθ. 2.

³⁷⁴ Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 271 αριθ. 2.

³⁷⁵ Νίκας, ΠολΔ ΙΙ, §72 ΙΙ αριθ. 6· ο ίδιος, ΕγγΠολΔ, §72 ΙΙ αριθ.6·Μακρίδου, Η τακτική διαδικασία, άρθρο 272 αριθ. 3.

³⁷⁶ Το δικαστικό ένσημο εισήχθη αρχικά στην ελληνική έννομη τάξη με το άρθρο 2 του ν. Γ3ΟΗ/1912, το οποίο ερμηνεύθηκε αυθεντικά με το άρθρο 7 παρ.3 του Ν.Δ 1544/1942, το οποίο όρισε ότι δεν υπόκεινται σε δικαστικό ένσημο οι αναγνωριστικές αγωγές. Ακολούθησε το άρθρο 70 του ν. 3994/2011 το οποίο τροποποίησε το άρθρο 7 παρ.3 του Ν.Δ 1544/1942 και υπήγαγε τις αναγνωριστικές αγωγές στο οικείο τέλος προκειμένου να αποφευχθεί η συζήτηση προπετών και αβάσιμων αγωγών και να αυξηθούν τα δημόσια έσοδα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, με το άρθρο 21 παρ.1 του ν.4055/2012 ο νομοθέτης τροποποίησε εκ νέου το άρθρο 7 παρ.3 του Ν.Δ 1544/1942 και εξαίρεσε από την υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου τις αναγνωριστικές αγωγές που αφορούσαν μεταξύ άλλων στις εργατικές διαφορές, καθώς και στις αγωγές με αντικείμενο την εξάλειψη υποθήκης και προσημείωσης. Τέλος, με το άρθρο 33 ν.4446/2016 καταργήθηκε το τέλος δικαστικού ενσήμου για τις αναγνωριστικές αγωγές όσο και για τις καταψηφιστικές που τρέπονται σε αναγνωριστικές, διότι κρίθηκε ότι η επιβολή δικαστικού ενσήμου

της φύσης των υποθέσεων και επομένως και για τις εμπράγματα αναγνωριστικές αγωγές. Όλα αυτά τα χρόνια επιβολής του δικαστικού ενσήμου έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις σε θεωρία και νομολογία, ως προς τη συνταγματικότητα αυτού του θεσμού, ιδίως σε σχέση με την αναγνωριστική αγωγή³⁷⁷.

Τελευταία τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου για το δικαστικό ένσημο εισήχθη στη χώρα μας με το άρθρο 42 παρ.1 του ν.4640/2019, ο οποίος όρισε ότι δικαστικό ένσημο επιβάλλεται στις χρηματικά αποτιμητές αναγνωριστικές αγωγές, αρμοδιότητας αποκλειστικά του Πολυμελούς Πρωτοδικείου, εξαιρώντας, δηλαδή, από αυτό τις αναγνωριστικές αγωγές αρμοδιότητας του Ειρηνοδικείου και του Μονομελούς Πρωτοδικείου, καθώς και τις αγωγές εξάλειψης υποθηκών και προσημείωσης καθώς και εκείνες που αφορούν την ακύρωση πλειστηριασμού. Μάλιστα, με τη διαχρονικού δικαίου παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου το δικαστικό ένσημο επιβάλλεται αναδρομικά τόσο στις εκκρεμείς αναγνωριστικές αγωγές, για τις οποίες η πρώτη συζήτηση στο ακροατήριο διενεργείται μετά την 1^η Ιανουαρίου 2020, καθώς και στις αγωγές που έχουν ασκηθεί ως καταψηφιστικές πριν από τη δημοσίευση του παρόντος νόμου, εφόσον έχουν ήδη μετατραπεί ή θα μετατραπούν σε αναγνωριστικές μετά τη δημοσίευσή του και θα εισαχθούν για συζήτηση μετά την ως άνω ημερομηνία.

Μετά την τελευταία, λοιπόν, τροποποίηση το δικαστικό ένσημο επιβάλλεται σε όλες τις αναγνωριστικές αγωγές αρμοδιότητας του Πολυμελούς Πρωτοδικείου και, μάλιστα, αναδρομικά σε όλες τις εκκρεμείς αναγνωριστικές αγωγές για τις οποίες η συζήτηση στο ακροατήριο θα γίνει μετά την 1.1.2020 καθώς και σε όλες τις καταψηφιστικές αγωγές οι οποίες θα τραπούν μετά από αυτό το χρονικό σημείο σε αναγνωριστικές³⁷⁸. Η ρύθμιση

σε αυτές τις αγωγές αποτελεί ανεπίτρεπτο λόγο παρεμπόδισης πρόσβασης στη δικαιοσύνη. Κατά την αιτιολογική έκθεση αυτού του νόμου « *Η ρύθμιση αυτή έρχεται να αποκαταστήσει την έννοια της διαφοροποίησης μεταξύ καταψηφιστικών και αναγνωριστικών αγωγών, καθώς η καταβολή δικαστικού ενσήμου συνδέεται με την εκτελεστότητα, και υπό την έννοια αυτή παρίσταται εύλογο να μην επιβαρύνεται με αυτό η αναγνωριστική αγωγή, στο μέτρο που δεν άγει σε εκτελεστό τίτλο.*».

³⁷⁷Βλ. αντί άλλων Καστανίδη, Αρνητική Αναγνωριστική αγωγή, §18 σ. 252 ο οποίος τονίζει ότι η αναγνωριστική αγωγή και το τέλος δικαστικού ενσήμου διαγράφονται ως θεσμοί ασύμβατοι μεταξύ τους, διότι το δικαστικό ένσημο αποτελεί το τίμημα με το οποίο εξαγοράζεται η μείζων εμβέλεια της καταψηφιστικής αγωγής (δημιουργία εκτελεστού τίτλου).

³⁷⁸ Κατά την αιτιολογική έκθεση του νόμου η επαναφορά του τέλους δικαστικού ενσήμου επιδιώκει την πραγμάτωση διάφορων στόχων, και συγκεκριμένα: α) την ενίσχυση της δυνατότητας της πολιτείας να οργανώνει κατά τον καλύτερο τρόπο το σύστημα απονομής της δικαιοσύνης β) την καταπολέμηση της δικομανίας και τον εξορθολογισμό και την επιτάχυνση της απονομής της δικαιοσύνης, μέσω της αποτροπής προπετών και αβάσιμων αγωγών, γ) την ενίσχυση της διαδικασίας της διαμεσολάβησης και δ) την αύξηση των δημοσίων εσόδων.

αυτή προκάλεσε -και όχι αδικαιολόγητα- έντονες αντιδράσεις από τη θεωρία και τη νομολογία και μάλιστα έχουν εκδοθεί ήδη αποφάσεις οι οποίες- όπως και στο προηγούμενο καθεστώς του ν. 3994/2011 με τον οποίο είχε επιβληθεί το δικαστικό ένσημο στις αναγνωριστικές αγωγές- κρίνουν ότι η επιβολή του δικαστικού ενσήμου στις αναγνωριστικές αγωγές είναι αντισυνταγματική, αφενός μεν διότι παραβιάζει την αρχή της ισότητας (4 Σ), αφετέρου δε διότι αντίκειται στις αρχές του κράτους δικαίου και της παροχής πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας στους πολίτες που θεμελιώνονται στις διατάξεις των άρθρων 20 παρ.1, 26 παρ.3, 94 παρ.4, 95 παρ.5 του Συντάγματος, 6 παρ.1 της ΕΣΔΑ, 1 του πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αυτής, 2 παρ.3 και 14 παρ.1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα.

Ειδικότερα, το δικαίωμα του πολίτη για παροχή έννομης προστασίας από τα δικαστήρια αποτελεί θεμελιώδες συνταγματικό δικαίωμα (άρθρο 20 παρ.1 Σ) που κατοχυρώνεται και από την κυρωθείσα με το ν.δ 53/1974 Ευρωπαϊκή Σύμβαση της Ρώμης του 1950 για τα δικαιώματα του ανθρώπου (άρθρα 6 και 13 ΕΣΔΑ) και αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου. Ο κοινός νομοθέτης μπορεί να θεσπίζει δικονομικές προϋποθέσεις, τέλη και εν γένει διατυπώσεις για την πρόοδο της δίκης, αρκεί αυτές να συνάπτονται προς τη λειτουργία των δικαστηρίων και την ανάγκη αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης. Παρόλα αυτά, οι διατυπώσεις που θέτει ο κοινός νομοθέτης θα πρέπει να μην ισοδυναμούν με άμεση ή έμμεση κατάλυση του προστατευόμενου από τις εν λόγω διατάξεις ατομικού δικαιώματος παροχής έννομης προστασίας, άλλως οι ρυθμίσεις αυτές είναι προδήλως αντισυνταγματικές³⁷⁹. Σύμφωνα με αυτές τις σκέψεις, η υπ' αριθ. 675/2010 απόφαση του ΑΠ έκρινε ότι επιτρεπτά επιβάλλεται η υποχρέωση καταβολής δικαστικού ενσήμου επί των αποτιμητών σε χρήμα κατανηφιστικών αγωγών, χωρίς να αναιρείται με αυτό τον τρόπο το δικαίωμα παροχής έννομης προστασίας του διαδίκου³⁸⁰, δεδομένου ότι το εν λόγω δικαίωμα μπορεί να προστατευθεί ικανοποιητικά με την άσκηση αναγνωριστικού χαρακτήρα αγωγής³⁸¹.

³⁷⁹ ΑΕΔ 27/2004 ΤΝΠ Νόμος· ΟΛΣτΕ 601/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 11137/2018 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 1075/2018 ΤΝΠ Νόμος· ΑΠ 605/2017 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Πατρ 94/2020 ΕφΑΔΠολΔ 2020, 207 με παρατηρήσεις Βεζυρτζή.

³⁸⁰ Εφόσον, μάλιστα, οι κατανηφιστικές αγωγές συναρτώνται με την απόκτηση εκτελεστού τίτλου, χαρακτηριστικό που δεν απαντάται στις αναγνωριστικές αγωγές.

³⁸¹ ΑΠ 675/2010 ΤΝΠ Νόμος.

Πράγματι, όπως επαναλαμβάνει το σκεπτικό όλων των αποφάσεων επί του τότε ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος (ν. 3994/2011) αλλά και έως σήμερα επί του ν.4640/2019, η διαφοροποίηση της αναγνωριστικής από την καταψηφιστική αγωγή και η επιβολή δικαστικού ενσήμου μόνο στην δεύτερη δικαιολογείται από το ότι ο πολίτης μπορεί, με σχετικά ολιγοδάπανη διαδικασία, μεταξύ άλλων, να προστατεύσει εμπράγματα δικαιώματα του, από προσβολή. Η επέκταση καταβολής δικαστικού ενσήμου και στις αναγνωριστικές αγωγές σηματοδοτεί ότι καθίσταται δικονομική προϋπόθεση του παραδεκτού άσκησης αγωγής υπό την αναγνωριστική της μορφή. Η προκαταβολική είσπραξη, λοιπόν, του τέλους από το Δημόσιο, ήδη στο πρώιμο στάδιο της διαδικασίας της δίκης, δεν συνδέεται με τη λειτουργία της δικαιοσύνης και δεν εξυπηρετεί παρά μόνο το ταμειακό συμφέρον του Δημοσίου, το οποίο όμως δεν μπορεί να προτάσσεται των ανθρωπίνων και συνταγματικών δικαιωμάτων. Επίσης, ο προβαλλόμενος σκοπός της επιβολής του τέλους για την αποφυγή προπετών δικών αντιβαίνει στη γενική παραδοχή ότι μόνα αρμόδια να κρίνουν αν μια αγωγή είναι προπετής ή μη είναι τα ίδια τα δικαστήρια, που έχουν ενώπιον τους μία συγκεκριμένη υπόθεση, ενώ στον ΚΠολΔ περιλαμβάνονται ήδη διατάξεις που επιβάλλουν ποινές και κυρώσεις στις προπετείς αγωγές και στις παρελκυστικές δίκες (205, 178-179 ΚΠολΔ)³⁸².

Ωστόσο, πέραν αυτών, υπό το νέο νόμο παρουσιάζεται έντονη η αντίθεσή της επιβολής του δικαστικού ενσήμου μόνο στις αναγνωριστικές αγωγές του Πολυμελούς Πρωτοδικείου με το άρθρο 4 του Σ και την εκεί συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της ισότητας. Και αυτό, επειδή, με τη διαχρονικού δικαίου διάταξη της παρ.2 του άρθρου 42 ν. 4640/2019 επιβάλλεται αναδρομικά τέλος δικαστικού ενσήμου και καθιερώνεται άνιση μεταχείριση μεταξύ εκείνων που επέλεξαν να ασκήσουν εξαρχής αναγνωριστική αγωγή

³⁸²Βλ. ΠΠρΑθ 4557/2014 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Πατρ 104/2014, ΕΠολΔ 2014, 511· ΜΠρ Χαν 3/2013 Ε-ΠολΔ 2013,251 με παρατηρήσεις Γιαννόπουλου· ΜΠρ Αθ 669/2013 Αρμ 2013, 2108· ΕιρΑθ 322/2014 Αρμ. 2015,22. Ωστόσο, υποστηρίχθηκαν και απόψεις υπέρ της επιβολής του δικαστικού ενσήμου στις αναγνωριστικές αγωγές με κύρια προβαλλόμενα επιχειρήματα πρώτον ότι με τις συγκεκριμένες ρυθμίσεις μετατίθεται απλά το στάδιο κατά το οποίο επιβάλλεται νομικά η καταβολή δικαστικού ενσήμου στις αναγνωριστικές αγωγές και αντιμετωπίζεται πλέον ενιαία η διαγνωστική δίκη, αφού ο ενάγων θα υποχρεούτο να καταβάλει το δικαστικό ένσημο αργότερα όταν θα επιθυμούσε να αποκτήσει εκτελεστό τίτλο και θα έπρεπε να εκδώσει διαταγή πληρωμής με βάση την τελεσίδικη αναγνωριστική απόφαση και δεύτερον ότι διατηρούνται σε ισχύ οι διατάξεις του ν. 3226/2004 με τις οποίες παρέχεται νομική αρωγή σε πολίτες χαμηλού εισοδήματος, η οποία εμπεριέχει και την απαλλαγή από το τέλος καταβολής του δικαστικού ενσήμου. Βλ. ΤρΕφΘρ 114/2017 Αρμ.2018,87 με παρατηρήσεις Ακριτίδου· ΠΠρ Αθ 2155/2017 ΕφΑΔΠολΔ 2018,146· ΠΠρΑθ 130/2015 ΤΝΠ Νόμος· ΜΠρ Θεσ 3697/2014 Αρμ. 2015,819· ΜΠρ Θεσ 22937/2013 Αρμ.2013, 2365 με παρατηρήσεις Κουμάνη, ο οποίος ωστόσο είναι αντίθετος στην επιβολή αυτή στις αναγνωριστικές αγωγές.

και όσων ήδη άσκησαν καταψηφιστική αγωγή, την οποία θα μετατρέψουν σε αναγνωριστική. Μάλιστα, η ρύθμιση αυτή αντιβαίνει και στο γενικό κανόνα ότι η μετατροπή της καταψηφιστικής αγωγής σε αναγνωριστική ισοδυναμεί με μερική παραίτηση από το δικόγραφο της αγωγής, η οποία καθιστά την αγωγή ανύπαρκτη αναδρομικά (295, 223 ΚΠολΔ)³⁸³. Περαιτέρω, προβληματισμό δημιουργεί και το γεγονός ότι ο υπολογισμός του τέλους γίνεται βάσει του αιτούμενου και όχι του τελικά επιδικασθέντος ποσού, ενώ δεν προβλέπεται κανένα ανώτατο όριο για τη διασφάλιση του δικαιώματος ακρόασης των οικονομικά ασθενέστερων³⁸⁴. Τέλος, και το επιχείρημα της αιτιολογικής έκθεσης ότι η επιβολή του δικαστικού ενσήμου θα συμβάλει στην ενίσχυση της διαδικασίας της διαμεσολάβησης δεν μπορεί να επικροτηθεί, καθόσον και κατά τα έτη 2012-2016, όταν επιβαλλόταν το δικαστικό ένσημο σε όλες τις αναγνωριστικές αγωγές πλην των ρητά προβλεπόμενων εξαιρέσεων με το ν.4055/2012, ο αριθμός της εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών ήταν ιδιαίτερα μικρός και έτσι η επιβολή του ενσήμου δεν είχε προαγάγει τον θεσμό της διαμεσολάβησης³⁸⁵.

Σε κάθε περίπτωση, η μη καταβολή δικαστικού ενσήμου ισοδυναμεί με πλασματική ερημοδικία του ενάγοντος, η οποία οδηγεί στην απόρριψη της αγωγής ως ουσία αβάσιμης³⁸⁶. Μάλιστα, επειδή απορρίπτεται επί της ουσίας, παράγεται και ουσιαστικό δεδικασμένο. Επομένως, η εκδοθείσα απόφαση μπορεί να προσβληθεί με το τακτικό ένδικο μέσο της έφεσης από τον ερημοδικασθέντα ενάγοντα, χωρίς να απαιτείται η επίκληση κάποιου άλλου λόγου έφεσης, παρά μόνον της ερημοδικίας κατά το άρθρο 513 παρ.1 στ. β ΚΠολΔ. Με την ευδοκίμηση αυτού του λόγου έφεσης, εξαφανίζεται η ερήμην εκδοθείσα απόφαση και η υπόθεση αναδικάζεται από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο, το οποίο λειτουργεί εν προκειμένω ως πρωτοβάθμιο, προκειμένου, συν τοις άλλοις, ο ενάγων-εκκαλών να προσκομίσει το δικαστικό ένσημο³⁸⁷.

³⁸³ ΑΠ 1126/2010 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Αθ 2554/2014, ΕλλΔνη 2015, 822.

³⁸⁴ Βλ. τα επιχειρήματα αυτά σε ΠΠρΑθ 1768/2020 ΕφΑΔΠολΔ 2020, 651· ΠΠρ Πατρ 94/2020 ΕφΑΔΠολΔ 2020, 207 με παρατηρήσεις Βεζυρτζή· ΠΠρ Θεσς 5352/2020 ΤΝΠ Νόμος· ΠΠρ Θεσς 4609/2020 ΤΝΠ Νόμος. Αντίθετα υπέρ τίθενται οι ΕφΠατρ 33/2020 ΤΝΠ Νόμος· Εφ Αθ 15/2019 ΤΝΠ Νόμος.

³⁸⁵ Γιαννόπουλος, Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη, αριθ.2.7.11, σ. 117.

³⁸⁶ ΑΠ 1107/2001 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 15/2019 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΛαρ 36/2012 ΤΝΠ Νόμος· ΕφΑθ 5798/2003 ΕλλΔνη 2004, 535.

³⁸⁷ ΕφΑθ 534/2020 ΤΝΠ Νόμος· Μακρίδου, Ειδικές Διαδικασίες, §5 IV αριθ.41· η ίδια, Τακτική Διαδικασία, άρθρο 272 αριθ.4· Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α, ΕρμΚΠολΔ Ι, άρθρο 272 αριθ. 3.

Επίλογος

Η παρούσα μελέτη επικεντρώθηκε στην ανάδειξη των σημαντικότερων δικονομικών ζητημάτων που ανακύπτουν στο χώρο του εμπραγμάτου δικαίου. Αρχικά, τέθηκαν τα ζητήματα που αφορούν στην καθ' ύλη και κατά τόπον αρμοδιότητα των δικαστηρίων, που επιλαμβάνονται των εμπράγματων αγωγών. Στη συνέχεια, στο δεύτερο μέρος εξετάστηκαν ενδελεχώς τα ζητήματα που ανακύπτουν ως προς τους δύο θεμελιώδεις δικονομικούς θεσμούς, δηλαδή την εκκρεμοδικία και το δεδικασμένο. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος αναλύθηκαν τα ειδικότερα δικονομικά ζητήματα των εμπράγματων αγωγών, τα οποία και ανακύπτουν συχνά στην πράξη και επιφέρουν συνήθως την έννομη συνέπεια του απαραδέκτου είτε της ίδια της αγωγής είτε της συζήτησής της.

Και στα τρία μέρη της παρούσας μελέτης, εξετέθησαν, στο μέτρο του δυνατού, οι υποστηριζόμενες απόψεις τόσο της επιστήμης όσο και της νομολογίας ως προς τα επιμέρους ζητήματα, τα οποία προσεγγίστηκαν από τη σκοπιά του αστικού δικονομικού δικαίου, έχοντας πάντα ως σημείο αναφοράς το εμπράγματο δίκαιο. Από την καταγραφή των απόψεων καταδεικνύεται ότι τα υπό έρευνα ζητήματα αποτέλεσαν και εξακολουθούν να αποτελούν πεδίο έντονου προβληματισμού και επιστημονικού και νομολογιακού διαλόγου. Και αυτό, διότι, μεταξύ άλλων, το εμπράγματο δίκαιο ρυθμίζει ιδιαίτερα πολύπλοκες σχέσεις, οι οποίες δημιουργούν, αντίστοιχα, σύνθετα προβλήματα και στο χώρο του αστικού δικονομικού δικαίου.

Βιβλιογραφία- Αρθρογραφία

- *Απαλαγάκη Χ.*, επιμέλεια (- συνεργάτης), Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας- Ερμηνεία κατ' άρθρο, Ι, 5^η έκδοση, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2017
- *Αρβανιτάκης Π.*, Τα χρονικά όρια του δεδικασμένου, εκδόσεις Σάκκουλα 1995
- *Αρβανιτάκης Π.*, Η επικουρικότητα στην πολιτική δίκη, Διδακτορική Διατριβή Θεσσαλονίκης, 1989
- *Αρβανιτάκης Π.*, Οι διάδικοι στην πολιτική και διοικητική δίκη, εκδόσεις Σάκκουλα 2005
- *Βαθρακοκόιλης Β.*, Η διεκδικητική αγωγή, εκδόσεις Σάκκουλα, 2014
- *Βαθρακοκόιλης Β.*, Ερμηνεία- Νομολογία Αστικού Κώδικα(ΕΡΝΟΜΑΚ), τόμος Δ, Ημιτ. Β', Εμπράγματο Δίκαιο, άρθρα 1142- 1345, εκδόσεις Σάκκουλα 2007
- *Βαλμαντώνης Ι.*, σημείωση σε ΕφΠατρ 121/2019 ΕλλΔνη 6(2019), 1676 επ.
- *Βεζυρτζή Α.*, παρατηρήσεις σε ΠΠρ Πατρ 94/2020 ΕφΑΔΠολΔ 2(2020), 207
- *Γεράκη Κ.*, σχολιασμός σε ΑΠ 406/2009 ΧρΙΔ 9(2009), 825
- *Γέσιου- Φαλτσή- Α. Καΐσης*, Η πολιτική δίκη σε κίνηση Ι, β' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 1985
- *Γέσιου- Φαλτσή*, Η ομοδικία εις την πολιτικήν δίκην, εκδόσεις Σάκκουλα 1970
- *Γέσιου-Φαλτσή*, Προϋποθέσεις αναστολής δυνάμει των διατάξεων για την εκκρεμοδικία και δυνάμει του άρθρου 249 ΚΠολΔ, Γνμδ, ΕφΑΔΠολΔ 3(2018), 225 επ.
- *Γεωργιάδης Απ.*, Εμπράγματο Δίκαιο, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2010
- *Γεωργιάδης Απ.*, Εγχειρίδιο Εμπραγμάτου Δικαίου, εκδόσεις Σάκκουλα 2012
- *Γεωργιάδης Απ./ Σταθόπουλος Μ.*, Αστικός Κώδιξ, κατ' άρθρο ερμηνεία, τόμος V, Εμπράγματο Δίκαιο(άρθρα 947-1117), εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας 1985
- *Γεωργιάδης Απ .*, επιμέλεια(-συνεργάτες), Σύντομη Ερμηνεία του Αστικού Κώδικα, ΙΙ, άρθρα 947-2035, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας 2013
- *Γεωργιάδης Απ.*, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2^η έκδοση, εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας 2008

- *Γεωργιάδης Απ.*, Ποια η έννοια της εμπράγματης αγωγής, παρέμβαση στο 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων Δικονομολόγων με θέμα « Οι εμπράγματες αγωγές», Μήθυμνα Λέσβου, 11-14 Σεπτεμβρίου 1997, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1999 σ. 63 επ.(64)
- *Γεωργιάδου Μ.*, Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, Νομή-Κυριότητα- Δουλείες, ερμηνεία- υποδείγματα με σχόλια, Νομική Βιβλιοθήκη 2015
- *Γιαννόπουλος Π.*, Διαμεσολάβηση και Πολιτική Δίκη, εκδόσεις Σάκκουλα 2020
- *Γιαννόπουλος Π.*, παρατηρήσεις σε ΜΠρ Χαν 3/2013 ΕΠολΔ 2(2013),251
- *Γκίκα Ζ.*, παρατηρήσεις σε ΜΕφΔωδ 120/2018 ΕπΑκ 2(2019), 374 επ.
- *Δεληκωστόπουλος Κ.-Σινανιώτης Α.*, Ερμηνεία(κατ' άρθρον) Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας, I-II, 1968-1969
- *Διαμαντόπουλος Γ.*, Η δίκη των αντιρρήσεων ενώπιον του κτηματολογικού δικαστή, εκδόσεις Σάκκουλα 2015
- *Διαμαντόπουλος Γ./Μακρίδου Κ./Απαλαγάκη Χ./*, Πολιτική Δικονομία(Θεωρία-Νομολογία-Υποδείγματα),β' έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2018
- *Διαμαντόπουλος Γ.*, Εραρισμοί και Ανταποδόσεις Θέμιδος, τομ. 3, εκδόσεις Σάκκουλα 2019
- *Διαμαντόπουλος Γ.*, παρατηρήσεις σε ΕφΔωδ 37/2017, ΕπΑκ 1(2019), σ.66 επ.
- *Διαμαντόπουλος Γ.*, παρατηρήσεις σε ΑΠ 1838/2014 ΕΠολΔ 1(2015),36
- *Διαμαντόπουλος Γ.*, παρατηρήσεις σε ΑΠ 1175/2014 ΕλλΔνη 1(2017),78 επ.
- *Καλαβρός Κ.*, Πολιτική Δικονομία, 4^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2016
- *Καλαβρός Κ.*, Το αντικείμενο της πολιτικής δίκης, Ημιτ. Α και Β, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1983-1984
- *Καλαβρός Κ.*, Διάλογοι με τη νομολογία, εκδόσεις Σάκκουλα 2018
- *Καλαβρός Κ.*, Προδικαστικό ζήτημα κατ' ένσταση, ΧρΙΔ 5(2007),385
- *Καποδίστριας Σ.*, παρατηρήσεις σε ΟΛΑΠ 4/2016 ΕλλΔνη 2(2017),389
- *Καστανίδης Α.*, Αρνητική αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικό και το ευρωπαϊκό δικονομικό δίκαιο, εκδόσεις Σάκκουλα, 2019.
- *Κατράς Ι.*, παρατηρήσεις σε ΠΠρ Ναξ 10/2014 ΕλλΔνη 2(2014),586
- *Κατράς Ι.*, ενημερωτικό σημείωμα σε ΜΕφΑΘ 4223/2012 ΕλλΔνη 3(2013),742

- *Κεραμεύς Κ.*, Αστικό Δικονομικό Δίκαιο(Γενικό Μέρος), εκδόσεις Σάκκουλα, 1986
- *Κεραμεύς Κ.*, Ουσιαστικόν Δεδικασμένον περί Προδικαστικών Ζητημάτων(οριακά προβλήματα πολιτικής δικονομίας και αστικού δικαίου), εκδόσεις Π. Σάκκουλα 1967
- *Κεραμεύς Κ./Κονδύλης Δ./ Νίκας Ν.*, επιμέλεια(- συνεργάτες), Ερμηνεία του Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, I-II, εκδόσεις Σάκκουλα 2000
- *Κλαμαρής Ν./Κουσουύλης Σ./Πανταζόπουλος Σ.*, Πολιτική Δικονομία, 3^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2016
- *Κονδύλης Δ.*, Το Δεδικασμένο κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας, 2^η έκδοση, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 2007
- *Κουμουτζής Ν*, Η αναγνώριση της κυριότητας κατά το άρθρο1094 ΑΚ, ΧρΙΔ 5(2012),336.
- *Κουσουύλης Σ.*, Η δέσμευση τρίτων από το δεδικασμένο, εκδόσεις Σάκκουλα 2007
- *Λαδάς Π.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, τομ.1, εκδόσεις Σάκκουλα 2007
- *Λεοντής Ν.* επιμέλεια(- συνεργάτες), Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, I-II, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2020
- *Μακρίδου Κ.*, Τακτική διαδικασία στα πρωτοβάθμια δικαστήρια, Ερμηνεία κατ' άρθρο(άρθρα 208-320 ΚΠολΔ), εκδόσεις Σάκκουλα 2019
- *Μακρίδου Κ.*, Η αόριστη αγωγή και οι δυνατότητες θεραπείας της, 4^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2006
- *Μακρίδου Κ.*, Δικονομία Εργατικών Διαφορών, εκδόσεις Σάκκουλα 2009
- *Μακρίδου Κ.*, Πρόσθετοι λόγοι εφέσεως, εκδόσεις Σάκκουλα 2000
- *Μακρίδου Κ.*, Ζητήματα απαραδέκτου στις εμπράγματες αγωγές, ΕπΑκ 1(2020), 1 επ.
- *Μαντζουράνης Ι.*, παρατηρήσεις σε ΑΠ 981/2015 ΕΠολΔ 5(2016),571 επ.
- *Μαραμαθάς Αν*, Το καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο για την εκδίκαση της αρνητικής αγωγής, ΕλλΔνη 3(2001), 874
- *Μαργαρίτης Μ./Μαργαρίτη Α.*, Ερμηνεία Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας- Θεωρία- Νομολογία, I-II, 2^η έκδοση, εκδόσεις Π.Ν Σάκκουλα 2018
- *Ματθίας Σ.*, Ειδική διαδοχή στο προδικαστικό ζήτημα, Παρεμβ. Στο 11^ο Συνέδριο της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων, Δ. 14 (1983),411 επ.
- *Ματθίας Σ.*, σχόλιο υπό ΠΠρΑθ 2757/1988, ΕλλΔνη 5(1991),994 επ

- *Μητσόπουλος Γ.*, Η αναγνωριστική αγωγή κατά το ελληνικόν δικονομικόν δίκαιον(1947).
- *Μητσόπουλος Γ.*, Πολιτική Δικονομία Α΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1972
- *Μιχελάκης Ε.*, Ένστασις και απάντησις εις την αγωγήν, ΕΕΝ ΙΖ΄ (1950). 401 επ.
- *Μούζουρα Σ.* , παρατηρήσεις σε ΑΠ 28/2015 ΕλλΔνη 4(2016),1090
- *Μπαλής Γ.*, Εμπράγματον Δίκαιο, 4^η έκδοση, εκδόσεις Αφοί Σάκκουλα, 1961
- *Μπαλογιάννη Ε.*, ενημερωτικό σημείωμα σε Ειρ Αγίας 7/1995, Δ.1995,7
- *Μπαμπινιώτης Δ.*, σχόλιο σε ΑΠ 1564/2014 ΕΠολΔ 1(2015),28
- *Μπέης Κ.*, Πολιτική Δικονομία, Γενικά Αρχαί και κατ΄ άρθρον ερμηνεία, τεύχη 2,5 και 6, εκδόσεις Αφοί Π. Σάκκουλα Αθήνα 1973-4
- *Μπέης Κ.*, ενημερωτικό σημείωμα σε ΑΠ 367/2002 Δ.2003, 984
- *Μπέης Κ.*, Παρέμβαση στο 11^ο Συνέδριο της Ενώσεως Ελλήνων Δικονομολόγων, Δ 14(1983). 393 επ.
- *Μπέης Κ.*, Εμπράγματες Αγωγές, παρέμβαση στο 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων Δικονομολόγων με θέμα « Οι εμπράγματες αγωγές», Μήθυμα Λέσβου, 11-14 Σεπτεμβρίου 1997, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα 1999
- *Νίκας Ν.*, Εγχειρίδιο Πολιτικής Δικονομίας, Γ΄ έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2018
- *Νίκας Ν.*, Η ένσταση εκκρεμοδικίας στην πολιτική δίκη, εκδόσεις Σάκκουλα, 1991
- *Νίκας Ν.*, Πολιτική Δικονομία , τόμ. 1, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2020
- *Νίκας Ν.*, Πολιτική Δικονομία, τόμ. 2, εκδόσεις Σάκκουλα, 2005
- *Πανταζόπουλος Α.* ,ενημ. σημείωμα σε ΑΠ 918/2015 ΕλλΔνη 1(2016), 182
- *Παντελίδου Κ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδόσεις Σάκκουλα 2016
- *Παπαδόπουλος Κ.*, Αγωγές Εμπραγμάτου Δικαίου, I-II εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλα 1989,1992
- *Παπαδόπουλος Κ.*, Η αρνητική αγωγή, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 1984
- *Παπαστερίου Δ.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, β΄ έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2009
- *Παπαστερίου Δ.*, Εμπράγματο Δίκαιο, I-III, εκδόσεις Σάκκουλα 2008
- *Παπαχρήστου Γ.*, σχολιασμός στην υπ΄ αριθ. 160/2007 ΜΠρΡοδ, ΧρΙΔ 3(2010), 209

- Παπαχρήστου- Δημητράς Κ., Οι προϋποθέσεις παραδεκτής συζήτησης της αγωγής, με αφορμή την αντισυνταγματικότητα της ήδη καταργηθείσας υποχρέωσης προσκόμισης πιστοποιητικού καταβολής ΕΝΦΙΑ, ΕπΑκ 3(2020), 479
- Πίψου Α., Δικονομικά Ζητήματα Εμπράγματος Αγωγών, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000
- Πίψου Α., Δικαστική Διανομή, εκδόσεις Σάκκουλα, 2006
- Πλεύρη Α., Μη δικαιούχοι και μη υπόχρεοι διάδικοι στην πολιτική δίκη, εκδόσεις Σάκκουλα 2014
- Πλιάτσικας Κ., Η διόρθωση ανακριβούς πρώτης κτηματολογικής εγγραφής, εκδόσεις Σάκκουλα 2019
- Ποδηματά Ε., Δεδικασμένο-Αντικειμενικά όρια ιδίως επί ενστάσεων, I-II 2002
- Ποδηματά Ε., Η καταδίκη σε δήλωση βουλήσεως κατά το άρθρο 949 ΚΠολΔ, Διδακτορική Διατριβή, Θεσσαλονίκη 1989
- Πρωτονοτάριος Β., Σχέσεις, ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της αναγνωριστικής και καταψηφιστικής αγωγής στο σύγχρονο αστικό δικονομικό και ουσιαστικό δίκαιο και η πρακτική χρησιμότητα της πρώτης, ΕλλΔνη 27(1986),432 επ.
- Ράμμος Γ., Ερμηνεία Αστικού Κώδικα, IV/ τεύχος Β΄, άρθρα 1094-1112,
- Σινανιώτης Α., Ερμηνεία (κατ' άρθρον) Κώδικος Πολιτικής Δικονομίας III, 1974
- Σκαρλάτος Γ., Η άμυνα του εναγομένου στις εμπράγματος αγωγές και ιδίως στη διεκδικητική, παρέμβαση στο 23^ο πανελλήνιο συνέδριο Ελλήνων Δικονομολόγων με θέμα « Οι εμπράγματος αγωγές», Μήθυμα Λέσβου, 11-14 Σεπτεμβρίου 1997, εκδόσεις Αντ.Ν. Σάκκουλα 1999
- Σπυριδάκης Ι., Παροχή διόδου κατά ΑΚ 1012-1017, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2018
- Σπυριδάκης Ι., Η ένδικη προστασία της νομής, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2019
- Σπυριδάκης Ι., Εμπράγματο Δίκαιο, τ. Α΄, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα 2001
- Σταθόπουλος Μ., Γενικό Ενοχικό Δίκαιο, 5^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2018
- Φίλιος Π., Εμπράγματο Δίκαιο, 4^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2011

- *Χριστοδούλου Ν.*, σχόλιο υπό ΠΠρΑθ 2757/1988, ΕλλΔνη 5(1991), 994 επ.
- *Χρυσόγονος Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3^η έκδοση, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη 2006
- *Ψούνη Ν.*, Κληρονομικό Δίκαιο, ΙΙ, 5^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα 2016

Ιστότοποι

- *Εμμανουηλίδου Κωνσταντία(εφέτης)*, εισήγηση σε επιμορφωτικό σεμινάριο στην ΕΣΔΙ, με θέμα «Οι Ειρηνοδίκες ως λειτουργοί της Δικαιοσύνης» σε https://www.esdi.gr/nex/images/stories/pdf/epimorfosi/2018/emmanouilidou_June2018.pdf